

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Postoje odborné a laické veřejnosti k institutu alternativních trestů

Diplomová práce

Jméno autora: Petra Turková

Jméno vedoucího práce: Mgr. Hana Francová

23.4.2007

Attitudes of the Professional and General Public to the Institute of Alternative Punishments

Globally, the turn of the 20th and 21st centuries has been a period of major reforms in criminal law which are connected with the effort to find new methods to deal with crime and to replace or at least complement some inflexible procedures in administration of criminal cases. More and more attention is being paid to alternative proceedings before the court and alternative punishments in criminal cases. The Czech Republic has not fallen behind in the developments. My work seeks to map the options of alternative punishments, with a focus on community service. My work also deals with the legal framework for punishments in form of community service in selected countries. I will also mention the institute of Probation and Mediation Service. The work also points to the prepared amendment to the Criminal Code in connection with community service punishments.

The research in my work is divided into two parts. The first part is a quantitative survey of opinions of the general public and the other part is a qualitative survey of opinions of professionals, such as judges, policemen and officers of the Probation and Mediation Service. The main objective of the work is to learn about the general public attitudes to and awareness of application and implementation of alternative punishments. I tried to find out which punishments would be preferred by the general public. Another objective of this work has been to survey opinions of professionals in respect to application and implementation of alternative punishments. In the first survey three of my hypotheses have been confirmed and two have been disconfirmed. Based on results of the second part of the survey I have devised three hypotheses.

The results of my work have shown that although the general public has a certain level of awareness of the issue, the knowledge is very superficial. The general public has demonstrated a significant degree of tolerance and benevolence to persons with alternative punishments. Professionals mostly approve the existing legal framework for the alternative punishments. They find the definition of these punishments in the Criminal Code adequate and they believe that alternative

punishments have been used sufficiently. The work will serve as a general overview of the issue.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Postoje odborné a laické veřejnosti k institutu alternativních trestů“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Souhlasím s použitím práce k vědeckým účelům.

V Českých Budějovicích dne 23.4. 2007

Podpis studenta

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat za trpělivý přístup a pomoc při vedení práce své vedoucí práce Mgr. Haně Francové.

Obsah

Obsah:

ÚVOD	8
1. SOUČASNÝ STAV	9
1.1. Smysl a účel trestu	9
1.2. Restorativní (obnovující) justice	11
1.3. Retributivní (odplatná) justice	13
1.4. Role probační a mediační služby	14
1.4.1. Poslání a cíle PMS	14
1.4.2. Náplň činnosti PMS	15
1.4.3. Spolupráce s dalšími institucemi	15
1.4.4. Probace	16
1.4.5. Mediace	17
1.5. Historie trestu	18
1.6. Alternativní řešení trestních věcí v ČR – právní rámec	19
1.6.1. Definice alternativních trestů	21
1.6.2. Kategorie alternativních trestů	22
1.6.3. Cíle alternativních trestů	23
1.7. Druhy alternativních trestů v ČR	24
1.7.1. Podmíněné odsouzení	26
1.7.2. Podmíněné odsouzení s dohledem	27
1.7.3. Trest obecně prospěšných prací	28
1.7.4. Peněžitý trest	29
1.7.5. Propadnutí majetku	31
1.7.6. Propadnutí věci	32
1.7.7. Zákaz činnosti	33
1.7.8. Zákaz pobytu	34
1.7.9. Vyhoštění	35

1.7.10. Trest ztráty vojenské hodnosti, ztráty čestných titulů a vyznamenání	36
1.8. Obecně prospěšné práce jako alternativa k trestu odnětí svobody	37
1.8.1. Platná právní úprava trestu obecně prospěšných prací – trestní zákon	39
1.8.2. Rozsah a časový limit výkonu trestu OPP	41
1.8.3. Právní úprava výkonu trestu obecně prospěšných prací – trestní řád	42
1.8.4. Nařízení výkonu trestu OPP	43
1.8.5. Přerušování, odklad a upuštění od výkonu trestu OPP	43
1.8.6. Přeměna trestu OPP	44
1.8.7. Specifika trestu OPP u mladistvých pachatelů	45
1.8.8. Role Probační a mediační služby ČR v souvislosti s trestem OPP	46
1.8.9. Trest obecně prospěšných prací v návrhu nového trestního zákona	48
1.9. Trest OPP ve vybraných evropských zemích	49
1.9.1. Slovensko	49
1.9.2. Rakousko	50
1.9.3. Německo	51
1.9.4. Nizozemí	52
1.9.5. Francie	52
1.9.6. Velká Británie	53
2. CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY	54
2.1. Cíle práce	54
2.2. Hypotézy	54
3. METODIKA	55
3.1. Kvantitativní šetření	55
3.1.1. Charakteristika souboru 1	55
3.2. Kvalitativní šetření	55
3.2.1. Charakteristika souboru 2	56
4. VÝSLEDKY	57
4.1. Výsledky dotazníků osob z řad laické veřejnosti	57
4.2. Výsledky rozhovorů osob z řad odborné veřejnosti	80

5. DISKUSE	90
5.1. Diskuse k dotazníku	90
5.2. Diskuse k rozhovorům	96
6. ZÁVĚR	100
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	102
8. KLÍČOVÁ SLOVA	109
9. PŘÍLOHY	110

ÚVOD

Problematika alternativních trestů, způsobů trestání je stále více diskutovaným tématem, což je také jeden z důvodů, proč jsem se rozhodla pro dané téma. V posledních letech trestní justice dostala mnoha změn, které jsou zajisté pozitivní. Největší přínos vidím ve vzniku speciální instituce v resortu spravedlnosti – Probační a mediační službě ČR. Vznik této instituce hodnotím jako doklad změny v přístupu ke kriminalitě v České republice. Zásadním způsobem otevírá možnosti uplatnění sociální práce v oblasti trestní justice – tam, kde se dosud realizovala pouze v souvislosti s trestem odnětí svobody. Domnívám se však, že mezi širší laickou veřejností je tato instituce stále neznámou. Dalším důvodem, který mě vedl ke zpracování tohoto tématu je fakt, že bych se ráda profesně realizovala právě ve výše zmíněné instituci.

Nové trendy přehodnocování přístupu k trestnému činu, pachateli, oběti a vlastnímu trestu přišly i do české trestní justice. Značnou inspirací v aplikaci reform trestní justice a trestání jsou naší zemi zahraniční zkušenosti z jiných evropských zemí. Mezi první nové tresty v českém trestním právu patří trest obecně prospěšných prací. V současné době je to jeden z nejužívanějších trestů. Domnívám se, že i pro veřejnost by byl jedním z nejpreferovanějších trestů. Často bývá středem zájmu médií a vedou se o něm rozsáhlé diskuse. Kontrola jeho výkonu a ostatní potřebné náležitosti spadají do kompetence Probační a mediační služby ČR.

V předkládané práci bych ráda přiblížila postoje jak laické, tak i odborné veřejnosti k institutu alternativních trestů. Zajímá mě hlavně laická veřejnost a její povědomí o existenci těchto alternativ. Dále bych chtěla zmapovat možnosti alternativních trestů a to zejména trestu obecně prospěšných prací. Domnívám se však, že laická veřejnost má stále neúplné povědomí o možnostech využívání alternativ. Trest obecně prospěšných prací je v praxi pojímán podle konceptu tzv. obnovující justice. Chci upozornit i na fakt, že právě obnovující justice může být v mnoha případech více účinná než odplatná justice. Pro společnost bývá větším přínosem a není ani tolik ekonomicky zatěžující.

1. SOUČASNÝ STAV

Přelom 20. a 21. století je v celosvětovém měřítku obdobím velkých reforem trestního práva, které souvisejí s hledáním nových cest řešení trestné činnosti, které by nahradily a nebo alespoň doplnily některé nepružné postupy při projednávání trestních věcí. Zvláště naléhavě je vnímána potřeba zásadního přehodnocení systému státní reakce na páchanou trestnou činnost a nového vymezení priorit v oblasti trestněprávního postihu pachatelů. Nejvýznamnějším projevem těchto změn v nazírání na celkové poslání trestního práva je široké uplatnění alternativních způsobů řízení před soudem a využití alternativ k potrestání v trestních věcech (41). Tyto formy alternativního řešení trestních věcí je možno charakterizovat jako specifické postupy využívané alternativně oproti standardnímu trestnímu řízení a zvláštní formy reakce na trestnou činnost, která představuje alternativu k tradičnímu trestu odnětí svobody (42).

V pozadí tohoto vývoje nezůstala ani Česká republika. Novelty trestních kodexů postupně přijímané v devadesátých letech 20. století značně rozšířily prostor pro využití rozličných netradičních alternativních postupů, vycházejících mnohem více než z minulosti vstříc subjektivním pocitům a zájmům osob bezprostředně dotčených trestnou činností, zvláště pak obviněných a poškozených. Zároveň se otevřely možnosti přesunout těžiště řešení trestních věcí do oblasti obnovy narušených společenských vztahů a odčinění příkoří způsobených trestnými činy. K praktickému využívání těchto možností u nás však dochází velice pozvolna (41).

1.1. Smysl a účel trestu

V odborné literatuře se můžeme setkat s mnoha rozličnými definicemi trestu lišícími se podle kontextu, ve kterém jsou uváděny. Všechny se ale obecně shodují na tom, že je to určitá odplata za něco, co nemělo nastat, co je v rozporu buď s normami právními nebo morální. Odplata je často chápána jako sociální msta neboli snaha po uložení trestu co nejvíce odpovídajícího povaze provinění. Tento přístup se zajímá pouze o to,

aby trest odpovídal zločinu, a je tak starý jako historie sama. Ve dvacátém a jednadvacátém století je ale teorie odplaty pomalu opouštěna, neboť demokratická společnost je založena na zásadách práv jednotlivce a občanských svobod, kde tresty v podobě “vyrovnaných účtů” představují rozpor v hodnotách **(45)**.

Jednou z funkcí trestní represe je uložení sankce. Tato samozřejmá pravda nabízí řadu otázek: je trest cílem „sám o sobě“, nebo prostředkem k dosažení jiných či dalších výsledků (převýchovy pachatele, odstrašení dalších potenciálních pachatelů aj.), jak určit přiměřenost trestu (vzhledem k závažnosti spáchaného činu, vzhledem k nebezpečnosti pachatele, k možnostem jeho převýchovy apod.), znamená „spravedlivý trest“ totéž jako trest uložený v rámci zákonné sazby uvedené v trestním zákoně **(18)**.

V oblasti trestněprávní se trestem rozumí “jeden z prostředků státního donucení ukládaným jménem státu k tomu povolanými soudy v trestním řízení, jímž se působí nějaká újma za spáchaný trestný čin jeho pachateli, trestem se tak vyslovuje společenské odsouzení činu a jeho pachatele”**(31)**. Typickým a nezbytným znakem trestu je, že se jím působí určité osobě určitá újma. Tato újma, protože výrazně zasahuje do občanských práv, nesmí překročit hranici nezbytnou k dosažení účelu trestu.

České trestní právo je založeno na zásadě humanismu, z čehož vyplývá zákaz mučení, krutých nelidských nebo ponižujících trestů zakotvený v čl.7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, kde se traduje požadavek článku 10 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, a zákonný zákaz ponížení lidské důstojnosti výkonem trestu **(45,51)**.

V českém trestním právu je účel trestu vyjádřen v § 23 trestního zákona. Aby trest správně plnil svůj účel, tak by měl působit jak na pachatele trestného činu, tak i na všechny ostatní občany. V § 23 TZ se praví, že účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy

společnosti (52). V této definici je vyjádřen požadavek prevence, a zároveň zde nalézáme i základní funkci trestu - funkci ochrannou.

Na trest, který má splnit svůj účel, jsou kromě prevence kladeny i další požadavky. Trest, má-li změnit určité chování, musí být individualizován, neboť co je pro jednoho trestem, druhého nechává lhostejným a pro třetího může být odměnou. Individualizace trestu je především nutná u recidivistů (9). Toto se v plném rozsahu uplatňuje i u alternativních trestů, kde je také kladen důraz na individuální prevenci zaměřenou na resocializaci a rehabilitaci pachatele trestného činu (41). Trest, pokud má být účinný, musí být doprovázen odměnou. Zatímco trest blokuje nežádoucí chování, musí se odměna vztahovat k žádoucímu chování. Trest, nedoprovází-li jej odměna, nemá vliv na změnu cílů, jichž se snaží trestaná osoba dosáhnout (9). Odměnou je zde myšlen čistý trestní rejstřík bez záznamu a možnost odsouzeného vykonat svůj trest na svobodě a nebýt vytržen ze svého sociálního prostředí. Ke zvýšení účinku prevence je nutno usilovat o neodvratnost trestu a k jeho uložení musí dojít bezprostředně po provinění, aby mezitím nedošlo u pachatele k utvrzení se o správnosti svého chování. Pro účinnost trestu je velmi žádoucí jeho spravedlivost a adekvátnost - nesmí být ani přísnější ani mírnější, než je nezbytně nutné k ochraně společnosti (45).

1.2. Restorativní (obnovující) justice

Vznik koncepce restorativní justice lze spatřovat v 80. letech v USA a později v západní Evropě, kdy v souvislosti se zjevnou krizí trestní justice, krizí vězeňství a trestu odnětí svobody, projevující se růstem společenských nákladů na boj s kriminalitou, přeplněností věznic, neúčinností různých resocializačních programů při výkonu trestu, narůstá přesvědčení o bezvýchodnosti dosavadního pojetí trestní spravedlnosti. Hledají se nejen různé alternativy k trestu odnětí svobody, různé odklony v trestním procesu, ale krystalizují názory i na celý nový koncept trestní justice (20). Tzv. restorativní justice (z angl. restore - obnovit, navrátit v původní stav) působí paralelně vedle systému klasické trestní justice či v mnoha směrech trestní justici nahrazuje nebo doplňuje. Jde o koncept

zacházení s pachatelem, odlišný od klasické "retributivní, trestající" justice, vycházející z názoru, že současná trestní spravedlnost není adekvátní reakcí společnosti na růst kriminality, nevede k ochraně jednotlivce i společnosti (47).

Cílem restorativní justice je najít rovnováhu mezi zájmy oběti a komunity a zajistit opětovnou integraci pachatele do společnosti. Pomáhá oběti vyrovnat se s následky činu a umožňuje všem stranám zapojeným do procesu spravedlnosti efektivní účast v tomto procesu (37). Restorativní justice požaduje, abychom změnili svůj úhel pohledu na trestný čin a jeho řešení a naučili se klást i jiné otázky. Restorativní justice je především pozváním ke společnému jednání, ve kterém se můžeme vzájemně podporovat, obohacovat se a učit se od sebe navzájem. Poukazuje na skutečnost, že všichni jsme vzájemně propojeni (56).

Koncept restorativní justice přináší do tradičního systému trestní justice nové prvky, jako např. mediaci mezi pachatelem a obětí trestného činu, skupinové mimosoudní projednávání drobnějších deliktů mladistvých pachatelů, akcent na kompenzaci újmy způsobené obětem apod. V posledních letech se stále více obsahově rozšiřuje (19). Za prakticky nejrozšířenější postupy v rámci restorativní justice lze považovat zprostředkování styku pachatele s obětí, při kterém se hledají způsoby řešení situace způsobené trestným činem. Tento postup se označuje jako mediace (21,42). Některé země mají trestní justici "více restorativní" a některé méně, podle toho, jak jsou při legislativních úpravách reakce společnosti na trestnou činnost zastoupeny teoretická východiska a principy, které zahrnujeme do restorativní justice (20).

Stěžejním a patrně nejobtížnějším úkolem při aplikaci principů restorativní justice je vytvoření prostoru pro pochopení a uznání viny ze strany pachatele, poskytnutí příležitosti pro odčinění spáchaného deliktu a dosažení „vykoupení a smíření“. Dosažení tohoto stavu by se pak mělo stát i tou nejučinnější zárukou, že nedojde k opakování (recidivě) trestného jednání (21,42). Jako hlavní námitky jsou uplatňovány oprávněné argumenty, že v systému restorativní justice je možno řešit jen méně závažné

případy trestné činnosti, že u značné části pachatelů nelze očekávat pochopení podstaty restorativní justice, takže její metody budou chápány jako projevy určité slabosti nebo bezradnosti společnosti, že požadavek na úplné obnovení vztahů narušených trestným činem je nereálný .

Česká republika učinila první kroky k restorativní justici již začleněním některých odklonů v trestním řízení a alternativních trestů do právního řádu, zákonnou úpravou odškodnění obětí trestných činů, v poslední době pak přijetím zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. Lze doporučit, aby další reformy trestního zákonodárství, trestní justice i celého soudnictví a formulování trestní a sankční politiky České republiky se neslo v duchu restorativní justice (20).

1.3. Retributivní (odplatná) justice

Retributivní justice považuje trest za přirozený důsledek kriminálního jednání. Uložení trestu je „zrcadlovým odrazem“ spáchaného trestného činu. Trest musí znamenat pro pachatele určitou újmu, jejíž citelnost, vyjádřená výší a druhem trestu, má odpovídat závažnosti spáchaného činu. Retributivní teorie má dlouhou historii, odráží se i v názorech Kanta a Hegela. V trestněprávní nauce se toto retributivní pojetí trestu projevilo v klasické škole trestního práva, vycházející z filozofie indeterminismu (pachatel se vědomě, tj. ze své svobodné vůle, rozhoduje spáchat trestný čin, a je si vědom, že může být potrestán) (18).

V pojetí odplatné neboli trestající justice (retributive justice) byl a do značné míry stále je primární obětí trestného činu stát. Veškeré prostředky jsou soustředovány na ochranu státu a společnosti před pachateli, kteří ohrožují veřejný zájem. Konkrétní individuální oběti je přisuzováno pouze pasivní postavení. Takže se na výkonu trestní justice zúčastňuje jen v malém rozsahu, zpravidla pouze v souvislosti s uplatněním nároku na náhradu škody (8,42). Oběti se nemohou náležitě zapojit do posuzování otázek viny, ani se vyjádřit k rozhodování o trestu. Velmi častá je situace, kdy se

nedomůžou ani odškodnění. Tímto pojetím spravedlnosti docházelo a dochází k přetížení soudů a přeplnění věznic (8).

1.4. Role probační a mediační služby

Probační a mediační služba vznikla schválením zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě jako součást systému trestní justice v naší zemi. Představuje novou instituci, která se zaměřuje na zprostředkování alternativních způsobů řešení trestné činnosti. Spolupodílí se na nápravě pachatelů, které se snaží motivovat k převzetí odpovědnosti za jejich jednání a také za řešení způsobených škod. Respektuje zájmy obětí trestné činnosti. Nabízí jim prostor a informace k tomu, aby se mohly aktivně zapojit do trestního řízení a získat rychlou morální satisfakci a přijatelné odškodnění. Bere také v úvahu zájmy celé společnosti a svou činností se snaží posílit důvěru nejširší veřejnosti v trestní spravedlnost v České republice. Probační a mediační služba přináší prvek sociální práce do trestního práva (15,16).

1.4.1. Poslání a cíle PMS

Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje důstojný a efektivní výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. Probační a mediační služba ČR představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Vyváženým propojením obou se vytváří nová multi-disciplinární profese v systému trestní justice.

Programovým cílem je integrace pachatele, tj. jeho začlenění do společnosti a přijetí jejich základních norem, dále pomoc jeho uplatnění a jeho seberealizaci. Druhým, stejně významným cílem je participace poškozeného v procesu vlastního odškodnění a obnovení pocitu bezpečí a posílení důvěry ve spravedlnost. Cílem

zastřešujícím oba předchozí je ochrana společnosti prostřednictvím účinného zajištění realizace uložených alternativních trestů a opatření **(34)**.

1.4.2. Náplň činnosti PMS

Působnost Probační a mediační služby je vymezena v souladu s úpravou obsaženou v trestním zákoně a v trestním řádu. Ve vhodných případech vytváří Probační a mediační služba předpoklady pro projednání věci v některém ze zvláštních druhů řízení, pro uložení trestů nespojených s odnětím svobody a pro nahrazení vazby jiným opatřením. Za tímto účelem se poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje se jeho chování, spolupracuje se s jeho rodinou a dalšími osobami z jeho sociálního prostředí, aby v budoucnu vedl řádný život. Pomoc poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem je nedílnou součástí mediační činnosti a bude spočívat zejména ve zprostředkování kontaktu poškozeného s tím, kdo za škodu odpovídá, s cílem dosáhnout dohody o náhradě škody. Hlavní náplní činnosti Probační a mediační služby je mediace a probace **(48)**.

1.4.3. Spolupráce s dalšími institucemi

Kromě spolupráce Probační a mediační služby s orgány činnými v trestním řízení, jejichž případnými pokyny je Probační a mediační služba ve své činnosti vázána, při všech svých aktivitách probační služba postupuje, je-li to účelné, v součinnosti s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, zájmovými sdruženími občanů, nadacemi a dalšími institucemi sledujícími humanitární cíle a v případě potřeby tuto součinnost koordinuje z hlediska využití probace a mediace v trestním řízení. V souvislosti s probací a mediací jsou pracovníci služby oprávněni obracet se na státní orgány a právnické i fyzické osoby s dožádáním o sdělení potřebných údajů **(55)**.

1.4.4. Probace

Slovo “probace” je latinského původu, znamená zkoušet, svěřovat nebo osvědčovat. Význam probace spočívá v diferencovanějším přístupu k zacházení s pachateli různých trestných činů, ve využívání jiných, účinnějších prostředků k reakci na méně závažnou kriminalitu než je trest odnětí svobody, a ve vytvoření lepších podmínek a možností k postihu závažnějších trestných činů. První zmínky o vzniku institutu probace se objevují v polovině 19. století ve Spojených státech amerických, konkrétně ve státě Massachusetts, kde byla roku 1878 uzákoněna. V Evropě se vyvinula z podmíněného odsouzení jako takového, kde se začaly objevovat probační prvky. Podmíněné odsouzení bylo poprvé v Evropě uzákoněno koncem 19. století v Belgii a Francii. V těchto státech šlo o podmíněné odložení výkonu trestu vězení (39).

U nás se začala probace rozvíjet až v roce 1996. Probace je zákonem č. 257/2000 Sb. definována jako organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, dále jako kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody spolu se sledováním chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (viz příloha č. 3). Úkolem probačního pracovníka je individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl uloženým povinnostem a opatřením, a tím přispěl k obnově narušených právních i společenských vztahů. Zákonem je probace vymezena jako aktivita naplňující rozhodnutí soudce, nebo státního zástupce. V širším výkladu je probace vnímána jako škála aktivit a činností, které Probační a mediační služba v souvislosti s výkonem alternativ zajišťuje (48). Probace má dvě složky – kontrolu a pomoc.

Dohled nad klientem (obviněný nebo odsouzený) provádí úředník nebo asistent střediska Probační a mediační služby v místě, kde klient bydlí nebo se dlouhodobě zdržuje.. Dohled probíhá jako pravidelný osobní kontakt obviněného nebo odsouzeného s probačním pracovníkem. O jednotlivých setkáních s klientem probační pracovník vede záznamy v probačním spise. Informace o tom, jak dohled probíhá, jsou nejméně 1 x za

půl roku sdělovány soudci. S těmito zprávami je klient seznámen. Spolupráce s probačním pracovníkem je pro klienta povinná a trvá až do skončení stanovené zkušební doby nebo až do odvolání náhrady vazby dohledem. Klient může svým chováním a přístupem k dohledu výrazně ovlivnit, zda soud rozhodne, že se klient v rámci zkušební doby osvědčil. Služby poskytované probačním pracovníkem jsou bezplatné (35).

1.4.5. Mediace

Slovo „mediace“ je odvozeno od latinského *medius*, což znamená střední, prostřední, ale též nestranný, nerozhodný a neurčitý. Nejčastěji je mediace definována jako, že mediace je zásah do konfliktu třetí, neutrální stranou (mediátorem), která pomáhá konfliktním stranám ve vedení nebo řešení jejich sporu. Některé definice zdůrazňují proces mediace jako vyjednávání, jiné kladou důraz na roli mediátora. Mediator je odborník na efektivní vyjednávání. Je nezávislý a neutrální. Je zodpovědný za proces jednání a rozhoduje o jeho formě. Kontrola nad výsledkem jednání a odpovědnost za rozhodnutí o věcné stránce řešení zůstává plně na straně účastníků. Aktivní účast mediátora na řešení konfliktu je základní charakteristikou mediace (14).

Mediace patří mezi alternativními postupy směřující k řešení trestních věcí realizované mimo systém trestního práva. Z hlediska trestního práva procesního je mediace zvláštní neprocesní formou alternativního řešení trestních věcí, jejíž výsledky se mohou promítnout do rozhodnutí ve věci, ale sama jako taková právem upravená není. Výsledky mediace ovšem mohou být významné pro úvahu soudu o druhu a výměře trestu, resp. o alternativě k němu (2).

Mediaci v trestních věcech provádí dle zákona č. 257/2000 Sb. úředníci Probační a mediační služby, kteří mají vědomosti z oblasti příslušných právních předpisů a profesionální dovednosti z oblasti komunikace a vyjednávání. Mediace je tedy mimosoudní zprostředkování řešení trestního konfliktu mezi poškozeným a obviněným,

za účasti třetí osoby – mediátora. Poskytuje oběma stranám možnost vyjádřit své pocity, očekávání a potřeby, které vznikly v souvislosti s trestnou činností. Současně umožňuje domluvit se na rychlém a přijatelném způsobu náhrady škody. Účast na mediaci je pro obě strany dobrovolná.

Mediační jednání může vyústit ve společnou dohodu o urovnání konfliktu a náhradě škody. To je zároveň i cílem mediace. Dohoda pak slouží jako podklad pro rozhodování státního zástupce nebo soudu. Tyto výsledky mediačního jednání může státní zástupce nebo soudce zohlednit ve svém rozhodnutí. Může například zastavit trestní stíhání nebo navrhnout či schválit další alternativní opatření nebo sankci.

Mezi případy vhodné k mediaci patří zejména majetková kriminalita, tj. trestné činy krádeže, neoprávněné užívání cizí věci, podvody apod. Dále trestné činy z nedbalosti, trestné činy v dopravě, trestné činy proti rodině, životu a zdraví, narušující občanské soužití tj. výtržnictví, ublížení na zdraví, rvačka, zanedbání povinné výživy apod. Patří sem i provinění spáchané mladistvými (29).

V současné době jsou mediační služby nejvíce rozšířené v USA, Kanadě, ve Velké Británii, Francii a dalších západoevropských zemích. Ve spojených státech se mediace využívá v 60 až 70 % viditelných pracovních, obchodních, rodinných nebo komunitních sporů, přičemž zhruba dvě třetiny končí uzavřením výsledné dohody (38).

1.5. Historie trestu

Na počátku raně feudálního státu byla osoba pachatele hodnocena odlišně dle postavení a rovněž se kladly rozdíly na hodnocení jednotlivých deliktů. Rozvoj trestního práva nastal až v době stavovské monarchie. Stavovská společnost také rozlišovala okolnosti přitěžující a polehčující a zároveň i ty případy, kdy jednání jinak trestné nebylo trestáno - nutnou obranu. "Dnešní" podoba nutné obrany proti nebezpečí přímo hrozícímu se objevuje až na konci 15. století (40).

Co se týče trestů, tak ucelený systém v českém feudálním právu neexistoval. Pouze Koldín v právu městském rozlišuje pět skupin trestů : ztráta cti, vypovězení, vězení - dočasné nebo doživotní, pokuty a trest smrti. Trest svůj nápravný účel v tomto období příliš neplní. Nejprísnejším byl trest smrti, který ukládala stavovská justice. Byl poměrně často užívaný. Prováděl se různými způsoby. Jako další tělesné tresty se užívaly různé tresty zmrzačující, bití a mrskání. Užívaly se i tresty zneuctující - především vystavení na pranýř. Dalšími tresty byly: prohlášení za psance, vypovězení jako trest omezující osobní práva pachatele, tresty majetkové. Dá se říci, že užívání trestů zcela odpovídalo zájmům vládnoucích vrstev. Možnosti bohatých vrstev se vykoupit nebo dosáhnout omilostnění vedlo k poklesu významu soudců a jejich autority a rozsudků (27,40).

1.6. Alternativní řešení trestních věcí v ČR – právní rámec

Praktické uplatnění jednotlivých forem alternativního řešení trestních věcí v České republice, stejně jako ve všech ostatních zemích, je limitováno právním rámcem, v němž se musí pohybovat. Trestní právo je odvětvím práva, jehož funkcí je ochrana společnosti před kriminalitou tím, že postihuje jednání, která jsou společností považována za nežádoucí a nebezpečná. Trestní právo je upraveno trestním zákonem a trestním řádem (viz. příloha č. 4) (37).

Aktivity směřující k alternativnímu řešení trestních věcí probíhají u nás ve dvou rovinách. Jednak v rámci systému platného trestního práva, jednak mimo tento systém, v prostředí, které samo není právem regulováno, ale v němž lze podle platné právní úpravy dosáhnout řešení, které má určitý dopad v trestněprávní oblasti. Mluvíme-li v této souvislosti o alternativách k potrestání trestem odnětí svobody můžeme z tohoto hlediska rozeznávat:

- a) alternativy v oblasti trestního práva, resp. alternativy podle trestního práva hmotného a procesního

b) alternativní postupy směřující k řešení trestních věcí realizované mimo systém trestního práva.

V prvním případě jde o alternativy uvnitř systému trestního práva. V rámci nich lze vymezit hmotněprávní a procesní alternativy. Mezi hmotněprávní alternativy patří alternativní tresty a alternativy k potrestání. Za alternativní tresty jsou považovány všechny tresty nespojené s bezprostředním odnětím svobody. Hmotněprávními alternativami k potrestání jsou upuštění od potrestání (§ 24 TrZ) a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem (§ 26 TrZ). Všechny alternativní tresty a alternativy k potrestání je možné kombinovat s ochrannými opatřeními (§ 71 TrZ).

Procesními alternativami k standardnímu trestnímu řízení, tzv. odklony (diversion) v trestním řízení, jsou podle naší právní úpravy zejména řízení o schválení narovnání (§309 a násl. TrŘ), o podmíněném zastavení trestního stíhání (§ 307 a násl. TrŘ) a o vydání trestního příkazu (§ 314e a násl. TrŘ) **(42)**. V případě skončení věci podmíněným zastavením trestního stíhání a schválením narovnání není obviněnému uložen žádný trest, proto můžeme ve vztahu k těmto procesním institutům mluvit o procesních alternativách k potrestání. Oproti tomu trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku a lze ho vydat jen v případech kdy je ukládán trest. V tomto smyslu tedy nejde o alternativu k potrestání. Je jím však možné uložit většinu alternativních trestů nespojených s odnětím svobody **(41)**.

Alternativami k trestnímu právu se rozumí alternativy mimo jeho systém. Patří sem řešení konfliktu spojeného s trestným činem prostřednictvím mediace **(41,42)**. Mediací se rozumí proces mimosoudního zprostředkování alternativního řešení trestních věcí cíleně zaměřených na řešení sporů mezi obviněným a poškozeným. (§ 2 odst. 2 zákona č. 257/2001 Sb., o Probační a mediační službě) **(55)**. Samotný mediační proces není upraven žádným právním předpisem a neřeší otázku trestu a viny ve smyslu trestněprávním. Výsledky mediace však mohou být významné pro úvahu soudu o druhu a výměře trestu, resp. o alternativě k němu. Dojde-li v rámci mediace k dohodě mezi

obviněným a poškozeným, včetně odčinění újmy způsobené trestným činem, může tím být současně splněna jedna z podmínek pro uplatnění procesních alternativ k potrestání (41,42).

Je nutné zdůraznit, že hovoříme-li o mediaci v trestní justici, je třeba ji odlišovat od odklonů v trestním řízení. Samotná mediace je neprocesním způsobem alternativního řešení trestních věcí, prostřednictvím kterého je možné urovnat konflikt a jeho důsledky v rovině morální, sociální a etické. Tím zároveň může vytvořit podmínky pro jeho řešení v rovině trestněprávní.

V souvislosti s uplatněním a výkonem alternativních trestů a alternativ k potrestání v trestním řízení se jako další specifická metoda řešení problémů spojených se stíhaným trestným činem a osobou jeho pachatele využívá probace. Využití probace je na rozdíl od mediace z větší části součástí standardního výkonu soudních rozhodnutí a jako takové se opírá o autoritu státu.

Současný právní rámec pro alternativní řešení trestních věcí lze v zásadě považovat za vyhovující. Avšak předpokladem širšího praktického využití těchto alternativních způsobů řešení trestních věcí v našem právním prostředí je kvalifikované uplatnění mediace, probace a dalších možností daných zákonem, jakož i neformálních přístupů, které zákon nevyklučuje (42).

1.6.1. Definice alternativních trestů

Sankce je následek v podobě trestu nebo jiné újmy při nesplnění nebo porušení právní normy (25). Slovo alternativa ve spojení s trestní justicí znamená možnost volby mezi dvěma (nebo více) způsoby řešení (zpravidla protikladnými) (24). Trest je možné definovat jako právní následek trestného činu vyjadřující negativní hodnocení pachatele a spáchaného činu, který sleduje účely uvedené v trestním zákoně a zároveň působí jako prostředek k dosažení účelu trestního zákona. Je ukládán pouze trestním soudem a jeho výkon je vynutitelný státní mocí (26).

Při slově trest se většině populace vybaví jako první vězení, tedy trest odnětí svobody nepodmíněně. Není to však trest jediný, který náš právní řád zná. V posledních letech dosahují značné popularity tzv. tresty alternativní, které jsou z ekonomického hlediska pro stát podstatně levnější a pro odsouzeného často vhodnější a účinnější než trest odnětí svobody. Alternativa je tedy volba trestu nespojeného s odnětím svobody, kterou je soudce oprávněn učinit, ukládaného pachateli, který by jinak byl odsouzen k trestu odnětí svobody.

Aby šlo o skutečnou alternativu trestu odnětí svobody, nesmí tato alternativa zahrnovat žádnou ztrátu svobody. Jinak by mohlo jít jen o vylepšení trestu odnětí svobody, o jeho lepší a humánnější výkon. Pachatel musí být schopen vyhovět stanoveným podmínkám, což se týká hlavně výše ukládaného peněžitého trestu. Délka trvání alternativní sankce musí být úměrná trestnému činu a délce trestu odnětí svobody, který by jinak byl za trestný čin uložen (30). Alternativní tresty méně zasahují do života odsouzeného a dávají mu šanci k aktivaci vlastních sil k nápravě. Proto bývá podmínkou jejich uložení souhlas odsouzeného a slib, že bude podmínky plnit. Nesplnění je může se dostat do vězení (1).

1.6.2. Kategorie alternativních trestů

Alternativní tresty lze rozdělit zhruba do dvou kategorií. Jejich společným rysem je, že pachatele nezavazují zcela svobody, ale částečně zbavují nebo omezují jeho práva. První kategorie těchto trestů nespojených s odnětím svobody zahrnuje např. elektronické monitorování (Anglie, Nizozemí) a kontrolovanou svobodu (Francie a Itálie). Do této skupiny rovněž patří peněžité tresty, které zasahují do finanční svobody pachatele. Zejména pokuty, vypočtené na základě denního příjmu odsouzeného, se stále více používají jako alternativa k trestu odnětí svobody.

Druhá kategorie se liší od první tím, že se nejenom zaměřuje na negativní omezení práv a svobod, ale mají také pozitivní obsah - úmysl bolestně konfrontovat pachatele s

trestným činem, který spáchal, a zároveň ho konfrontovat s jeho odpovědností vůči sobě samému a vůči společnosti tím, že mu poskytnou příležitost vrátit něco pozitivního oběti nebo společnosti. Do této skupiny patří sankce jako náhrada způsobené škody, kompenzace oběti trestného činu, narovnání, kurzy sociálního výcviku, kurzy zaměřené na řešení problémů pachatele s alkoholem za volantem, výkon bezplatné práce ve prospěch společenství a probace (45).

1.6.3. Cíle alternativních trestů

Vzhledem k faktu, že nepodmíněné tresty odnětí svobody mají spíše desocializační než resocializační účinky, je žádoucí, aby byly uplatňovány pouze jako poslední možné řešení. Považuji za špatné, pokud odsouzený k nepodmíněnému trestu odnětí svobody získá za svého pobytu ve vězení nové zkušenosti a znalosti o zdokonalení páčání trestné činnosti, po propuštění spáchá další trestný čin a vrací se opět do vězení. V tomto případě trest neplní svůj účel. Nevychovává jej k tomu, aby vedl řádný život. Pokud se trest míjí svým účinkem, tak je načase začít hledat vhodné alternativy, které by nevyhovující trest nahradily. Je nutné až do nedávné doby tolik preferovaný trest odnětí svobody nahradit tresty vykonávanými na svobodě.

V tomto bodě však chci zdůraznit potřebu individuálního přístupu ke každému pachateli. Jelikož účelem trestu a v českém soudnictví i trestu alternativního je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Jedním z hlavních cílů, ke kterým se mělo zavedením alternativních opatření dospět, bylo snížení míry zasahování do osobní svobody pachatele. Obecné pravidlo upravující vztah mezi vězeňskými a nevězeňskými tresty, které můžeme chápat jako výraz toho, že omezování ukládání vězeňských trestních sankcí je považováno za žádoucí, nalezneme ve švédském trestním zákonu. Stojí v něm, že soud by měl mít především na paměti skutečnost, že trest má příznivě napomoci pachatelově adaptaci ve společnosti.

Jak už jsem výše zmínila, podle mého názoru trest odnětí svobody uložený v případě, kdy je vhodnější trest alternativní, napomáhá pachateli adaptovat se nikoli ve společnosti, ale spíše v kriminálním prostředí, kde si propuštěný může lépe ověřit své poznatky a zkušenosti, které nabyl ve vězeňském prostředí. Často se z těchto lidí stávají recidivisté, kteří páchají stále závažnější trestné činy a výrazně se u nich snižuje možnost, že by je soud přinutil k respektování našich zákonů a vychoval z nich řádné občany (45).

Velmi důležitá je okolnost, že alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody jsou u části méně narušených pachatelů podstatně účinnější z hlediska odstranění hrozby recidivy než nepodmíněný trest odnětí svobody, který zpravidla prohlubuje v odsouzených pocit nezájmu společnosti o jejich osud, frustrace a křivdy, které pak vedou k negativním postojům těchto odsouzených k hodnotovým základům společnosti, v které žijí, obzvlášť když dojde k zásadnímu narušení jejich rodinných i společenských vztahů, ztrátě zaměstnání i bydlení, jak tomu často v průběhu výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody bývá.

Naproti tomu alternativní tresty, zejména při vhodném a účinném vedení ze stany probačních pracovníků, poskytují méně narušeným pachatelům novou či další příležitost řešit své problémy způsobem, který jim dává šanci uspokojivého začlenění do společnosti při zachování rodinných i společenských vztahů (41,42).

1.7. Druhy alternativních trestů v ČR

V systému trestů převažují ty tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody a s izolací pachatele od společnosti (tzv. alternativní tresty). Předpokládá se, že značná část pachatelů je méně narušena a u těchto pachatelů by se mohlo záporně projevit jejich násilné vytržení z přirozeného sociálního prostředí. Zároveň se uložení alternativního trestu chápe jako projev důvěry vůči pachateli. V celosvětovém vývoji se prosazuje úsilí o širší využívání trestů nespojených s odnětím svobody a postupné

nahrazování trestu odnětí svobody těmito alternativami. Hlavní důvody tohoto úsilí je třeba spatřovat zejména v tom, že alternativy trestu odnětí svobody nemají nevýhody odnětí svobody, jejich výkon je spojen s nižšími náklady a nejsou překážkou pro opětovné začlenění pachatele do společnosti.

Novelizace trestního zákona provedené v letech 1990 až 2001 významně rozšířily právě alternativní druhy trestů či možnosti jejich ukládání. Mimo klasických alternativních trestů, ke kterým je nutné počítat vedle podmíněného odsouzení, jež má zvláštní povahu, neboť může vést v důsledku chování odsouzeného ve zkušební době k bezprostřednímu výkonu odnětí svobody, zejména majetkové tresty – peněžitý trest a propadnutí věci – a tresty spočívající v zákazech, a to zákaz činnosti, zákaz pobytu a vyhoštění, byl zaveden nový alternativní trest obecně prospěšných prací, dále podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem (probace) a u trestu vyhoštění bylo umožněno ho ukládat na určitou dobu ve výměře od jednoho roku do deseti let.

Trestní zákon tak nyní obsahuje deset druhů trestu, přičemž z hlediska alternativních druhů trestů je třeba připomenout, že u odnětí svobody může jít o podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem. Tím jsou vytvořeny dostatečné legislativní předpoklady pro účelné a veřejnému zájmu odpovídající využívání alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody (41).

Systém trestů tvoří konkrétní druhy trestů tak, jak jsou uvedeny v trestním zákoně. Tyto tresty se dělí na tresty pravidelné, jejichž výčet obsahuje v § 27 TrZ. a tresty výjimečné, uvedené v § 29 TrZ., přičemž jejich výjimečnost spočívá v potřebě trestněprávní sankce pro společnost mimořádně nebezpečné trestné činy. Podle toho, zda lze tresty ukládat samostatně nebo ve spojení s jinými tresty, se tresty dělí na hlavní a vedlejší. Kupříkladu trest odnětí svobody jako hlavní a trest zákazu pobytu jako vedlejší. Od nutnosti ukládat určité tresty ve spojení s trestem hlavním se odlišuje možnost uložení více druhů trestů, které mohou existovat jako tresty samostatné a v tomto smyslu tedy jako hlavní.

Stanoví-li trestní zákon na některý trestný čin několik trestů, lze uložit každý tento trest samostatně nebo i více trestů vedle sebe. Vedle trestu, který stanoví zákon ve zvláštní části za některý trestný čin, lze uložit i jiné tresty, uvedené v § 27 TrZ. Například trest vyhoštění a zákaz pobytu lze uložit samostatně, i když trestní zákon ve zvláštní části takový trest nestanoví. Nelze však uložit trest peněžitý vedle trestu propadnutí majetku (46).

1.7.1. Podmíněné odsouzení

Podmíněné odsouzení je upravené v § 58 až 60 TrZ. Procesní úprava výkonu podmíněného odsouzení je obsažena v § 329 až §330 TrŘ. Podmíněné odsouzení má v České republice dlouhou tradici a v současné době se tohoto druhu trestu hodně využívá (28). Podmíněné odsouzení představuje významnou alternativu krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody. Podstata podmíněného odsouzení spočívá v tom, že soud vynese odsuzující rozsudek a uloží trest odnětí svobody, ale jeho výkon odloží, respektive výkon trestu odnětí svobody promine, pod podmínkou, že se odsouzený bude ve zkušební době řádně chovat a vyhoví uloženým povinnostem a omezením. Podmíněné odsouzení je významným prostředkem výchovného působení na pachatele (41).

Předpoklady podmíněného odsouzení jsou vymezeny v § 58 odst.1 TrZ. „Soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího dvě léta, jestliže vzhledem k osobě pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že účelu trestu bude dosaženo i bez jeho výkonu,„ V § 59 odst.1 TrZ. se uvádí, že soud stanoví zkušební dobu na jeden rok až pět let (52).

Na základě výsledků kontroly chování odsouzeného ve zkušební době, jestliže vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud ve smyslu § 60 odst.1 TrZ., že se podmíněně odsouzený osvědčil. V opačném případě rozhodne, a

to popřípadě již během zkušební doby, že se trest vykoná (42). Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i když odsouzený zavdal příčinu k nařízení výkonu trestu, a

- a) stanovit nad odsouzeným dohled,
- b) přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby
- c) stanovit dosud neuložená přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život (52).

1.7.2. Podmíněné odsouzení s dohledem

Podmíněné odsouzení s dohledem je upraveno v § 60a až § 60b TrZ (viz. příloha č. 3). Procesní úprava výkonu podmíněného odsouzení s dohledem je obsažena v § 330a TrŘ. Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem bylo zakotveno do trestního zákona novelou zákona č. 253/1997 Sb. Jde o nový institut, jehož základním smyslem je umožnit další způsob alternativního potrestání pachatele. Oproti podmíněnému odsouzení podle § 58 až § 60 TrZ. umožňuje další individuální přístup soudů k trestání pachatelů méně závažných trestných činů. Jde o typickou formu tzv. probace (41). V příloze č.10 přikládám odsuzující rozsudek k podmíněnému odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem a s uložením přiměřených omezení a povinností.

Odlišnost podmíněného odsouzení s dohledem oproti podmíněnému odsouzení spočívá v délce trestu odnětí svobody, jehož výkon lze podmíněně odložit, který zde činí tři roky. Dále v to, že zároveň s podmíněným odkladem výkonu trestu odnětí svobody soud vysloví nad pachatelem dohled. I zde je stanovena zkušební doba na jeden rok až pět let. Dohled je třeba vykonávat po celou zkušební dobu a vykonávají jej probační úředníci Probační a mediační služby. Pachateli může soud také uložit přiměřená omezení či přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Zpravidla je mu nutné též uložit, aby podle svých sil nahradil způsobenou škodu. Pokud

odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se podmíněně odsouzený osvědčil podle § 60a odst.4 TrZ. V opačném případě rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se trest vykoná.

Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem a osobě odsouzeného ponechat podmíněně odsouzení s dohledem v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu, a

- a) prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby (pět let), nebo
- b) stanovit dosud neuložená přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život **(41,52)**.

1.7.3. Trest obecně prospěšných prací

Dalším v řadě trestů je trest obecně prospěšných prací. Do našeho trestního zákona byl zařazen novelou č. 152/1995 Sb. s účinností od 1.1.1996, a to jako další samostatný druh trestu, který má být významnou alternativou trestu odnětí svobody. Podle systematického zařazení trestu obecně prospěšných prací v § 27 TrZ. hned na druhé místo za trest odnětí svobody je usuzováno, že tento druh trestu má být druhým nejpřísnějším po trestu odnětí svobody **(36)**. Většina západoevropských zemí Českou republiku v zavedení trestu obecně prospěšných prací, jedné z nejslibnějších alternativ k trestu odnětí svobody posledních desetiletí, předešly. Jedná se např. o země jako je Anglie a Wales, Portugalsko, Nizozemsko, Dánsko, Norsko, Francie, Skotsko a Irsko **(17)**.

Podmínky ukládání trestu obecně prospěšných prací je upraven v § 45 až § 45a TrZ. Výkon trestu obecně prospěšných prací je upraven v §335 až § 340 TrŘ. (viz. příloha č. 5). V zásadě lze tento trest uložit pachateli, kterého soud odsuzuje za trestný čin s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let. Lze jej uložit jako trest samostatný i vedle jiného trestu, kromě trestu odnětí svobody. Zákon příkladmo uvádí druh prací, které by bal pachatel povinen provést. Trest je možno uložit ve výměře 50 - 400 hodin a lze

v jeho rámci uložit i případná omezení. Při ukládání trestu se přihlédne ke zdravotní způsobilosti pachatele. Ten je povinen práce vykonat bezplatně, osobně a ve svém volném čase do jednoho roku od nařízení výkonu trestu. Je zde pamatováno i na přeměnu prací tak, že každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu se počítají za jeden den odnětí svobody a dále jsou zde stanoveny podmínky pro fikci neodsouzení **(13,33,52)**.

Trestní zákon v §45a odst.5 říká, že: „, na pachatele, kterému byl uložen trest obecně prospěšných prací, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno“ **(52)**. Soud zahradí odsouzení a provede se výmaz z rejstříku trestů **(32)**. K problematice trestu obecně prospěšných prací se vrátím na dalších stránkách a podrobněji tento trest rozeberu.

1.7.4. Peněžitý trest

Peněžitý trest je jedním z trestů majetkových. Peněžitý trest je jedním z nejdůležitějších a nejvyužívanějších druhů trestů nespojených s odnětím svobody a je důležitou alternativou ke krátkodobým trestům odnětí svobody. Problémem, který však limituje širší využívání peněžitého trestu, je skutečnost, že nepostihuje jen osobu pachatele, ale též jeho rodinu a osoby, vůči nimž má pachatel závazky, včetně poškozeného **(42)**. K jeho výhodám patří jeho určitost, snadná odstupňovatelnost, relativně snadný výkon a možnost odčerpání majetkového prospěchu pachatele **(41)**.

Peněžitý trest je upraven v § 53 až § 54 TrZ. Vlastní výkon peněžitého trestu upravuje trestní řád, a to § 341 až § 344 (viz. příloha č. 6). Podle trestního zákona se ukládá peněžitý trest ve výměře od 2 000 Kč do 5 000 000 Kč. Soud jej může uložit, jestliže pachatel úmyslnou trestnou činností získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Bez těchto podmínek může soud uložit peněžitý trest pouze v případě, že

1. tento zákon ve zvláštní části uložení tohoto trestu dovoluje, nebo

2. ukládá jej za trestný čin, u něhož horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři léta, a vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele trest odnětí svobody současně neukládá.

Jako samostatný trest může být peněžitý trest uložen, jestliže vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele uložení jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba. Vzhledem k možné výši peněžitého trestu může soud stanovit, že trest bude zaplacen v přiměřených měsíčních splátkách. Obecně však platí, že soud při výměře peněžitého trestu přihlédne k osobním a majetkovým poměrům pachatele a peněžitý trest neuloží, je-li zřejmé, že by byl nedobytný.

Ukládá-li soud peněžitý trest, stanoví pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl vykonán, náhradní trest odnětí svobody až na dvě léta. Náhradní trest nesmí však ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody přesahovat horní hranici trestní sazby **(22,52)**. Dříve, než s k takovému opatření přistoupí, může na žádost odsouzeného předseda senátu z důležitých důvodů

1. odložit výkon peněžitého trestu, a to na dobu nejvýše tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabyl právní moci,
2. povolit splácení peněžitého trestu po částkách tak, aby byl celý zaplacen nejpozději do jednoho roku od právní moci rozsudku.

Pokud pomínou důvody pro uvedené rozhodnutí nebo pokud odsouzený nedodrží bez závažného důvodu splátky, může být povolení odkladu nebo splátek odvoláno. Soud může upustit od výkonu tohoto trestu nebo jeho zbytku, jestliže se odsouzený v důsledku okolností na jeho vůli nezávislých stal dlouhodobě neschopným peněžitý trest zaplatit nebo by výkonem trestu byla vážně ohrožena výživa nebo výchova osoby, o jejíž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat. Nebyl-li peněžitý trest zaplacen a shora uvedené možnosti nepřicházejí v úvahu, nařídí soud výkon náhradního trestu odnětí svobody nebo jeho poměrné části. Odsouzený může kdykoliv odvrátit výkon tohoto trestu tím, že peněžitý trest zaplatí **(22,53)**.

Trestní zákon výslovně stanoví, že na pachatele, kterému byl uložen peněžitý trest za trestný čin spáchaný z nedbalosti, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno. V případě, že byl peněžitý trest uložen za úmyslný trestný čin, soud zahradí takové odsouzení pouze tehdy, pokud vedl odsouzený po výkonu trestu řádný život nepřetržitě po dobu nejméně tří let **(22,52)**. Peněžitý trest může být uložen jako samostatný trest, nebo v kombinaci s jinými druhy trestů nespojenými s odnětím svobody. Nelze však uložit trest peněžitý vedle trestu propadnutí majetku **(42)**.

1.7.5. Propadnutí majetku

Trest propadnutí majetku je upraven v §51 až §52 TrZ. Procesní úprava výkonu trestu propadnutí majetku a způsob zajištění výkonu tohoto trestu jsou vymezeny v §345 až § 349 TrŘ. Jde o poměrně přísnou sankci, zasahující výrazně do majetkové sféry pachatele. Propadnutí majetku je trest užívaný poměrně zřídka. Původně byl do trestního zákona zařazen jako nástroj likvidace majetných tříd, v současné době má přednost uspokojení nároku poškozeného, a proto u majetkových a hospodářských deliktů, kde poškozený uplatnil nárok na náhradu škody, se tohoto trestu zpravidla neužije. Uložením trestu zaniká společné jmění manželů, dříve bezpodílové spoluvlastnictví manželů, které je v trestním zákoně označeno archaickým termínem zákonné společenství majetkové **(4)**.

Trest propadnutí majetku lze pachateli uložit v případě, kdy jej soud odsuzuje k výjimečnému trestu (jde o trest odnětí svobody od 15 do 25 let nebo doživotí) nebo k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za úmyslný závažný trestný čin, jímž pachatel získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Bez uvedených podmínek může soud uložit trest propadnutí majetku pouze v případě, že tento zákon ve zvláštní části uložení tohoto trestu dovoluje; jako samostatný trest může být trest propadnutí majetku uložen, jestliže vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a k osobě pachatele uložení jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba. Propadnutí majetku postihuje celý

majetek odsouzeného nebo tu jeho část, kterou soud určí; propadnutí se však nevztahuje na prostředky nebo věci, jichž je nezbytně třeba k uspokojení životních potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výživu nebo výchovu je odsouzený podle zákona povinen pečovat. Vlastníkem propadlého majetku se stává stát **(23,52)**. Trest propadnutí majetku nelze uložit vedle trestu peněžitého.

1.7.6. Propadnutí věci

Propadnutí věci je dalším majetkovým trestem. Tento trest je upraven v § 55 až § 56 TrZ. procesní úprava výkonu tohoto trestu je vymezena v § 349b až § 350a TrŘ. Podstata trestu propadnutí věci spočívá v tom, že se výrokem soudu odnímá vlastnické právo pachatele k věcem, které jsou v určitém vztahu k jím spáchanému trestnému činu. Jeho účelem je postihnout majetek patřící pachateli trestného činu, ztížit mu podmínky pro další páchaní trestné činnosti a případně mu i odejmout prospěch ze spáchaného trestného činu **(41)**.

Soud může uložit trest propadnutí věci,

1. které bylo užito ke spáchání trestného činu,
2. která byla ke spáchání trestného činu určena,
3. kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj, nebo
4. kterou pachatel byť jen zčásti nabyl za věc uvedenou pod číslem 3 pokud hodnota věci uvedené pod číslem 3 není ve vztahu k hodnotě nabyté věci zanedbatelná.

Trest propadnutí věci může soud uložit, jen jde-li o věc náležející pachateli **(23,52)**. Nelze trest propadnutí věci uložit pachateli ohledně věcí, které nabyl krádeží, zpronevěrou, podvodem, protože takovými trestnými činy se pachatel nestává vlastníkem přisvojených věcí **(41)**. trestní zákon dále říká, že: „Vlastníkem propadlé věci se stává stát. Trest propadnutí věci může soud uložit jako trest samostatný pouze v případě, že tento zákon ve zvláštní části uložení tohoto trestu dovoluje a jestliže vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele uložení

jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba. Na pachatele, kterému byl uložen trest propadnutí věci, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile nabyl právní moci rozsudek, jímž byl tento trest uložen“ (52).

1.7.7. Zákaz činnosti

Trest zákazu činnosti je upraven v § 49 až § 50 TrZ. procesní úprava výkonu trestu zákazu činnosti je obsažena v § 350 TrŘ. Tento trest patří k těm druhům trestu, které mají přímo zabránit v dalším páčání trestné činnosti, neboť jeho smyslem je dočasně vyřadit pachatele z možnosti zastávat a vykonávat určité zaměstnání, povolání nebo funkci nebo vykonávat činnosti, k nimž je zapotřebí zvláštního povolení nebo jejichž výkon upravují zvláštní předpisy (42). Základním předpokladem užití tohoto trestu je ta skutečnost, že se pachatel dopustil trestního činu v přímé souvislosti s touto činností. Souvislost bude dána především v případě, kdy byl trestný čin spáchán přímo při výkonu nějaké činnosti. Trest zákazu činnosti může být uložen i pachateli, který k výkonu činnosti, o kterou jde, neměl potřebné oprávnění nebo souhlas. Lze uložit i zákaz více druhů činností vedle sebe, pokud je mezi nimi a spáchaným trestným činem potřebná souvislost (41).

Trest může být uložen vedle jiného trestu nebo samostatně v těch případech, kdy to trestní zákon ve zvláštní části dovoluje. Výměra trestu se pohybuje v rozmezí od jednoho do deseti let. Do doby výkonu trestu zákazu činnosti se nezapočítává doba výkonu trestu odnětí svobody. Zákon umožňuje podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu po výkonu jeho poloviny, jestliže odsouzený v době výkonu trestu způsobem svého života prokázal, že dalšího výkonu trestu není třeba, anebo jestliže soud přijal záruku za dovršení nápravy odsouzeného. Pokud byl trest zákazu činnosti vykonán, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen (46,52).

Trestem zákazu činnosti je možné zakázat výkon širokého okruhu činností, funkcí a zaměstnání. Problémem však zůstává kontrola dodržování tohoto trestu. Relativně nejlépe je zatím propracována kontrola výkonu zákazu řízení "motorových vozidel. Výkon sledují příslušné orgány Policie ČR. V některých případech by se mohl v budoucnu uplatnit i probační dohled. Nedodržování zákazu činnosti je postihováno jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí **(41)**.

1.7.8. Zákaz pobytu

Trest zákazu pobytu je vymezen v § 57a TrZ. Procesní úprava výkonu tohoto trestu je vyjádřena v § 350a TrŘ. Trest zákazu pobytu je trestem, který omezuje svobodu pohybu a pobytu pachatele, která je jinak zaručena v Listině základních práv a svobod **(42)**. Podle čl. 14 odst.3 LPS mohou být tyto svobody omezeny zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu, udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených místech též z důvodu ochrany přírody **(51)**. Trest zákazu pobytu záleží v tom, že se odsouzený se nesmí po dobu výkonu tohoto trestu zdržovat na určitém místě nebo v určitém obvodu. Účelem tohoto trestu je vyřadit pachatele z prostředí, s nímž jeho trestná činnost souvisela a které by mohlo i v budoucnu ovlivnit nebo usnadnit páchaní nových trestných činů **(42,52)**.

Negativním projevem tohoto trestu může být ztížená resocializace pachatele, protože ho nutí změnit místo zaměstnání, popřípadě omezuje možnost najít jiné vhodné uplatnění **(41)**. Trest zákazu pobytu lze uložit na jeden rok až pět let za současného splnění stanovených podmínek. Trest je ukládán za úmyslný trestný čin, vyžaduje-li to se zřetelem na dosavadní způsob života pachatele a místo spáchání trestného činu ochrana veřejného pořádku, rodiny, zdraví, mravnosti nebo majetku. Dále pachatel nemá v místě nebo obvodu, na který se má trest vztahovat, trvalý pobyt. Trest zákazu pobytu lze uložit i samostatně. Samostatné uložení zákazu pobytu je však přípustné pouze u trestných činů s horní hranicí zákonné sazby trestu odnětí svobody maximálně tři roky a jestliže vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy

pachatele uložení jiného trestu není třeba. Do doby výkonu tohoto trestu se nezapočítává doba výkonu trestu odnětí svobody. Na dobu výkonu trestu zákazu pobytu může soud uložit pachateli přiměřená omezení, směřující k tomu, aby vedl řádný život **(52)**.

U trestu zákazu pobytu je možné podmíněné upuštění od výkonu zbytku tohoto trestu. Po vykonání poloviny tohoto trestu může soud podmíněně upustit od výkonu jeho zbytku, jestliže odsouzený v době výkonu trestu způsobem svého života prokázal, že dalšího výkonu tohoto trestu není třeba, anebo jestliže soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného. Přitom sou stanoví zkušební dobu až na pět let, která však nesmí být kratší než zbytek trestu **(41)**.

1.7.9. Vyhoštění

Trest vyhoštění je upraven v § 57 TrZ. Procesní úprava tohoto trestu je vyjádřena v § 350b TrŘ., vyhošťovací vazba je upravena v § 350c až §350f TrŘ. Účelem trestu vyhoštění je zabránit pachateli, který není občanem České republiky nebo není osobou, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, v páchání další trestné činnosti na území republiky, vyžaduje-li to bezpečnost lidí, majetku nebo jiný obecný zájem. Trest vyhoštění lze uložit pouze pachateli, který není občanem České republiky nebo není osobou, které bylo přiznáno postavení uprchlíka. Soud může uložit trest vyhoštění ve výměře od jednoho roku do deseti let, anebo na dobu neurčitou **(41,52)**.

Trest vyhoštění lze uložit samostatně za jakýkoliv trestný čin. Nelze však kumulovat tento trest s trestem zákazu činnosti či podmíněným odsouzením k trestu odnětí svobody. V praxi by mělo být vyhoštění ukládáno především při postihu obchodování se zbraněmi, teroru, trestné činnosti organizované ve spolupráci s cizinou, závažné trestné činnosti proti zdraví a majetku apod. **(41)**.

V trestním zákoně je taxativně uveden výčet okolností , které brání uložení tohoto trestu, a to zejména z humanitních důvodů. Jde o důvody spočívající v tom, že:

- a) se nepodařilo zjistit státní příslušnost pachatele,
- b) pachateli byl poskytnut azyl,
- c) pachatel má na území České republiky povolen dlouhodobý pobyt, má zde pracovní a sociální zázemí a uložení trestu vyhoštění by bylo v rozporu se zájmem na spojování rodin, nebo
- d) hrozí nebezpečí, že pachatel bude ve státě, do kterého by měl být vyhoštěn, pronásledován pro svoji rasu, národnost, příslušnost k určité sociální skupině, politické nebo náboženské smýšlení, nebo jestliže by vyhoštění vystavilo pachatele mučení či nelidskému nebo ponižujícímu zacházení anebo trestu.

Na pachatele , kterému byl uložen trest vyhoštění, se hledí jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán (52).

1.7.10. Trest ztráty vojenské hodnosti, ztráty čestných titulů a vyznamenání

Trest ztráty čestných titulů a vyznamenání je vymezen v § 46 TrZ. Trest ztráty vojenské hodnosti je vyjádřen v § 47 TrZ. Oba druhy trestů mají charakter trestů vedlejších. Oba tresty lze uložit, je-li současně ukládán nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání nejméně dvou let a pachatel spáchal úmyslný trestný čin ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky. Trest ztráty vojenské hodnosti lze uložit také vedle jiného trestu, jestliže to vyžaduje vzhledem k povaze spáchaného trestného činu kázeň a pořádek v ozbrojených silách. Uložení obou těchto trestů vždy záleží na úvaze soudu.

Ztráta čestných titulů a vyznamenání záleží v tom, že odsouzený ztratí vyznamenání, čestná uznání, vědecké a umělecké hodnosti a jiné čestné tituly udělené podle vnitrostátních právních předpisů, jakož i právo nosit cizozemská vyznamenání a užívat cizozemských čestných titulů. Ztráta vojenské hodnosti záleží v tom, že se odsouzenému snižuje hodnost ve vojsku na hodnost vojína a odnímá se mu jeho hodnost

v ozbrojeném sboru (41,52). Ztráta čestných titulů a vyznamenání a ztráta vojenské hodnosti je trvalá (41).

1.8. Obecně prospěšné práce jako alternativa k trestu odnětí svobody

Novelou trestního zákona č. 152/1995 Sb. byl s účinností od 1. 1. 1996 rozšířen systém trestů o novou alternativu trestu odnětí svobody – trest obecně prospěšných prací. Jeho zavedení je v souladu se současným mezinárodním trendem projevujícím se v úsilí o širší využívání trestů nespojených s odnětím svobody a postupným nahrazováním nepodmíněného trestu odnětí svobody těmito alternativami (2). Trest obecně prospěšných prací byl poprvé zaveden v Anglii, v roce 1972 a od této doby se stal součástí trestního práva v řadě zemí, zejména západní, severní a v posledních letech i střední Evropy (43). Obecně prospěšné práce tedy existují jako samostatná zvláštní sankce v řadě evropských zemí (např. v Anglii, Francii, Nizozemí, Belgii, Maďarsku, Norsku, Dánsku a v dalších, od 1. 1. 2006 též na Slovensku).

Podstata trestu obecně prospěšných prací spočívá v tom, že pachatel, který se provinil proti společnosti, má šanci odčinit své chování prací pro obecný prospěch, např. úklidem veřejných prostranství nebo budov, pomocí postiženým spoluobčanům, prací při ochraně životního prostředí apod. Seznam poskytovatelů OPP uvádím v příloze č. 7. Tyto práce uložené mu soudem musí pachatel vykonat osobně, bezplatně a ve svém volném čase. Trest je zde představován újmou, která se projevuje citelným zásahem do volného času pachatele a rovněž tím, že za vykonanou práci pachatel neobdrží odměnu. Sama práce pak představuje významný výchovný prvek. Práce vykonávaná ve veřejném zájmu má přinést pachateli morální užitek, má sloužit k jeho začlenění do společnosti a přispět k jeho pracovní adaptaci.

V evropských zemích, ve kterých se trest OPP uplatňuje, se vyžaduje k jeho uložení souhlas pachatele. Do českého právního řádu tento prvek bohužel převzat nebyl. Existují zde nejméně tři důvody, proč je užitečné trest OPP podmínit souhlasem pachatele. Za prvé je to obava, aby se použití OPP nedostalo do konfliktu se zákazem

nucené práce. Další významný důvod svědčící pro vyžadování souhlasu pachatele souvisí s výchovným účelem trestu. Vyjádřeným souhlasem pachatel na sebe bere povinnosti spojené s výkonem tohoto trestu. Třetí důvod vychází z požadavku respektování citelnosti trestu. Trest OPP, záležející většinou v pomocných manuálních pracích vykonávaných na očích veřejnosti, by mohl být některými pachateli, např. trestných činů v dopravě, považován za příliš citelný, neodpovídající spáchanému trestnému činu.

Okruh činností, které lze v rámci trestu obecně prospěšných prací vykonat, bývá v právních úpravách pojat velmi široce. Většinou se jedná o manuální a pomocné práce v komunálních zařízeních, při úpravě zeleně a ochraně životního prostředí, úpravě a údržbě komunikací a budov, pomocné práce v nemocnicích, domovech důchodců, školských či sportovních zařízeních, zařízeních Červeného kříže, církevních organizacích apod. Není možné je vykonávat v soukromých zařízeních a podnicích, které jsou zaměřeny na docílení zisku.

Obecně prospěšné práce jsou trestem, který vyžaduje, aby pachatel byl v průběhu jeho výkonu podroben dohledu nad výkonem prací a současně též kontrole v tom směru, zda vede řádný život a dbá případných přiměřených omezení či povinností, uložených soudem. Velmi důležitou roli zde hrají probační pracovníci, kteří by měli provádět nejen dohled a kontrolu, ale i práci poradensko-výchovnou a pečovat o výběr a získávání pracovních míst. V příloze č. 11 předkládám statistiku výkonu trestu OPP za rok 2005 na středisku PMS v Českých Budějovicích.

Pozitiva trestu OPP pak jednoznačně vyplývají ve srovnání s trestem odnětí svobody. Pobyt odsouzených ve věznicích je velkou finanční zátěží pro celou společnost. Sehnat práci pro člověka ve výkonu trestu odnětí svobody je v dnešní době velmi problematické. S výkonem trestu odnětí svobody je spojena také sociální izolace odsouzeného. Vězení je považováno za školu zločinu. Člověk, který je propuštěn na svobodu si musí hledat práci, ale kontakty, které udržoval před uvězněním jsou přetřhané, chybí mu praxe a nemá čistý trestní rejstřík – to vše ztěžuje získání práce.

Mnoho lidí se tak dostává do bludného kruhu, ze kterého se hledá cesta ven jen velmi těžko.

Naproti tomu uložení trestu OPP dává odsouzenému ještě jednu šanci. Umožňuje mu odpykat si trest bez negativních stránek, které přináší trest odnětí svobody. Jedinec neztrácí kontakt s okolím a může pracovat. Na druhou stranu je ve svém jednání omezen určitou povinností vůči společnosti. Navíc pokud bude vykonávat trest OPP v prostředí, kde bude mít možnost poznat a napravit důsledky svého jednání, je velká pravděpodobnost, že trest povede k nápravě pachatele a nejlépe splní svůj účel. Odsouzený k trestu OPP je nucen aktivně se zapojit do práce pro komunitu v místě svého bydliště nebo v jeho okolí. Trest OPP podporuje pocit zodpovědnosti odsouzeného za vlastní chování a život. Dále upevňuje jeho pracovní návyky a rozvíjí řemeslnou dovednost. Je-li navíc vykonán v zákonné lhůtě, je vymazán z rejstříku trestů a na výpise se tedy jeho uložení neobjeví. Trest OPP je účinnější a nesrovnatelně levnější než výkon trestu odnětí svobody ve vězení (2).

1.8.1. Platná právní úprava trestu obecně prospěšných prací – trestní zákon

Trest obecně prospěšných prací je upraven v § 45 a 45a trestního zákona. Uložení trestu obecně prospěšných prací je vázáno na dvě základní podmínky. Jednak musí jít o odsouzení za trestný čin, jehož horní hranice sazby nepřevyšuje pět let odnětí svobody, a jednak musí být splněn požadavek, že vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele uložení jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba (52). Podmínky pro uložení trestu OPP jsou vymezeny tak, aby se tento druh trestu uplatnil u pachatelů méně závažných trestných činů, na něž není třeba působit trestem odnětí svobody a z určitých důvodů zároveň nepostačuje nebo není vhodné uložení peněžitého trestu, ať již samostatného nebo v kombinaci s jiným trestem nespojeným s bezprostředním odnětím svobody (45).

V § 45 odst. 2 TrZ se stanoví, kdy lze trest OPP uložit, a to pouze za splnění obou výše uvedených podmínek, i když ve zvláštní části trestního zákona není stanoven. Může být uložen jako trest samostatný nebo i vedle jiného trestu, nelze ho ale uložit současně s trestem odnětí svobody (**52**). Zákonným předpokladem pro uložení trestu OPP je správné posouzení jeho vhodnosti a účelnosti vzhledem k osobě pachatele. Vhodnost uložení trestu OPP je nutné zvažovat v úzké souvislosti s § 23 odst. 1 TrZ a § 31 odst. 1 TrZ. Trestem musí být naplněn jeho účel jak po stránce generální, tak individuální prevence a soud zároveň musí přihlídnout ke stupni nebezpečnosti trestného činu pro společnost, k možnosti nápravy a poměrům pachatele. Soudce samozřejmě bere v úvahu i individuální posouzení okolností případu, osobu pachatele a ekonomiku řízení, protože i tyto aspekty mohou podstatně ovlivnit rozhodnutí soudce o druhu trestu. Po pečlivém zhodnocení všech těchto okolností rozhodne soudce o vině, trestu a jeho výši. V příloze č. 8 přikládám vzor rozsudku k trestu obecně prospěšných prací s uložením přiměřených omezení.

Pokud jde o stanovení okruhu trestných činů, za něž lze trest OPP uložit, podle mého názoru horní hranice pěti let odnětí svobody je příliš vysoká, protože do této skupiny můžeme podřadit příliš mnoho trestných činů nejen menší závažnosti. Trestní zákon v této základní sazbě zahrnuje i velmi závažné a společensky nebezpečné trestné činy jako např. útok na státní orgán (§ 153 TrZ), nedovolené překročení státních hranic za použití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí (§ 171b TrZ), vzpoura vězňů (§ 172 TrZ), nedovolená výroba a držení radioaktivního materiálu a vysoce nebezpečné látky (§ 186 TrZ), obchodování se ženami (§ 246 TrZ), podpora a propagace hnutí směřujících k potlačování práv a svobod člověka (§ 260 TrZ) nebo maření způsobilosti k službě (§ 266 TrZ) (**45**).

Tato hranice je v rozporu s důvodovou zprávou, že tento druh trestu má být ukládán hlavně za projevy vandalství, výtržnictví nebo méně závažné majetkové trestné činy. Ve státech Evropské unie zákony dovolují uložení trestu OPP jen za trestné činy menší závažnosti nebo jen za přečiny, pokud jsou ohroženy v zákoně trestem odnětí svobody.

Proto je nutné zamyslet se nad možností snížit horní hranici a pečlivě zvážit všechny výhody tohoto kroku (49).

1.8.2. Rozsah a časový limit výkonu trestu OPP

Trest obecně prospěšných prací může soud uložit ve výměře od 50 do 400 hodin. Soud může zároveň uložit pachateli na dobu trestu i přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 26 odst. 4 TrZ směřující k tomu, aby vedl řádný život. Zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Co se týče způsobu výkonu trestu OPP, tak odsouzený je povinen vykonat trest osobně a bezplatně ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. Do této doby se nezapočítává doba, po kterou odsouzený nemohl obecně prospěšné práce vykonávat pro zdravotní nebo zákonné překážky, zdržoval se v cizině, nebo byl ve vazbě nebo vykonával trest odnětí svobody. Skutečnost, že pachatel musí danou práci vykonat osobně, navazuje na někdy značně opomíjenou podmínku, že musí být náležitě zjištěn zdravotní stav obviněného. V ustanovení § 45a odst. 2 TrZ. vyžaduje zvláště přihlídnout ke zdravotní způsobilosti pachatele, protože ta má bezprostřední vliv na možnost vykonat trest OPP (52).

Povinností probačního pracovníka po vzniku Probační a mediační služby a novele trestního zákona a trestního řádu je ještě před vynesemím rozsudku zjistit zdravotní stav obžalovaného, aby soudce věděl, zda tento trest může uložit či nikoli. Před novelou byl zdravotní stav zjišťován až po vynesení rozsudku a často se stávalo, že odsouzený nebyl schopen trest vykonat, protože byl zdravotně nezpůsobilý. Tímto novým postupem se předejde zbytečným komplikacím a zrychlí se celé řízení (45). Při zjišťování zdravotní způsobilosti pachatele se postupuje přiměřeně podle předpisů upravujících obecně posuzování způsobilosti pachatele, zejména podle zákona č. 20/1966 Sb. O péči o zdraví lidu ve znění pozdějších předpisů. Od výkonu trestu OPP nebo jeho zbytku může předseda senátu upustit z důvodu změny zdravotního stavu odsouzeného, jež ho činí dlouhodobě neschopným trest vykonávat (42).

Trest obecně prospěšných prací je nutno vykonat podle § 45a odst. 3 TrZ. do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. Pokud ale k výkonu trestu nedojde ve “stanovené době”, tak soud trest OPP přemění na trest odnětí svobody. Praxe soudů ale v otázce “stanovené doby” byla velmi nejednotná, někteří za stanovenou dobu považovali dobu stanovenou obecním úřadem, jiní použili rozšiřující výklad zákona a řídili se lhůtou jednoho roku. Tímto rozdílným výkladem vznikala právní nejistota a bylo nutné praxi soudů sjednotit. Celou situaci vyjasnil až Nejvyšší soud ČR rozhodnutím č. 50/1999 Sb., kde přesně definoval pojem “stanovená doba” zcela jasně a přesně.

Pojmem “stanovená doba” se pro účely výkonu trestu obecně prospěšných prací rozumí konkrétní časové vymezení (harmonogram) provádění výkonu tohoto trestu příslušným obecním úřadem v rámci projednání podmínek jeho výkonu s odsouzeným. Při vymezení této doby postupuje přitom obecní úřad tak, aby odsouzený mohl vykonat uložený trest nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil jeho výkon. Jen v případě, že odsouzenému není při projednávání podmínek výkonu trestu OPP takto vymezena doba jeho provádění, je touto “stanovenou dobou” lhůta jednoho roku. Jestliže odsouzený, aniž mu v tom něco závažného bránilo, přes výzvy příslušného orgánu nezačal v určené lhůtě vykonávat trest obecně prospěšných prací, je zřejmé, že ve stanovené době zaviněně nevykonal uložený trest a jsou tak splněny podmínky pro řízení o přeměně tohoto trestu v trest odnětí svobody. V takovém případě je nerozhodné, že zákonná roční lhůta pro výkon tohoto trestu dosud neuplynula (45).

1.8.3. Právní úprava výkonu trestu obecně prospěšných prací – trestní řád

Trestní řád zmiňuje trest OPP ve svém třetím oddíle, v §§ 335-340b. Z těchto ustanovení považují za významnou úpravu nařízení výkonu trestu, odklad a přerušení výkonu, upuštění od výkonu trestu, přeměnu trestu v trest odnětí svobody.

1.8.4. Nařízení výkonu trestu OPP

Samotnému nařízení výkonu trestu OPP předchází ještě rozhodnutí, podle něhož se má vykonat trest OPP. Rozhodnutím, podle něhož se má vykonat trest OPP, může být odsuzující rozsudek (§ 120 a násl. TrŘ) (viz. příloha č. 8) nebo trestní příkaz (§ 314e TrŘ). Jakmile se toto rozhodnutí stane vykonatelným, předseda senátu (samosoudce) zašle jeho opis okresnímu soudu, v jehož obvodu má odsouzený uložený trest vykonávat (§ 336 odst. 1 TrŘ), jímž je podle § 335 TrŘ zásadně okresní soud, v jehož obvodu má odsouzený bydliště. Mimo tento obvod lze trest vykonat pouze se souhlasem odsouzeného. Tato úprava je odůvodněna zvláštností výkonu trestu, pro kterou je typické zejména potřeba znalosti místních podmínek, zpravidla delší doba jeho výkonu, místem bydliště odsouzeného a konkrétní potřebou obecně prospěšných prací v jednotlivých místech **(11,53)**.

K nařízení výkonu trestu OPP je vzhledem k výčtu trestným činů příslušný zásadně samosoudce okresního soudu, v jehož obvodu odsouzený bydlí. Samosoudce tu rozhoduje usnesením, proti němuž není stížnost přípustná, o druhu a místě výkonu trestu a přihlíží k tomu, aby odsouzený vykonával trest co nejbližší místu, kde bydlí. Odsouzeného zároveň soudce poučí o jeho povinnosti dostavit se do 14 dnů od oznámení tohoto rozhodnutí na obecní úřad nebo instituci, u nichž má obecně prospěšné práce vykonat, k projednání podmínek. Opis usnesení o nařízení výkonu se zašle okresnímu úřadu, probačnímu úředníkovi, odsouzenému a jeden opis se založí do soudního spisu. Pokud odsouzený nedodržel 14 denní lhůtu k dostavení se a projednání podmínek, tak toto je bezodkladně oznámeno soudu, který výkon trestu nařídil, stejně tak je mu sděleno i vykonání trestu **(42,53)**.

1.8.5. Přerušování, odklad a upuštění od výkonu trestu OPP

Tato problematika je upravena v § 339 a 340 TrŘ. Je pravomocí předsedy senátu na potřebnou dobu odložit nebo přerušit výkon trestu OPP, a to zejména z důvodu, kdy

odsouzený v důsledku přechodného zhoršení zdravotního stavu není schopen trest vykonat. Dalším důvodem odkladu nebo přerušení je těhotenství odsouzené ženy nebo skutečnost, že odsouzená je matkou novorozeného dítěte. V obou případech se ženám trest odkládá nebo přerušuje na dobu jednoho roku. Třetím a zároveň posledním důvodem odkladu nebo přerušení výkonu trestu je povolání odsouzeného k výkonu vojenské služby nebo služby civilní.

Z jiných důležitých důvodů může předseda senátu výkon trestu OPP odložit na dobu nejvýše tři měsíců ode dne, kdy rozhodnutí, kterým byl tento trest uložen, nabylo právní moci. Po pominutí důvodů odkladu nebo přerušení předseda senátu odklad nebo přerušení odvolá a doba, po kterou byl trest odložen nebo přerušen, se nezapočítává do lhůty jednoho roku, v níž má být trest vykonán.

Upuštění od výkonu trestu obecně prospěšných prací je možné, jestliže odsouzený v důsledku změny svého zdravotního stavu v porovnání se stavem, kdy mu byl trest uložen, je dlouhodobě neschopen tento trest vykonat (42,53). Změna zdravotního stavu je zde zpravidla vyvolána závažnou nevléčitelnou nemocí, nebo úrazem či nemocí, které zanechají trvalé poškození organismu (42).

1.8.6. Přeměna trestu OPP

Jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu OPP nevedl řádný život, nebo zaviněně nevykonal ve stanovené době uložený trest, přemění soud trest OPP nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu. Přitom každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu OPP se počítají za jeden den odnětí svobody. Pro přeměnu trestu OPP v trest odnětí svobody postačuje splnění pouze jedné podmínky, a to buď nevedení řádného života, a nebo zaviněně nevykonání trestu (41,51). V příloze č. 9 přikládám vzor usnesení o přeměně trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody.

O přeměně trestu obecně prospěšných prací či o přeměně jeho zbytku v trest odnětí svobody rozhodne předseda senátu buď to na návrh obecního úřadu či instituce, kde mají být obecně prospěšné práce vykonávány, nebo na návrh probačního úředníka, anebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání **(36,53)**.

1.8.7. Specifika trestu OPP u mladistvých pachatelů

Od 1.1.2004 je účinný zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže, který upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy. Vzhledem ke specialitě tohoto zákona zde nenalezneme pojem trestný čin, ani trest. Termín „trest“ je přejmenován do termínu „trestní opatření“. Jedním z trestních opatření ve zmiňovaném zákoně jsou obecně prospěšné práce. Jejich právní úprava je shodná s výše popsanou úpravou trestu dle trestního zákona a řádu, s výjimkou horní hranice sazby počtu hodin, která nesmí přesahovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoně – tzn. může činit maximálně 200 hodin. Dolní limit sazby zůstává zachován (tj. 50 hodin) **(54)**.

Zakotvení obecně prospěšných prací v tomto zákoně je pak specifické předpokládanými podmínkami, za nichž bude trestní opatření OPP ukládáno. Předně má být zvažována možnost nápravy mladistvého a na základě toho rozhodnuto o uložení trestního opatření obecně prospěšných prací, není-li výkon jiného trestního opatření třeba. K tomu je třeba zjišťovat, jaká je míra narušení osobnosti mladistvého a zda není třeba na jeho osobu působit dalšími nástroji, které zákon 218/2003 Sb. nabízí – tj. výchovné povinnosti a výchovná opatření, které lze uložit i vedle trestního opatření. Z hlediska účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže, kterým je odklonit mladistvého od dalšího protiprávního jednání a umožnit mu, aby dle svých možností a schopností přispěl k odčinění způsobené újmy, je důležitý postoj mladistvého k tomuto opatření. Výslovný souhlas mladistvého s uložením OPP sice není třeba, ale obligatorně se požaduje zjištění jeho stanoviska. Negativní stanovisko mladistvého by mělo soud vést k rozhodnutí o uložení jiného trestního opatření, jelikož výkon opatření OPP by s největší pravděpodobností neplnil svůj účel a přeměna opatření OPP na trestní

opatření odnětí svobody není prioritní sankční reakcí. Je zde tedy více než v obecných trestních předpisech kladen důraz na motivaci pachatele podrobit se sankci (44).

1.8.8. Role Probační a mediační služby ČR v souvislosti s trestem OPP

Působnost Probační a mediační služby při výkonu trestu OPP vymezuje trestní řád. Podle jeho ustanovení provádí PMS zejména kontrolu nad výkonem tohoto trestu. Při výkonu kontroly postupuje probační úředník v součinnosti s příslušným obecním úřadem či institucí, u nichž jsou obecně prospěšné práce vykonávány. Rovněž provádí úkony směřující k tomu, aby odsouzený vedl řádný život. Probační úředník může také soudu podat návrh na přeměnu trestu OPP nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody. Bližší úpravu postavení a činnosti PMS v rámci výkonu trestu OPP pak upravují vnitřní předpisy PMS, zejména Metodický postup střediska. Ten odlišuje činnost středisek PMS ve fázi před pravomocným rozhodnutím soudu o uložení trestu OPP a ve fázi po pravomocném rozhodnutí soudu.

Ve fázi před pravomocným rozhodnutím soudu upravuje poučení obviněného o trestu OPP, kdy probační úředník může provést s klientem předjednání uložení trestu OPP, tj. zjištění stanoviska obviněného k uložení trestu OPP, stručné seznámení s podmínkami uložení trestu OPP a s následným průběhem jeho výkonu a zjištění vlastní motivace klienta tento druh trestu vykonat. Se souhlasem klienta může rovněž zjišťovat jeho zdravotní stav, dosažení pracovní kvalifikace, časových možností apod. Probační úředník může v této fázi vykonávat i činnosti v oblasti mediace, kdy se snaží navázat kontakt mezi obviněným a poškozeným za účelem spolupráce při řešení následků trestné činnosti.

Ve fázi po pravomocném rozhodnutí soudu se první úkony PMS týkají přípravy podkladů pro vydání usnesení o nařízení výkonu trestu OPP. Probační úředník průběžně ověřuje aktuální možnosti pro výkon trestu OPP u konkrétních poskytovatelů, kteří místo pro výkon trestu OPP nabízí. Před vydáním usnesení o nařízení výkonu trestu

OPP probační úředník projedná s klientem podmínky výkonu trestu OPP. Pokud již soud nařídil usnesením výkon trestu OPP, sleduje probační úředník zahájení výkonu trestu OPP v dané instituci. Po zahájení výkonu trestu OPP u konkrétní instituce provádí probační úředník kontrolu a evidenci výkonu trestu OPP a rovněž kontroluje vedení řádného života klientem. Po ukončení výkonu trestu OPP odsouzeným probační úředník tuto skutečnost písemně oznámí soudu a přiloží hodnocení výkonu trestu OPP. Současně také informuje soud o průběhu výkonu trestu OPP a o plnění případně soudem stanovených přiměřených povinností a omezení. Rovněž soud informuje o tom, jak klient hradil (nehradil) způsobenou škodu a jaké kroky byly učiněny v souvislosti s urovnáním narušených vztahů mezi odsouzeným a poškozeným.

Probační úředník provádí kontrolu dle aktuální potřeby, minimálně jedenkrát za dva měsíce, a to osobně, telefonicky, písemně či e-mailem. Získané informace zaznamenává do probačního spisu. Tuto probační činnost vykonává příslušné středisko PMS průběžně a dle individuálních okolností případu až do ukončení výkonu trestu OPP. Instituce pro tento účel shromažďuje informace získané vlastním sledováním výkonu prací a eviduje aktuální počet odpracovaných hodin a kvalitu odvedené práce.

Zjistí-li instituce, že odsouzený neprovádí bez závažného důvodu uložené práce, vyrozumí o tom neprodleně středisko PMS, s nímž dále spolupracuje na řešení situace. V případě, že probační úředník získá informaci o tom, že klient trest OPP řádně nevykonává a nedodržuje dohodnutý harmonogram prací, kontaktuje klienta za účelem zjištění důvodů porušení podmínek výkonu trestu OPP a iniciuje osobní schůzku. V případě, že klient přes upozornění nadále trest OPP nevykonává, příslušné středisko PMS mu doporučeně do vlastních rukou zašle poslední výzvu k nástupu trestu OPP. Pokud klient do 14 dnů od převzetí poslední výzvy nezačne trest OPP vykonávat, podává probační úředník soudu návrh na přeměnu trestu OPP v nepodmíněný trest odnětí svobody. Tento návrh může podat i instituce, v níž měl odsouzený trest OPP vykonávat (2,36).

1.8.9. Trest obecně prospěšných prací v návrhu nového trestního zákona

Nový trestní zákon, který byl v paragrafovaném znění předložen ke schválení do Parlamentu ČR, počítá s dalším rozšířením škály alternativních trestů. Návrh zákona předpokládá doplnit systém trestů o nový trest domácího vězení. Určité změny jsou navrhovány i u trestu obecně prospěšných prací. Podle důvodové zprávy k návrhu nového trestního zákona bude výkon trestu OPP založen na užší spolupráci obecních úřadů a Probační a mediační služby a vymezení širší působnosti Probační a mediační služby v této oblasti.

Trest OPP bude moci soud uložit i nadále za trestný čin, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Možnost výkonu OPP osnova rozšiřuje tím, že bylo vypuštěno slovo „obdobných“ v §45 odst. 3 stávající právní úpravy, čímž bude otevřena možnost výkonu i kvalifikovaných prací a nejen pouze prací obdobných pracím úklidovým a údržbářským, což má význam zejména u činností ve prospěch jiných institucí než obcí. Práce nesmí sloužit výdělečným účelům. Trest OPP bude moci soud uložit ve výměře od 50 hodin do 300 hodin. Horní hranice trestu je tak oproti současným 400 hodinám o 100 hodin snížena, aby se přiblížila délce ukládaných trestů OPP ve vyspělých evropských zemích. I nadále bude moci soud uložit pachateli na dobu trestu přiměřená omezení či přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život.

Půjde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, bude moci soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení nebo přiměřených povinností, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé. I nadále se nebude vyžadovat k uložení trestu OPP souhlasu pachatele, soud pouze jako podle současné úpravy přihlédně k jeho stanovisku k možnosti uložení trestu OPP a rovněž k jeho zdravotní

způsobilosti. Trest OPP neuloží, je-li pachatel zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce.

OPP bude odsouzený povinen stejně jako podle současné úpravy vykonat osobně a bezplatně ve svém volném čase, a to nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud výkon trestu nařídil. Do této doby se nebude započítávat doba, po kterou odsouzený nemohl OPP vykonávat pro zdravotní nebo zákonné překážky, nebo byl ve vazbě nebo vykonával trest odnětí svobody. Na rozdíl od současné úpravy z těchto výjimek vypadla doba, po kterou se odsouzený zdržoval v cizině. Změny dozná i úprava přeměny trestu OPP nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody. Ten bude přicházet v úvahu, jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu OPP nepovede řádný život, zaviněně nevykoná ve stanovené době uložený trest či nově bude mařit výkon tohoto trestu. Nová je úprava vzájemného přepočtu obou trestů, podle které se každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu OPP počítá za jeden den odnětí svobody. Dochází tedy ke zpřísnění této úpravy (2,36).

1.9. Trest OPP ve vybraných zemích

Ve srovnání se zahraničními právními úpravami nacházíme několik základních rozdílů, které mnohdy vypovídají o některých nedostacích naší právní úpravy, jež vycházejí s největší pravděpodobností z nedostatku zkušeností s uplatněním tohoto druhu trestu. Pro srovnání ukládání trestu obecně prospěšných prací v ČR a v cizině uvedu obecná kritéria, která jsou pro určité země závazná.

1.9.1. Slovensko

„Trest povinnej práce“ (dále jen „PP“) byl do slovenského právního řádu zaveden rekodifikací trestního práva hmotného a trestního práva procesního s účinností od 1. 1. 2006. Trest „povinnej práce“ může soud uložit jen se souhlasem pachatele, pokud jej odsuzuje za přečin, za který zákon umožňuje uložit trest odnětí svobody, jehož horní

hranice trestu odnětí svobody nepřesahuje pět roků. Trest PP může soud uložit ve výměře od 40 do 300 hodin. Trest PP může soud uložit jako trest samostatný nebo vedle trestu jiného. Nemůže však uložit vedle sebe trest PP a trest odnětí svobody.

Odsouzený je povinen trest PP vykonat nejpozději do jednoho roku od nařízení jeho výkonu, musí jej vykonat osobně, ve svém volném čase a bez nároku na odměnu. Soud může pachateli uložit po dobu výkonu trestu též přiměřené omezení nebo povinnosti, zpravidla mu uloží, aby podle svých sil a schopností nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Pokud odsouzený v době výkonu trestu nevedl řádný život nebo zaviněně nevykonal práce v určeném rozsahu, nebo nesplnil uložená omezení nebo povinnosti, soud přemění trest PP nebo jeho zbytek na trest odnětí svobody tak, že za každé dvě hodiny nevykonané práce nařídí jeden den nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Vykonávané práce musí sloužit k veřejně prospěšným účelům ve prospěch státu, obce nebo jiné právnické osoby. Práce vykonává odsouzený v době svého osobního volna tak, aby odpracoval nejméně 20 hodin v kalendářním měsíci. Trest PP vykoná odsouzený zpravidla v obvodu okresního soudu, ve kterém má bydliště. Dohled a kontrolu nad výkonem trestu PP vykonává probační a mediační úředník. Návrh zákona rovněž předpokládá, že osoby, které vykonávají práce v rámci trestu PP, budou mít ze zákona nárok na dávky úrazového pojištění, ačkoli práce v rámci trestu PP nevykonávají v pracovně právním vztahu (2).

1.9.2. Rakousko

V Rakousku jsou obecně prospěšné práce upraveny v rámci institutu předběžného zastavení trestního stíhání mladistvého soudem podle zákona o soudnictví v trestních věcech mládeže z roku 1988. Soud předběžně zastaví trestní řízení pro trestný čin mládeže, jestliže je stav věci dostatečně objasněný, na zavinění nelze pohlížet jako na těžké a potrestání není nutné k tomu, aby se obviněný zdržel dalších trestních jednání.

Zákon upravuje dvě formy předběžného zastavení trestního stíhání. První forma je předběžné zastavení na zkušební dobu od jednoho do dvou let. Druhou formou je předběžné zastavení s podmínkou splnění jednoho nebo více úkolů. Právě jedním z těchto úkolů je provedení neplacené obecně prospěšné práce. Při nařízení trestu OPP se přihlíží k tomu, aby výkonem OPP nebyla narušena školní docházka nebo příprava na povolání. Maximální výměra trestu OPP může činit 6 hodin denně, 18 hodin týdně a 60 hodin celkem, přičemž nelze překročit dobu 3 měsíců. Soud může požádat zejména probační pomoci a pomoci soudu mládeže o zprostředkování obecně prospěšných prací. Soud si rovněž vyžádá souhlas zařízení, v jehož rámci se mají OPP vykonávat (50).

1.9.3. Německo

Německé trestní právo nezná obecně prospěšné práce jako samostatnou sankci. Podle úpravy v obecném trestním právu existují 3 formy OPP:

- a) OPP uložené namísto vykonání náhradního trestu odnětí svobody – nařízení náhradního trestu odnětí svobody předpokládá, že nemůže být z objektivních důvodů zaplacen uložený peněžitý trest. Je-li nařízen výkon náhradního trestu odnětí svobody, zkoumá se, zda místo něj nelze provést obecně prospěšné práce.
- b) OPP uložené při zastavení vyšetřování při nepatrné škodě nebo při podmíněném odsouzení – v rámci institutu odkladu trestu na zkušební dobu (podmínečné odsouzení) může soud odsouzenému uložit povinnosti, které slouží jako zadostiučinění za spáchaný delikt a jimiž může být i povinnost vykonat obecně prospěšnou práci.
- c) OPP nařízené mladistvému (14 - 18 let) nebo mladému dospělému (18 – 21 let) – zákon o soudnictví nad mládeží reaguje na kriminalitu mládeže prostřednictvím výchovných opatření, kázeňských prostředků a trestů. Jedním z výchovných opatření je možnost uložit mladistvému pachateli povinnost vykonat práce, rovněž tak v rámci kázeňských prostředků. Práci lze uložit i při odkladu trestu mladistvím na zkušební dobu nebo při podmíněném odsouzení nebo při probační pomoci.

Při zajišťování OPP mají významnou roli sociální pracovníci sociálních služeb justice, kteří se mj. spolu s odsouzeným podílejí na hledání místa práce či dohlízejí na

odsouzeného během výkonu trestu OPP. Pokud není práce řádně vykonávána, je odvoláno povolení k výkonu práce a dojde k výkonu trestu odnětí svobody. Práce musí být vykonávána bezplatně, nesmí sloužit k výdělečným účelům a musí být prováděny ve prospěch veřejnosti. V úvahu přicházejí práce v charitativních zařízeních, nemocnicích, sportovních spolcích, domovech důchodců, záchranných službách či práce v oblasti životního prostředí apod. **(36,50)**.

1.9.4. Nizozemí

V roce 1982 byl v Nizozemí oficiálně zahájen experiment pro ukládání trestu OPP, kdy státní zastupitelství mohlo v určitých případech navrhnout trest OPP namísto postoupení věci soudu. Tento experiment trval až do roku 1989, kdy počet případů již činil 6000 z původních 100 v roce 1982. V roce 1989 byl institut OPP zakotven do trestního zákona a stal se vedle trestu odnětí svobody a peněžitého trestu třetím nejčastěji užívaným. Trest OPP je ukládán soudem pachatelům trestných činů, u nichž by soud zvažoval trest odnětí svobody do 6 měsíců. Trest OPP je možno uložit v maximální výměře 240 hodin. Jeho realizací jsou pověřeni probační pracovníci, kteří v Nizozemí působí již od roku 1823. Při OPP jde o neplacenou práci v obecný prospěch. Většinou se práce vykonávají jednotlivě, ale v poslední době se uplatňuje i výkon prací skupinou odsouzených. Od roku 1995 je realizace trestu OPP svěřena specializovaným pracovištím, které vykonávají nejen dohled a kontrolu, ale i sociální pomoc pachatelům **(2,35,50)**.

1.9.5. Francie

Ve Francii byl zakotven trest obecně prospěšných prací v roce 1984. Může mít povahu buď samostatné trestní sankce nebo podmínky při odkladu výkonu trestu odnětí svobody. OPP patří do skupiny tzv. nápravných trestů. Pokud je přečin trestán trestem uvěznění, soud může nařídit, že odsouzený bude vykonávat po dobu od 40 do 240 hodin práci v obecném zájmu, bezplatně, ve prospěch právnické osoby veřejného práva nebo

organizace způsobilé ukládat vykonání prací v obecném zájmu. Trest práce v obecném zájmu nemůže být vysloven vůči obviněnému, který ji odmítne nebo který není přítomen jednání. Zákon nepřipouští uložení trestu OPP v případech, kdy pachatel byl v posledních pěti letech odsouzen pro závažný trestný čin (k nepodmíněnému trestu odnětí svobody převyšujícímu 4 měsíce).

Výkon OPP jako samostatné sankce může být uložen v rozmezí od 40 do 240 hodin a musí být vykonán během 18 měsíců. Jestliže je odsouzená osoba zaměstnána, nesmí výkon trestu OPP přesáhnout 12 hodin denně. Průběh výkonu trestu OPP je sledován pracovníkem probační služby. Na provádění soudně uložené OPP se vztahují podmínky a omezení vyplývající z obecných pracovněprávních předpisů (2,36).

1.9.6. Velká Británie

Zde byly obecně prospěšné práce uzákoněny již v roce 1972 (Criminal Justice Act). Podle platných právních předpisů může soud uložit OPP jako samostatný trest za předpokladu, že pachatel se dopustil trestného činu, za který by mohl být uvězněn a jsou-li splněny následující podmínky. Pachatel dosáhl věku 16 let, má bydliště v oblasti, kde existují reálné možnosti pro vykonání OPP, pachatel s tímto trestem souhlasí, soudu byla předložena zpráva probačního úředníka, že pachatel vzhledem ke své osobě a poměrům je schopen výkonu OPP, pro výkon konkrétně uložené práce mohou být pachateli vytvořeny potřebné předpoklady.

Za splnění těchto podmínek může soud uložit trest OPP v rozmezí od 40 do 240 hodin. Práce musí být uskutečněny do 12 měsíců. Jestliže práce není vykonána ve stanoveném rozsahu a kvalitě, soud může pachateli uložit další sankci. OPP musí pachatel vykonat ve svém volném čase a bezplatně a musí se jednat o činnosti, při kterých odsouzený bude v osobním styku s ostatními členy společnosti, kterým bude poskytovat různé služby. Může jít i o činnosti, ze kterých má prospěch větší skupina občanů (2,36).

2. CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1. Cíle práce

Cílem práce je zjistit stanovisko a povědomí laické veřejnosti o využívání a realizaci alternativních trestů. Dále zjistit jaké tresty by laická veřejnost preferovala. V práci chci také podrobně zmapovat alternativní tresty a zjistit názory odborníků na uplatňování a realizaci alternativních trestů.

2.2. Hypotézy

H1: Laická veřejnost preferuje trest obecně prospěšných prací před jinými tresty.

H2: Laická veřejnost má nízké povědomí o problematice alternativních trestů.

Dílčí H2: Většina laické veřejnosti nezná instituci Probační a mediační služby v souvislosti s alternativními tresty.

H3: Laická veřejnost souhlasí s udělováním alternativních trestů hlavně z ekonomických důvodů.

H4: Podmíněné odsouzení je u běžné populace nejznámější forma alternativního opatření.

3. METODIKA

3.1. Kvantitativní šetření

V prvním případě se jedná o kvantitativní výzkum. Podle Buriánka se kvantitativní výzkum zabývá jevy hromadné povahy a velkými skupinami lidí, které lze snadno pojmut a zkoumat jako soubory statistických jednotek (7). Použila jsem metodu dotazníkového šetření. Zvolenou technikou byl tedy standardizovaný dotazník. Snažila jsem se o jasné a srozumitelné formulace otázek. Dotazník obsahuje celkem 17 otázek (viz příloha č.1). V dotazníku jsou obsazeny uzavřené, otevřené i polouzavřené typy otázek. První tři otázky jsou identifikační, další otázky jsou již zaměřeny na konkrétní problematiku. Dotazníky jsem distribuovala. (7,10). Celkem jsem rozdala 300 dotazníků a zpět se mi jich vrátilo 162. Návratnost dotazníků činí tedy 54%. Distribuci dotazníků jsem zahájila v první polovině ledna 2007 a poslední vyplněné dotazníky mi byly doručeny 23.3.2007. Následně jsem začala obdržené dotazníky vyhodnocovat a zpracovávat do výsledků své práce.

3.1.1. Charakteristika souboru 1

Zvolila jsem prostý náhodný výběr při distribuci dotazníků. Výzkum byl prováděn na Českobudějovicku. Dotazníky byly rozdávány osobám starším osmnácti let. Při horní hranici nebylo žádné omezení.

3.2. Kvalitativní šetření

V druhém případě se jedná o kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkum více odhaluje reálné souvislosti mezi jevy jako faktické závislosti, a to, pokud možno, v jejich úplnosti. Cílem kvalitativního výzkumu není změření jednotlivých parametrů stanovených ukazatelů, ale vytváření adekvátního popisu nebo logické konstrukce celku. Použila jsem metodu dotazování. Zvolenou technikou byl standardizovaný

rozhovor (viz příloha č.2). Tato forma rozhovoru se rozvíjela na základě pevně stanovených otázek, u kterých byly volné varianty odpovědí (3). Rozhovor obsahoval 12 otázek. První tři otázky byly identifikační, další otázky byly již zaměřeny na konkrétní problém. Celkem jsem udělala 12 rozhovorů. Všechny rozhovory jsem uskutečnila během měsíců únor 2007 a březen 2007.

3.2.1. Charakteristika souboru 2

Rozhovory se všemi odborníky jsem prováděla v Českých Budějovicích. Čtyři rozhovory jsem dělala s úředníky Probační a mediační služby na středisku v Českých Budějovicích, dva rozhovory s policisty a šest rozhovorů jsem uskutečnila se soudci.

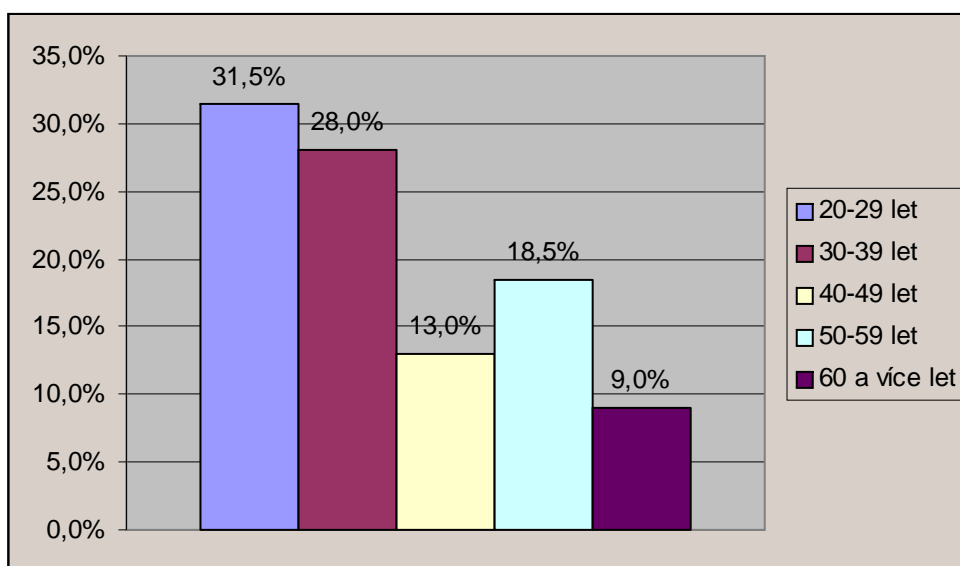
4. VÝSLEDKY

4.1. Výsledky dotazníků osob z řad laické veřejnosti

První tři grafy a tabulky budou obsahovat identifikační údaje týkající se věku, pohlaví a vzdělání.

První otázka zjišťuje věk dotazovaných.

Graf 1: Věkové kategorie dotazovaných (v %)

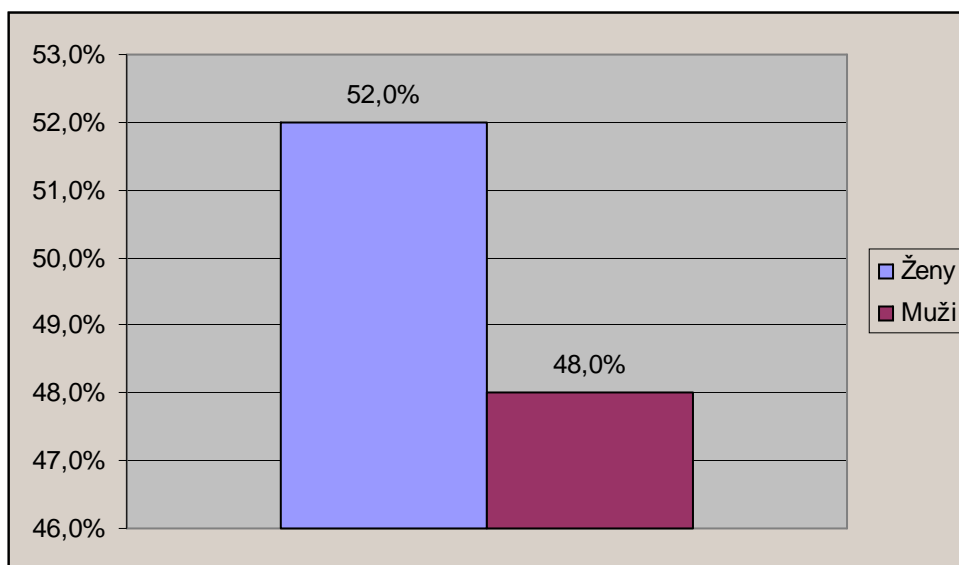

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedených údajů vyplývá, že největší zastoupenou skupinou jsou dotazovaní do 29 let. Absolutní hodnotou vyjádřeno jich je 51. Hned za nimi následují respondenti do 39 let. Těchto respondentů je celkem 45. Zbýlých zhruba 40 % dotazovaných spadá do věkové kategorie nad 40 let. Ve věkové kategorii od 40 do 49 let je 21 respondentů, v kategorii od 50 do 59 let je celkem 30 respondentů. Poslední kategorie nad 60 let čítá 15 respondentů. Tato skutečnost může být do určité míry ovlivněna faktem, že mí přátelé, kteří mi dotazníky vyplňovali a pomáhali distribuovat, jsou většinou právě lidé do 35 let. Celkových 100 % tvoří 162 dotázaných.

Otázka č. 2 zjišťuje pohlaví dotazovaných.

Graf 2: Pohlaví dotazovaných (v %)

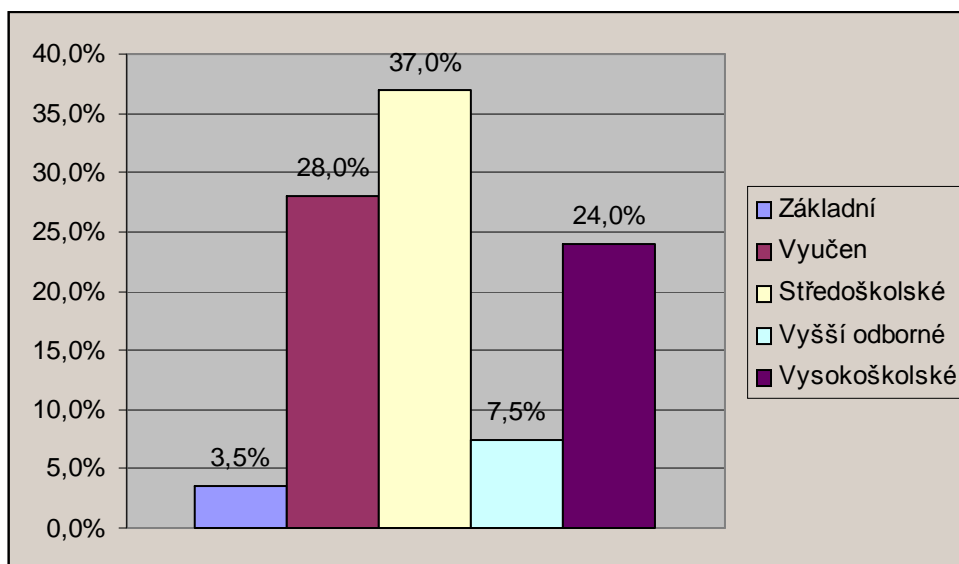

Zdroj: vlastní výzkum

Obě pohlaví jsou zde zhruba rovnoměrně zastoupeny. O 4 % převládají ženy nad muži. V absolutních číslech je žen celkem 84 a mužů je 78.

Výsledky z této otázky ukazují nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.

Graf 3: Nejvyšší dosažené vzdělání (v %)

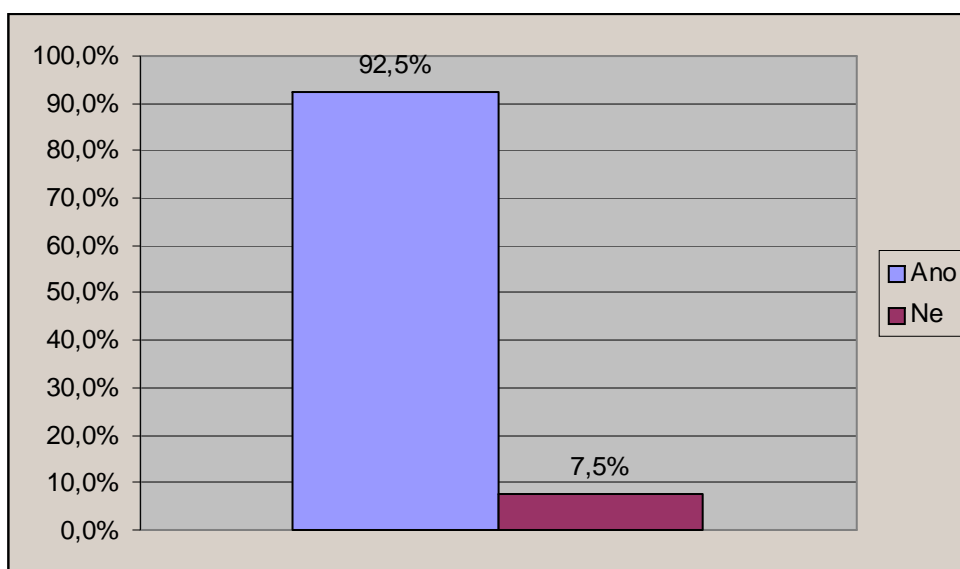

Zdroj:vlastní výzkum

Z celkového počtu 162 dotázaných tvoří největší podíl středoškoláci s 37 %. Středoškoláků je celkem 60. Hned za nimi jsou vyučení s 28 %, což je v absolutních číslech 45. Vysokoškoláci jsou zastoupeni ve 24%. Vysokoškoláků je 39. Základní vzdělání uvedlo pouze 3,5 %, což představuje pouze 6 dotázaných. Další okrajovou skupinu tvoří respondenti s vyšším odborným vzděláním. Jsou zastoupeni v 7,5 %. To představuje v absolutních číslech 12 respondentů.

Otázka č. 4 byla zaměřena na to, zda respondenti vědí, že kromě trestu odnětí svobody existují i jiné druhy trestů tzv. alternativní tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody.

Graf 4: Povědomí o alternativních trestech (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

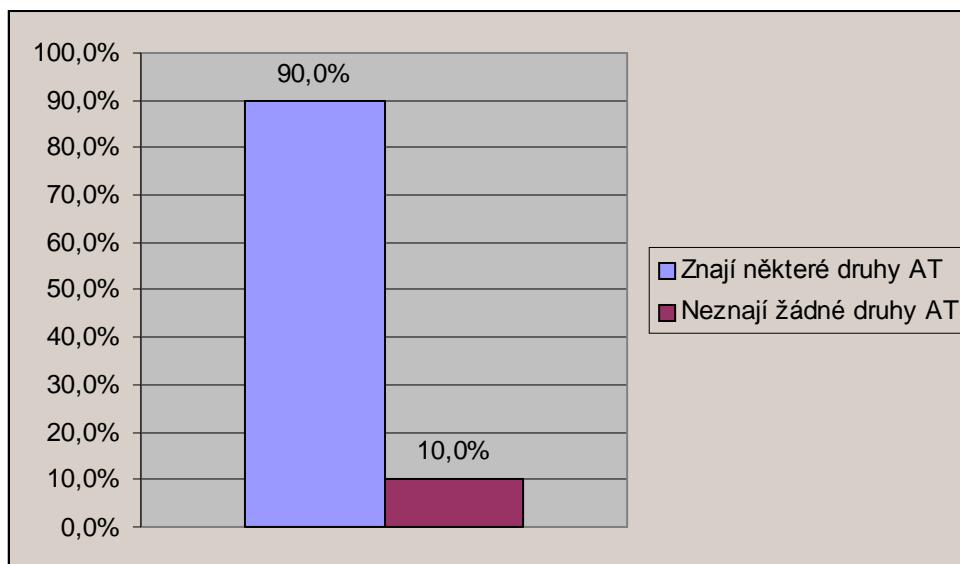
Převážná většina dotazovaných uvedla u této otázky kladnou odpověď. Většina si myslí, že znají alternativní tresty nebo o nich alespoň slyšeli. Kladné odpovědi představují 92,5 %, což je v absolutní hodnotě 150 respondentů. Alternativní tresty nezná 7,5 % dotázaných. Ti představují 12 respondentů.

Další otázka zjišťovala znalost některých druhů alternativních trestů.

Tato otázka byla filtrační. Vzhledem k tomu, že v předchozí otázce odpovědělo 12 respondentů negativně, nevyplňují následující odpovědi až do otázky č. 11. Při vyhodnocování odpovědí budeme tedy počítat, že 100 % je 150 dotázaných. Odpovědi

na tuto otázku nebyly limitovány možnosti odpovědí, proto někdo uvádí i více druhů alternativních trestů. Někteří naopak neuvedou žádný.

Graf 5: Znalost druhů alternativních trestů (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5: Znalost druhů alternativních trestů

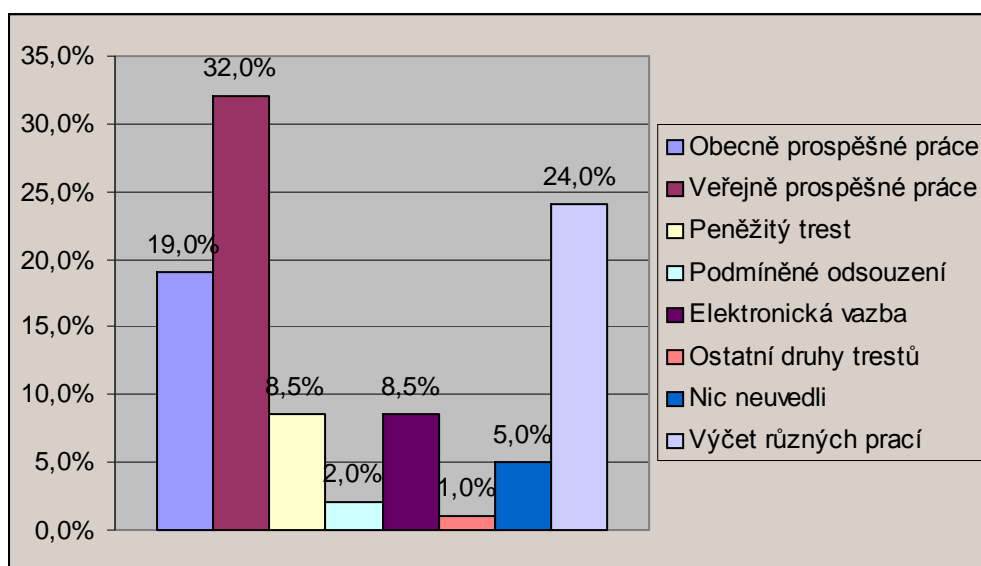
Znalost druhů alter.trestů	%	Absolutní hodnota
Znají některé druhy AT	90	135
Neznají žádné druhy AT	10	15

Zdroj: vlastní

U této otázky je 90 % kladných odpovědí. Kladné odpovědi představují celkem 135 respondentů. Dotazovaní ve většině případů uvádějí, že znají některé druhy alternativních trestů. Jejich tvrzení však vyvrací hned následující dva grafy. Negativní odpověď uvedlo 15 dotázaných i přes fakt, že v otázce č.4 uvedli, že znají alternativní tresty. Blíže je specifikovat však nejsou schopni.

Jelikož u této otázky odpovědělo 15 osob negativně, budeme pro následující dva grafy vycházet z toho, že 100 % bude představovat 135 dotázaných. V grafu č.6 uváděli někteří respondenti více druhů alternativních trestů, proto odpovědi čítají více než 100 %, tedy 135 odpovědí. Celkem jsem zaznamenala 176 variant odpovědí. Což pro účely grafu tvoří 100 %.

Graf 6: Druhy alternativních trestů (v %)

Zdroj:vlastní výzkum

Tabulka 1: Druhy alternativních trestů

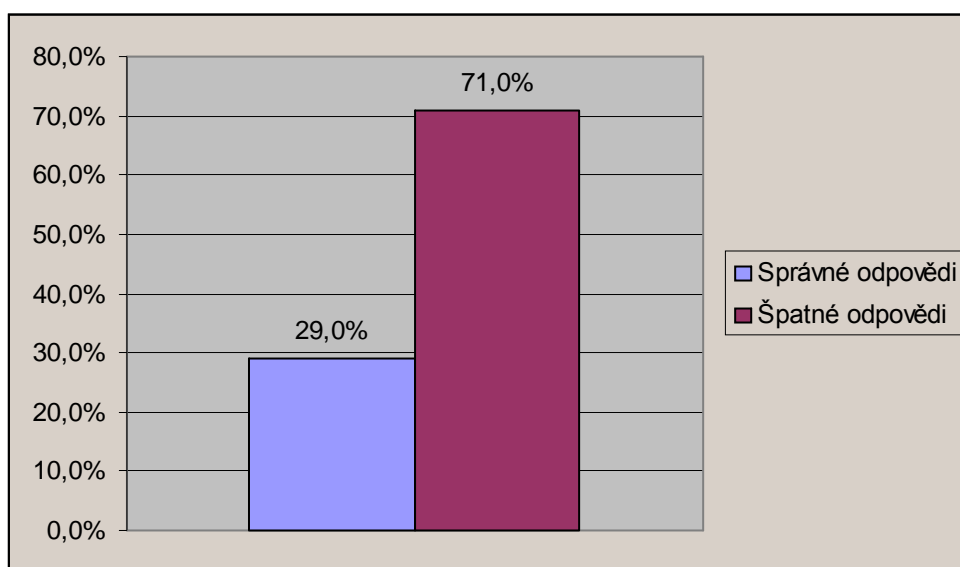
Druhy alter. trestů	%	Absolutní hodnota
Obecně prospěšné práce	19	33
Veřejně prospěšné práce	32	57
Peněžitý trest	8,5	15
Podmíněné odsouzení	2	3
Elektronická vazba	8,5	15
Ostatní druhy trestů	1	2
Nic neuvedli	5	9
Výčet různých prací	24	42

Zdroj: vlastní výzkum

Výčet trestů jsem přesně kopírovala z odpovědí respondentů. Většina těch, kteří odpověděli správně uvedli více správných druhů alternativních trestů. Záměrně upozorňuji i na odpověď veřejně prospěšných prací, protože byla nejčastější. Zmíněnou odpověď klasifikuji jako špatnou viz. níže.

Elektronická vazba se objevila v 8,5 % odpovědí. Nicméně tuto odpověď vyhodnocuji jako správnou, protože se skutečně jedná o alternativní trest, i když v zahraničí. Ostatní druhy trestů byly zastoupeny pouze v 1 %, což čítá 2 odpovědi. V jednom případě se objevil trest propadnutí věci a ve druhém případě to byl trest ztráty titulů. Devět respondentů nevedlo žádný trest, i přesto, že zakroužkovali, že znají některé druhy alternativních trestů. Dané odpovědi klasifikuji jako špatné. Kategorie výčet různých prací zahrnuje konkrétní činnosti, které může odsouzený vykonávat. Například se v odpovědích objevily práce v zemědělství, úklid, nucené práce apod. Odpovědi klasifikuji jako špatné, protože nepojmenovávají konkrétně název trestu.

Graf 7: Správnost odpovědí (v %)

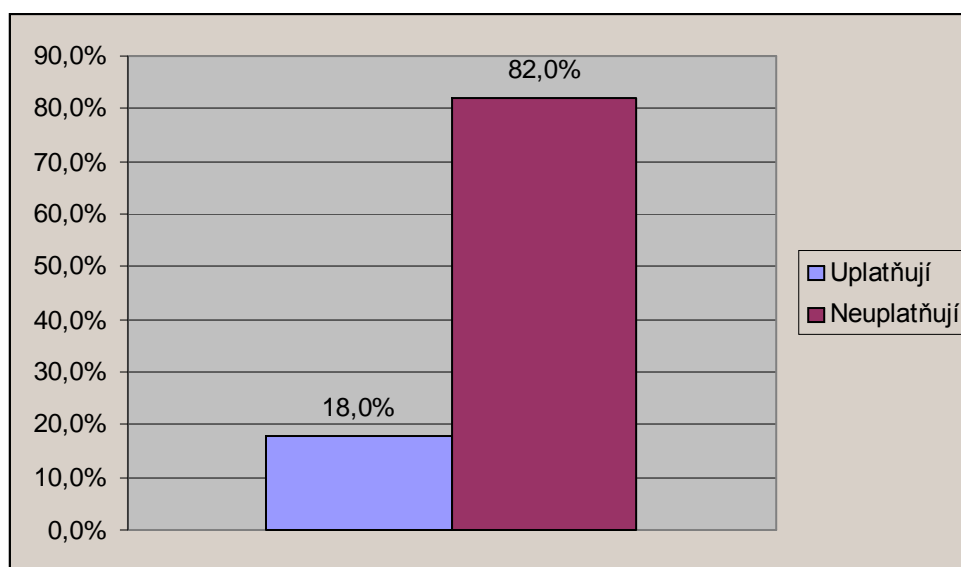

Zdroj: vlastní výzkum

V tomto případě tvoří 100 % také 135 respondentů. Těch 15 respondentů, kteří uvedli v otázce č.5, že neznají žádné druhy alternativních trestů, i přesto, že v otázce č. 4 uvedli, že znají alternativní tresty, nekategorizují pro účely grafu č. 7 do žádné odpovědi. Vycházím zde ze 135 dotazovaných. Graf č.7 do značné míry vylučuje výsledek grafu č.4 a č.5. Respondenti sice uváděli, že znají alternativní tresty i jejich druhy, ale ve skutečnosti je jejich znalost nízká a velmi zkreslená viz graf č. 6. O tom svědčí i pouhých 29 % správných odpovědí, což představuje 39 respondentů. Přičemž kladné odpovědi v otázkách č. 4 a č. 5 dosahovaly 90 % a více. Potvrdilo se, že u zmiňovaných otázek č. 4 a č.5 je viditelné určité skóre lži. Špatné odpovědi uvedlo 71 % dotazovaných, což v absolutních číslech je 96 respondentů.

Šestá otázka zjišťovala, zda si respondenti myslí, že jsou alternativní tresty dostatečně uplatňovány.

Graf 8: Uplatňování alternativních trestů (v %)

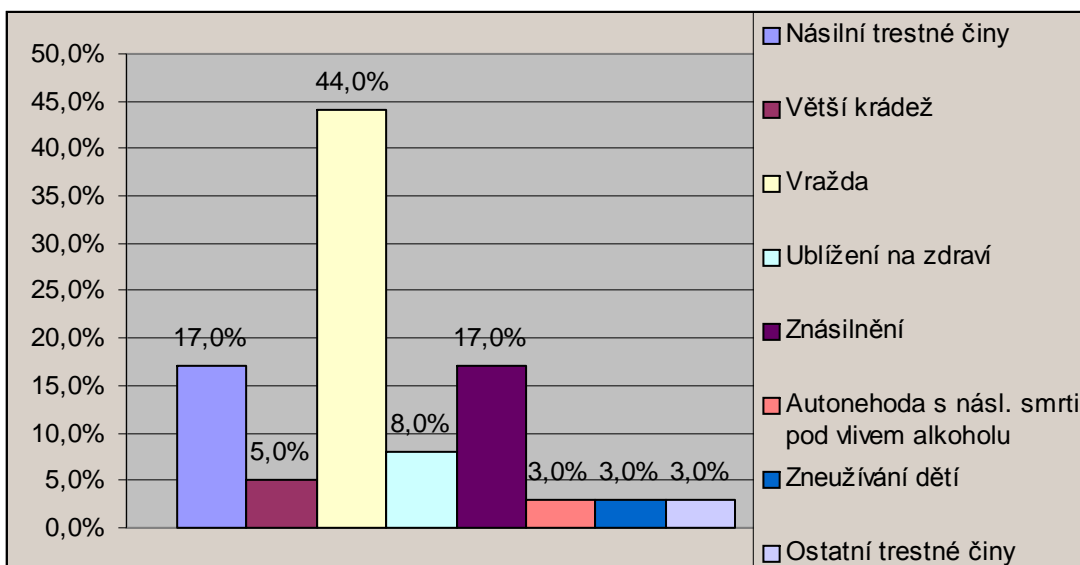

Zdroj: vlastní výzkum

Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že 82 % dotázaných si myslí, že nejsou alternativní tresty dostatečně uplatňovány. Tento názor zastává celkem 123 respondentů. Pouze 27 (18%) všech respondentů se domnívá, že alternativní tresty jsou dostatečně uplatňovány.

Touto otázkou zjišťuji, u kterých trestných činů by respondenti preferovali trest odnětí svobody před udělením některého alternativního trestu. Zde měli uvést dvě odpovědi.

Graf 9: Preference trestu odnětí svobody u vybraných trestných činů (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 2: Preference trestu odnětí svobody u vybraných trestných činů

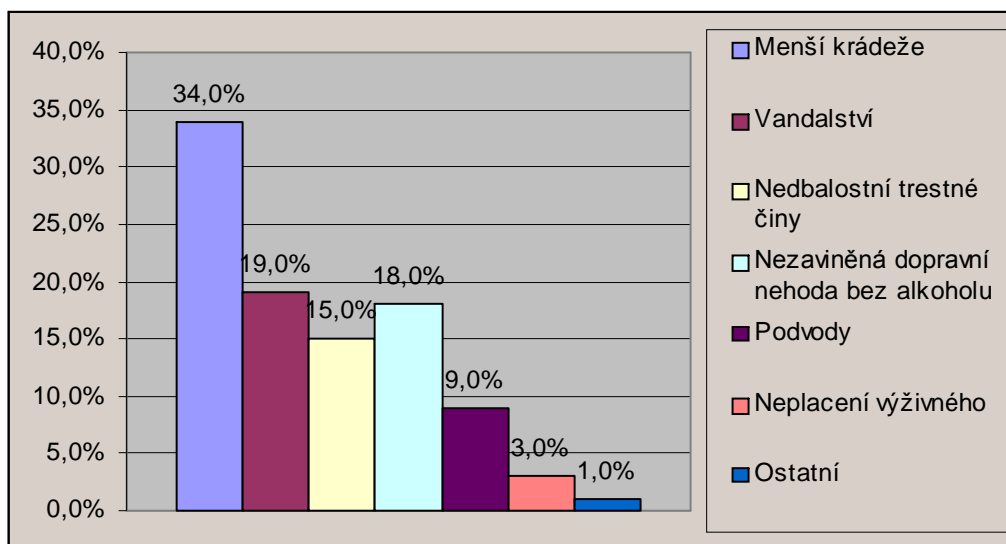
Trestné činy	%	Absolutní hodnota
Násilné trestné činy	17	51
Větší krádež	5	15
Vražda	44	132
Ublížení na zdraví	8	24
Znásilnění	17	51
Autonehoda s násl. smrti	3	9
Zneužívání dětí	3	9
Ostatní trestné činy	3	9

Zdroj: vlastní výzkum

Vzhledem k tomu, že 150 respondentů mělo uvést po dvou odpovědích, považují zde za 100 % 300 odpovědí. Největší zastoupení zde měl trestný čin vraždy. Patří k těm nejznámějším. Za touto odpovědí následovaly násilné trestné činy a trestný čin znásilnění. Obě odpovědi byly shodně zastoupeny 17 %. Překvapivé je zde poměrně malé zastoupení krádeže, pouze 5 %. Krádež se potom objevuje až v preferenci alternativních trestů za trestný čin krádeže viz. níže. Mezi ostatní trestné činy jsou zahrnuty odpovědi, které uvádějí např. organizovaný zločin, výroba omamných látek, kuplířství, týrání zvířat nebo i výtržnictví apod.

Další otázkou zjišťují, u kterých trestných činů by respondenti preferovali alternativní trest před udělením trestu odnětí svobody. Zde měli uvést dvě odpovědi.

Graf 10: Preference alternativních trestů u vybraných trestných činů (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 3: Preference alternativních trestů u vybraných trestných činů

Trestné činy	%	Absolutní hodnota
Menší krádeže	34	103
Vandalství	19	57
Nedbalostní trestné činy	15	46
Dopr. nehoda bez alkoholu	18	55
Podvody	9	27
Neplacení výživného	3	9
Ostatní	1	3

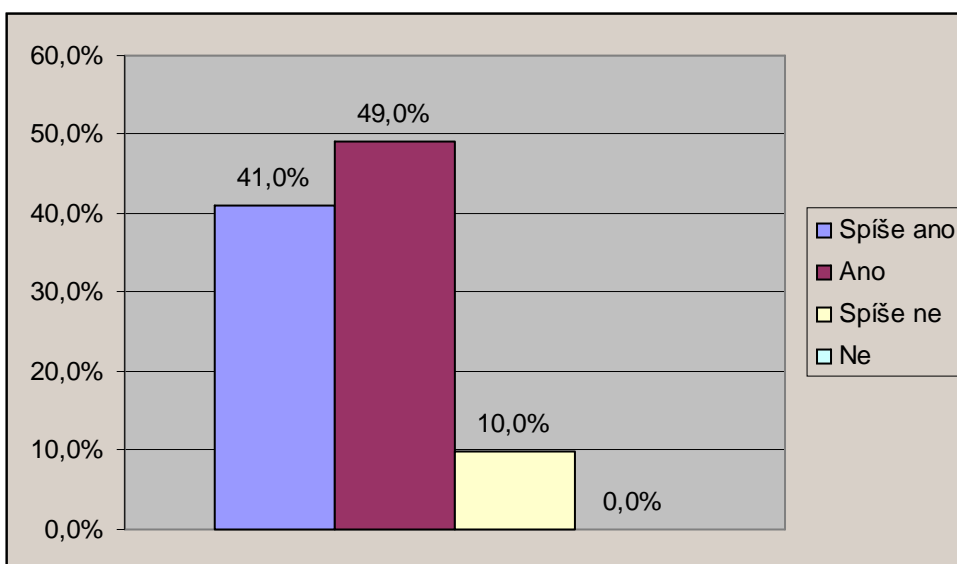
Zdroj: vlastní výzkum

Celkem 150 respondentů mělo uvést po dvou odpovědích, považují zde za 100 % 300 odpovědí. V souvislosti s grafem č.9 jsem uváděla, že pouze 5 % zastoupení měly krádeže. Byly velmi tolerovány. Naopak největší zastoupení mají krádeže v souvislosti s udělením alternativních trestů za trestný čin krádeže. Až 34 % dotázaných by preferovalo za krádež alternativní trest. Menší krádež buď označili respondenti jako menší (drobnou) krádež nebo jí někdo specifikoval částkami. Částky se pohybovaly v rozmezí od 20 000 do 100 000 Kč.

Hned v závěsu za krádeží se objevilo vandalství, následované nezaviněnou dopravní nehodou, kde nebyl požit alkohol. Byly uváděny i nedbalostní trestné činy. Jsou zastoupeny 15 %. Ty nebyly ovšem blíže specifikované. Rovněž tak nespecifikované byly uváděny i podvody. Jejich zastoupení je 9 %. Ve třech případech dotázaní uvedli jiné trestné činy než je stávající výčet. V jednom případě to bylo ublížení na zdraví, dále pěstování marihuany a domácí násilí.

Devátá otázka zjišťuje, zda je trest OPP respondenty vnímán jako přínos pro společnost.

Graf 11: Společenský přínos trestu OPP (v %)

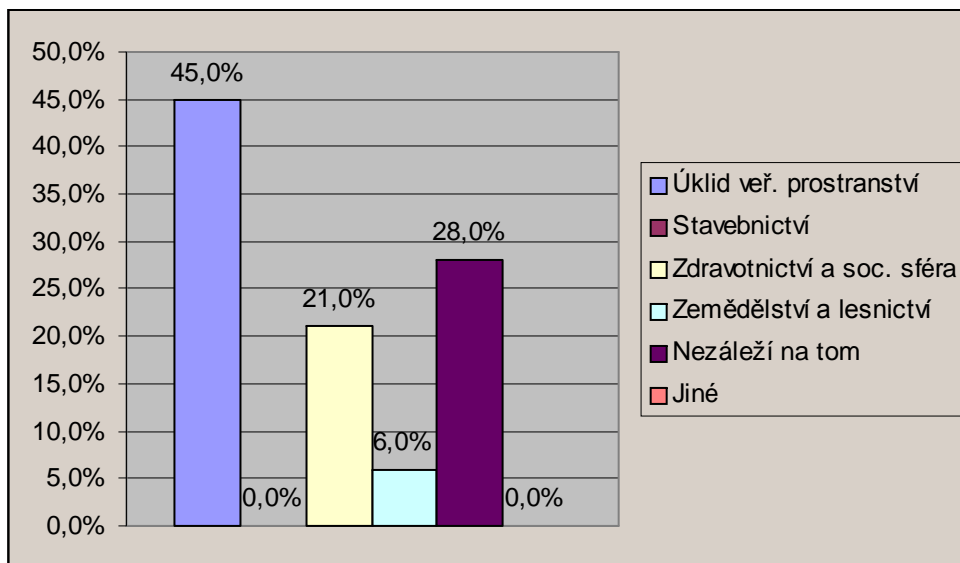

Zdroj:vlastní výzkum

Zde je opět bráno v úvahu 100 % jako 150 dotázaných. Jak je patrné z grafu 90 % všech respondentů se domnívá, že trest obecně prospěšných prací je přínosem pro společnost, nebo se danému názoru přiklání. Celkem 62 respondentů se spíše přiklání k tomuto tvrzení, 73 respondentů je přesvědčeno o pravdivosti tvrzení. Pouhých 10 % respondentů si myslí, že trest obecně prospěšných prací spíše není přínosem pro společnost. Těchto 10 % představuje 15 respondentů. Nikdo z dotázaných však neuvedl jednoznačný nesouhlas.

V této otázce respondenti uvádějí, jaká je nevhodnější práce v rámci trestu OPP.

Graf 12: Druhy práce v rámci trestu OPP (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 4: Druhy práce v rámci trestu OPP

Druh práce	%	Absolutní hodnota
Úklid veř. prostranství	45	68
Stavebnictví	0	0
Zdravotnictví a soc. sféra	21	31
Zemědělství a lesnictví	6	9
Nezáleží na tom	28	42
Jiné	0	0

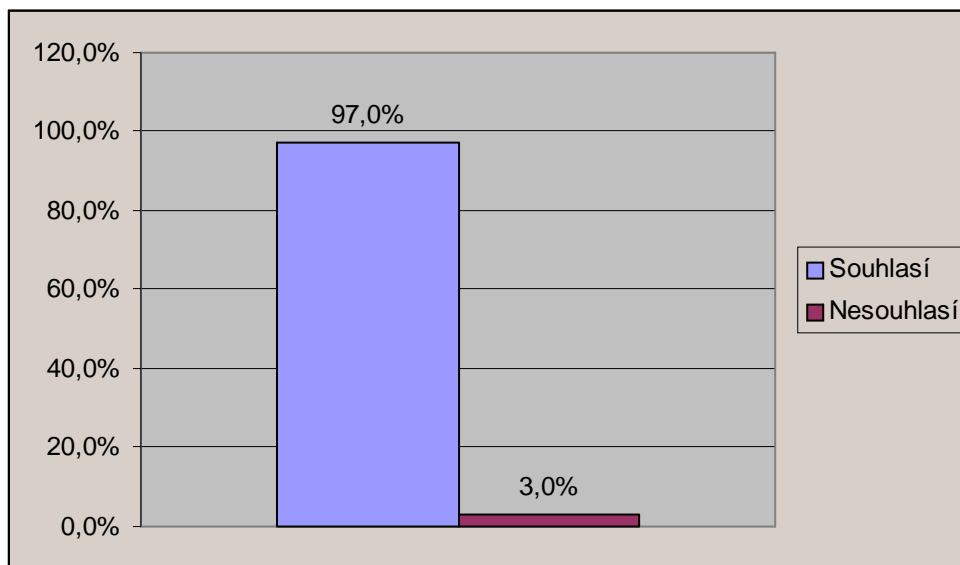
Zdroj: vlastní

Vycházíme opět ze 100%, což je 150 respondentů. U otázky měl každý označit pouze jednu odpověď. Nejvíce dotázaných, a to celých 45 %, vidí nejvhodnější práci v úklidu veřejného prostranství. Téměř jedna třetina (28 %) se domnívá, že nezáleží na tom, jakou práci by měli vykonávat, hlavně aby odčinili svůj trest. Důvěru v odsouzené k trestu obecně prospěšných prací má 21 % respondentů, protože by je nechali pracovat ve zdravotnictví nebo v sociální sféře, tudíž by museli být nejspíše v kontaktu s klienty daného zařízení. Jen 6 % dotázaných uvedlo zemědělství a lesnictví. Naopak nikdo neoznačil možnost práce ve stavebnictví nebo neuvedl vlastní možnost.

Jedenáctá otázka zjišťuje, zda respondenti souhlasí s ukládáním alternativních trestů, tedy trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody a užívá se jich u méně závažných trestných činů. Mohou označit pouze jednu odpověď.

Otázku rozeberu ze dvou hledisek. Jako první vyhodnotím, zda dotazovaní souhlasí s ukládáním alternativních trestů. V druhém hledisku popíšu důvody proč souhlasí nebo naopak nesouhlasí s udělováním alternativních trestů.

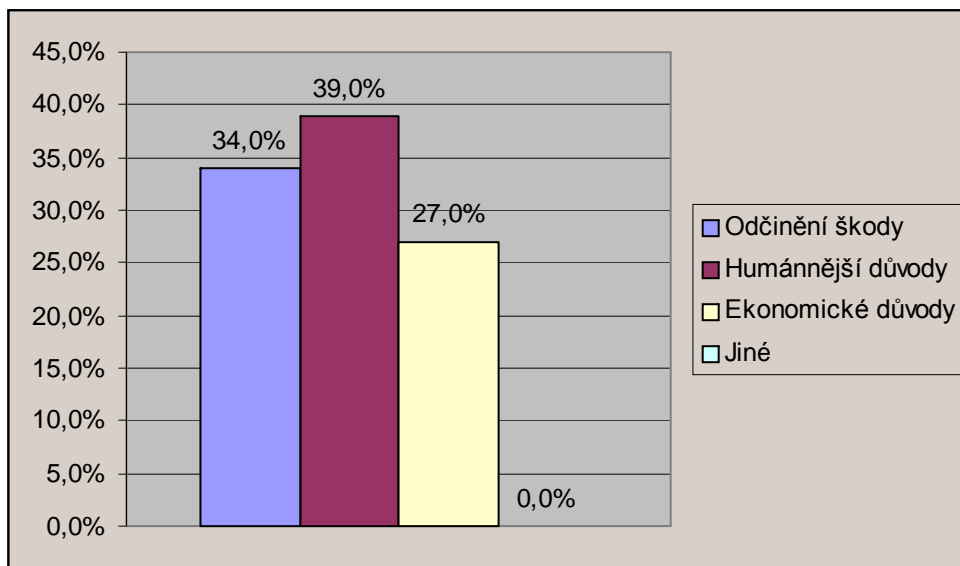
Graf 13: Ukládání alternativních trestů – souhlas versus nesouhlas (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

K této otázce se opět vrací všichni ti respondenti, kteří v otázce č. 4 uvedli, že neví, že existují alternativní tresty. Proto zde opět vycházíme z těch 100 %, které činí 162 dotázaných. 97 % všech dotázaných odpovědělo kladně. Těchto 97 % představuje 157 respondentů. Zbytek, který nesouhlasí, čítá pouze 5 dotázaných. V následujícím grafu se budu zabývat pouze těmi respondenty, kteří souhlasí s ukládáním alternativních trestů.

Graf 14: Důvody souhlasu s ukládáním alternativních trestů (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 5: Důvody souhlasu s ukládáním alternativních trestů

Důvod souhlasu	%	Absolutní hodnota
Odčinění škody	34	53
Humánnější řešení	39	61
Ekonomické důvody	27	43
Jiné	0	0

Zdroj: vlastní výzkum

V grafu č. 14 beru jako 100 % 157 dotázaných, protože do vyhodnocení nezapočítávám 5 respondentů, kteří nesouhlasí s ukládáním alternativních trestů. Zmíním však i ty, kteří uvedli, že nesouhlasí s ukládáním alternativních trestů viz tab.6. Celkem jich bylo 5. Procentuelně vyjádřeno 3 %.

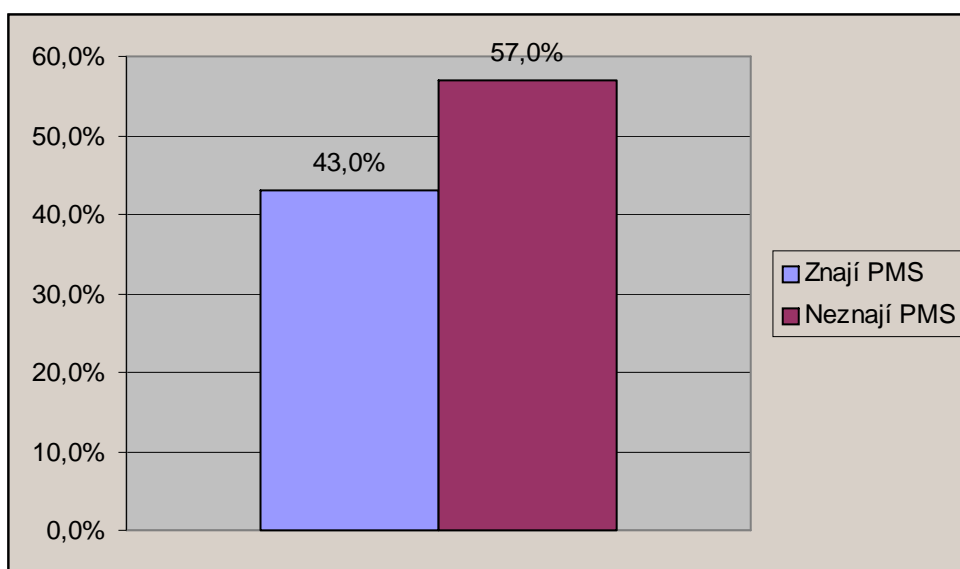
Tabulka 6: Důvody nesouhlasu s ukládáním alternativních trestů

Důvody nesouhlasu	Absolutní hodnota
Berou práci nezaměstnaným	1
Nepoučí se z chyb /recidiva	3
Věznice jsou zde proto, aby byla společnost chráněna	1
Jiné	0

Zdroj: vlastní výzkum

Dvanáctá otázka zjišťuje, zda respondenti slyšeli o instituci Probační a mediační služby ČR v souvislosti s alternativními tresty.

Graf 15: Povědomí o probační a mediační službě (v %)

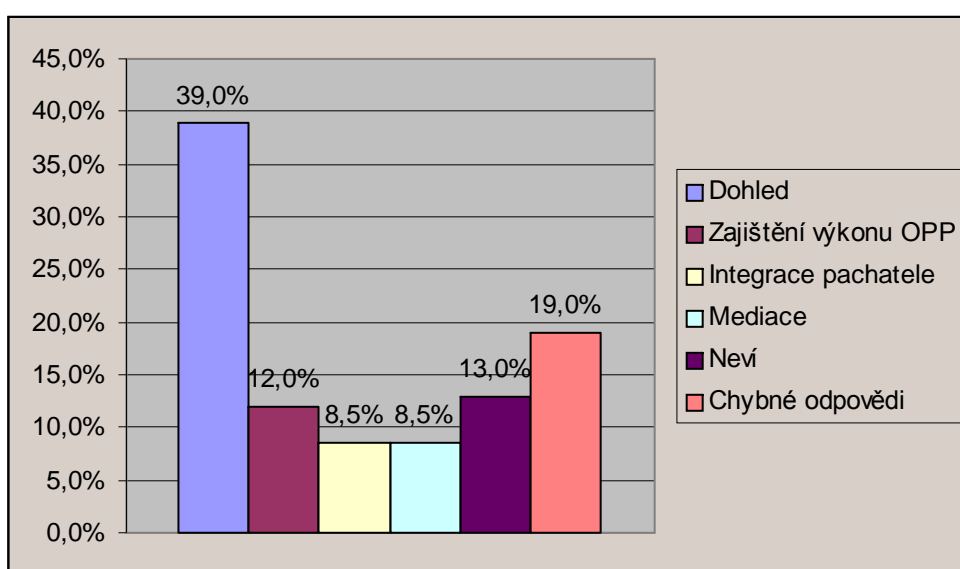
Zdroj: vlastní výzkum

U otázky č. 12 tvoří 100 % opět 162 dotázaných. Překvapivě záporně odpovědělo jen 57 % respondentů, což představuje 93 respondentů. Jelikož se jedná o filtrační otázku, všichni ti, kteří zde odpověděli záporně přejdou až na otázku č. 15. Naopak instituci PMS zná 69 (43%) respondentů.

Další otázka se ptá na činnost PMS.

Otázku vyjádřím opět ze dvou pohledů. V prvním případě se zaměřím na konkrétní odpovědi s výčtem činností a v druhém případě zhodnotím správnost či nesprávnost odpovědi. Jelikož v předchozí otázce odpovědělo kladně pouze 69 respondentů, je toto číslo 100 %.

Graf 16: Činnost PMS (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

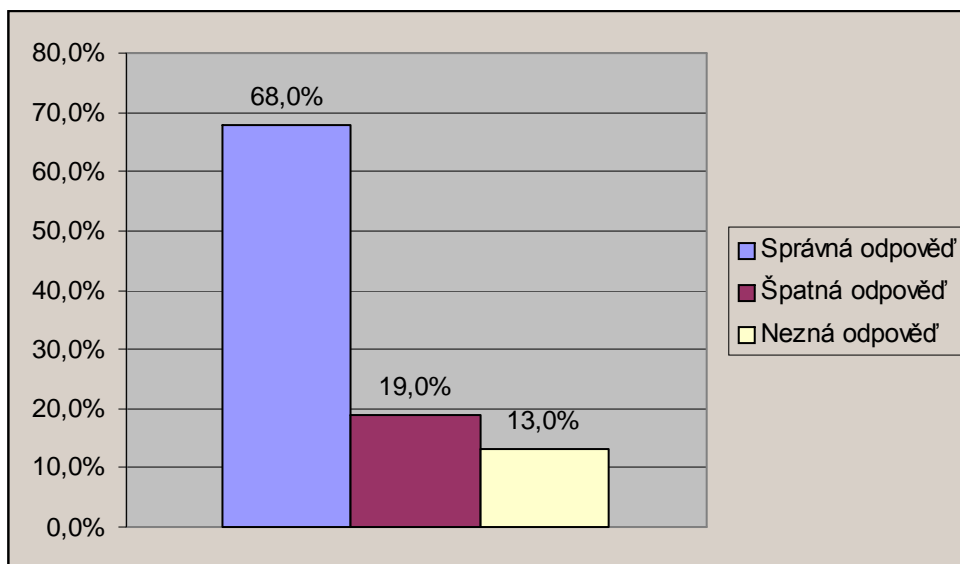
Tabulka 7: Činnost PMS

Činnosti	%	Absolutní hodnota
Dohled	39	27
Zajištění výkonu OPP	12	8
Integrace pachatele	8,5	6
Mediace	8,5	6
Neví	13	9
Chybné odpovědi	19	13

Zdroj:vlastní výzkum

Výše uvedený graf a tabulka dokazují, že celých 19 % respondentů uvedlo chybnou činnost PMS a 13 % respondentů činnost nezná. V grafu č. 15 sice 43 % dotázaných uvedlo, že znají PMS, ale skutečné procento se nám zde snižuje. Mají pouze povědomí o existenci PMS, nikoliv znalosti.

Graf 17: Správnost odpovědí týkající se činnosti PMS (v %)

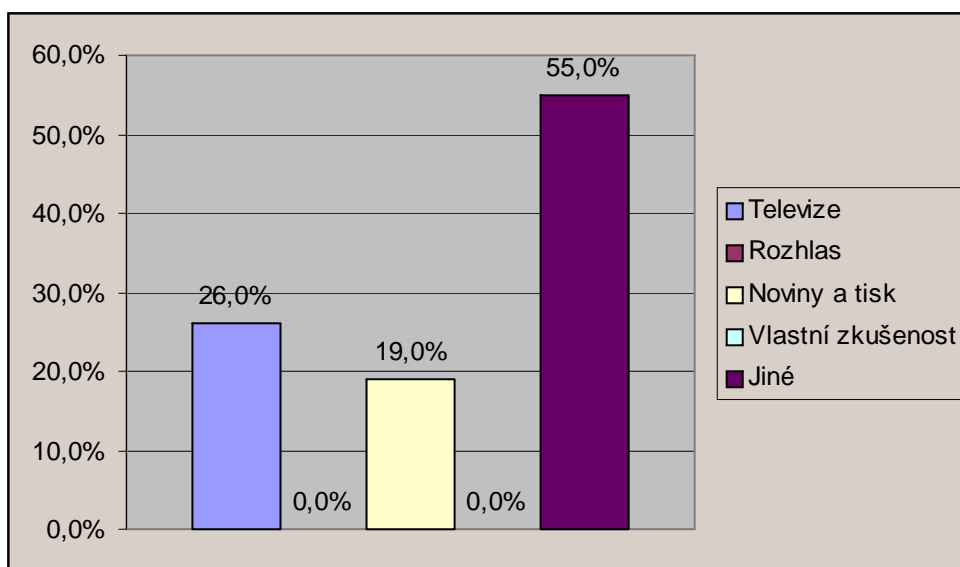

Zdroj: vlastní výzkum

Ze 100 % těch, kteří uvedli, že znají činnost PMS je celých 32 % dotázaných, kteří neznají činnost PMS (13 %), nebo uvedli chybnou činnost PMS (19%). Tvoří téměř jednu třetinu. Celých 32 % uvedlo, že slyšeli o PMS, ale přesto nejsou schopni její činnost vyjádřit. I přes tuto skutečnost považuji toto zjištění za více než dobré. Mezi špatnými odpověďmi se nejvíce objevovalo, že PMS uděluje tresty, eviduje všechny odsouzené, obhájí odsouzené apod. Správné odpovědi naopak uvedlo celkem 47 respondentů.

Otázka č. 14 zjišťuje, odkud respondenti znají PMS.

Graf 18: Zdroj informace o existenci PMS (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Ve 14. otázce opět vycházíme z toho, že 100 % je 69 respondentů. V odpovědích je překvapením, že celých 55 % dotázaných uvedlo jiný zdroj informace než ten, který jim byl nabídnut. Těchto 55 % představuje v absolutní hodnotě 38 respondentů. Mezi jinými uváděli zdroj informace studium, kamarádi a v jednom případě též znalost PMS ze zahraničí. Procentuální vyjádření ukáží v tabulce č. 8 viz. níže. Znalost PMS z televize uvedlo 18 respondentů, z tisku 13 respondentů. Znalost PMS z vlastní zkušenosti nevedl nikdo, rovněž tak nikdo o PMS neslyšel v rozhlase.

Tabulka 8: Jiné zdroje informací o existenci PMS

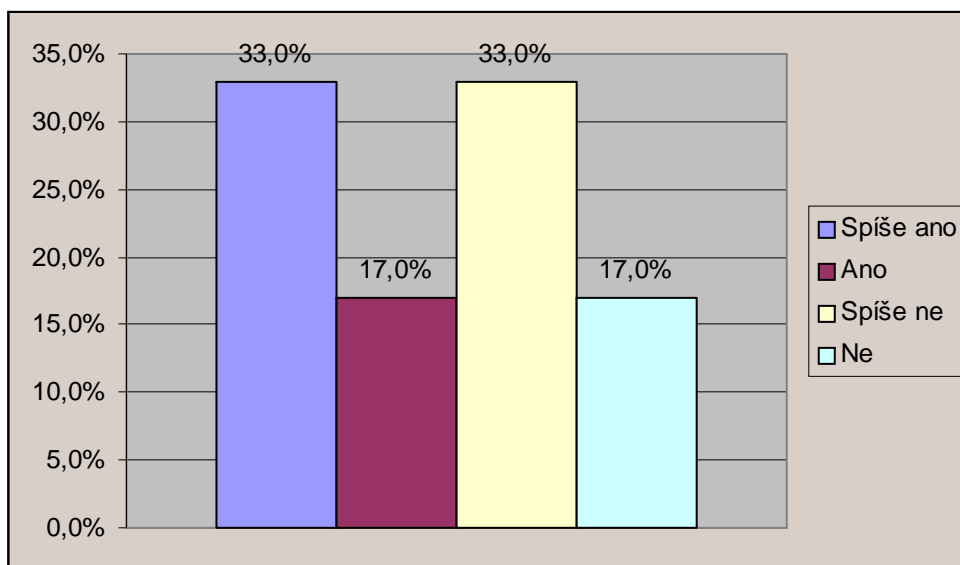
Jiné zdroje (55%)	%	Absolutní hodnota
Studium	35	24
Kamarádi	19	13
Zahraničí	1	1

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce č. 8 vycházím pouze z 55 % odpovědí z celkových 100 % všech odpovědí. Těchto 55 % respondentů uvedlo jiný zdroj informace o existenci PMS, než jim byl nabídnut výčtem odpovědí. Celých 35 % všech odpovědí uvedlo, že PMS znají díky studiu.

Patnáctá otázka zjišťuje, zda by byli respondenti příznivci elektronické vazby, v případě, že by tuto možnost naše zákony připouštěly.

Graf 19: Příklon k elektronické vazbě (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 9: Příklon k elektronické vazbě

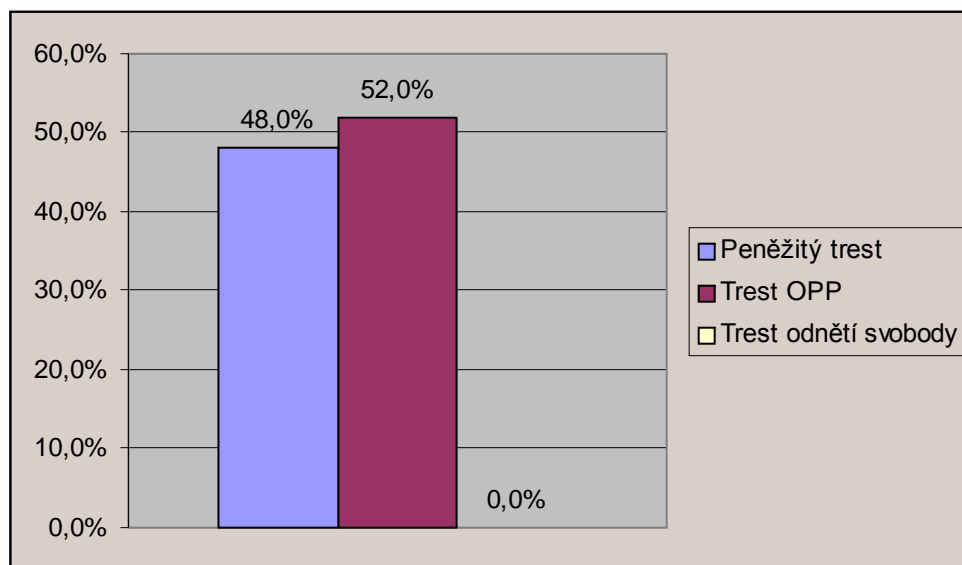
Příklon k elek. vazbě	%	Absolutní hodnota
Spíše ano	33	54
Ano	17	27
Spíše ne	33	54
Ne	17	27

Zdroj: vlastní výzkum

U dané otázky se opět vracíme ke 162 respondentům, kteří zde tvoří 100 %. Velkou náhodou je zde maximální možná shoda odpovědí. Z grafu a tabulky vyčteme, že respondenti se rozdělili na dvě přesné poloviny. Jedna polovina by byla zastáncem elektronické vazby a druhá nikoliv. Přesná shoda je u všech odpovědí. U odpovědí ano a ne odpovědělo shodně po 33 % respondentů a u odpovědí spíše ano a spíše ne po 17 % respondentů. Otázka elektronické vazby dává široký prostor pro diskusi.

Další otázka se ptá na to, jaký druh trestu by byl pro respondenty nejpříjemnější, v případě, že by byli odsouzeni. Na výběr mají peněžitý trest, trest OPP a trest odnětí svobody. Uvádějí pořadí.

Graf 20: Nejpreferovanější trest (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 10: Preference druhů trestů

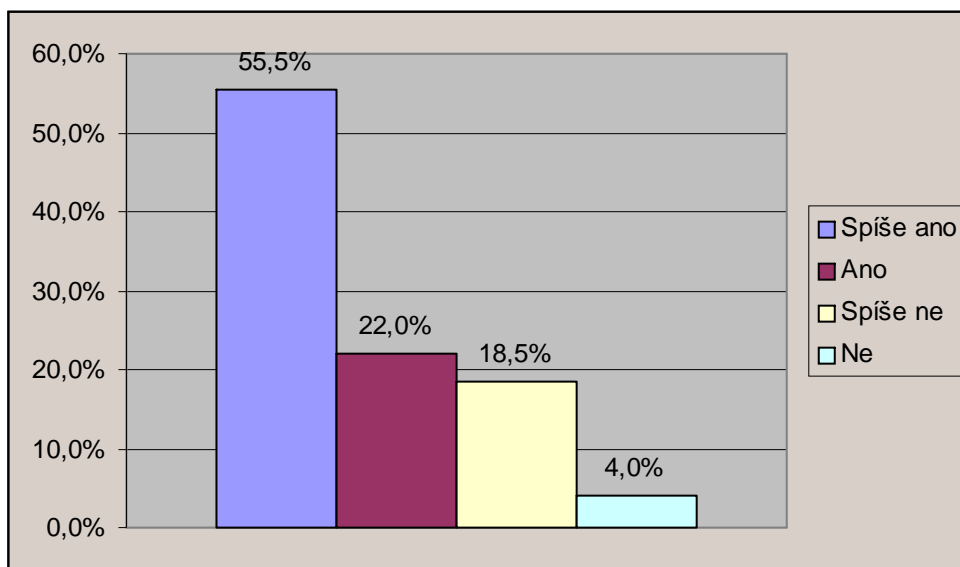
Druhy trestů	%			Absolutní hodnota		
	1.	2.	3.	1.	2.	3.
Peněžitý trest	48	52	0	78	84	0
Trest OPP	52	48	0	84	78	0
Trest odnětí svobody	0	0	100	0	0	162

Zdroj: vlastní výzkum

Opět zde vycházím ze 162 dotázaných. V preferencích mezi peněžitým trestem a trestem OPP není nijak propastný rozdíl. Trest odnětí svobody by nepreferoval nikdo z dotázaných. Tabulka č. 10 nám vše shrnuje.

Poslední sedmnáctá otázka zjišťuje, zda pokud by byli respondenti zaměstnavatelem, zda by zaměstnali obecně prospěšnými pracemi člověka, který byl dříve ve výkonu trestu odnětí svobody.

Graf 21: Poskytnutí obecně prospěšných prací zaměstnavatelem osobám, které byly dříve ve výkonu trestu odnětí svobody (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu vyplývá, že mezi veřejností je poměrně vysoká důvěra v osoby, které byly v minulosti odsouzené k trestu odnětí svobody. Celých 77,5 % všech dotázaných by spíše nebo určitě zaměstnalo takto trestanou osobu. Celkem 90 respondentů by spíše zaměstnalo takto trestanou osobu, dalších 36 by ji zaměstnali určitě. Spíše by tuto osobu nezaměstnalo 30 respondentů, a určitě by jí nezaměstnalo 6 dotázaných. Musím však zmínit, že v několika případech respondenti doplňovali odpověď. Uváděli, že by také hodně záleželo na tom, za jaký trestný čin byla daná osoba trestána.

4.2. Výsledky rozhovorů osob z řad odborné veřejnosti

Druhou část svého výzkumu jsem zaměřila na odbornou veřejnost. Mezi odbornou veřejnost jsem zařadila úředníky Probační a mediační služby, soudce okresního a krajského soudu a policisty. První tři otázky v rozhovoru jsou identifikační. Zjišťuji věk, pohlaví a profesi. Celkem rozhovor obsahuje 12 otázek. Pro účely tohoto kvalitativního výzkumu jsem oslovila celkem 12 různých odborníků, což bude představovat 100 %. Některé údaje vyjádřím v tabulce, ale většinu otázek budu rozebírat slovně.

Věk dotazovaných.

Tabulka 11: Věkové kategorie

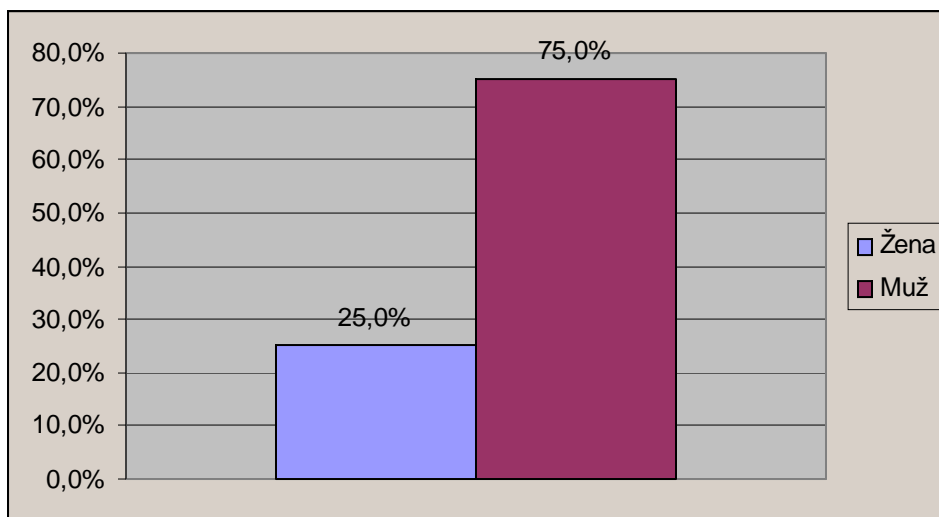
Kategorie	Absolutní hodnota
20-29 let	4
30-39 let	5
40-49 let	1
50-59 let	1
60 a více let	1

Zdroj: vlastní výzkum

Nejvíce respondentů bylo do 39 let. Daná skupina představuje celkem 9 respondentů. Další kategorie jsou vždy zastoupeny jedním respondentem.

Otázka zjišťuje pohlaví dotazovaných.

Graf 22: Pohlaví dotazovaných (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Výsledky této otázky ukazují, že mužů bylo celkem dotazováno 9 a ženy byly 3.

Třetí otázka zjišťuje profesi respondentů.

Tabulka 12: Profese dotazovaných

Profese	Absolutní hodnota
Úředník PMS	4
Soudce	6
Policista	2

Zdroj: vlastní výzkum

Nejvíce zastoupenou skupinou jsou zde soudci, následují úředníci PMS a nejméně zastoupeni jsou policisté.

Čtvrtá otázka zjišťuje názor odborníků na ukládání alternativních trestů co do rozsahu v našem platném trestním zákoně.

Úředníci PMS

Úředníci Probační a mediační služby se veskrze domnívají, že v rozsahu našeho trestního práva jsou alternativní tresty ukládány v maximálním množství a jejich vymezení v trestním zákoně je dostatečné. Objevily se však zde názory, že by bylo dobré snížit hranici udělených hodin z 400 hodin na 300 hodin a dále přeměna na trest odnětí svobody by se měla rovnat jeden den za jednu neodpracovanou hodinu. Dva úředníci se odvolávali na chystanou novelu trestního zákona.

Soudci

V případě soudců došlo k celkem jednotnému souhlasu. Domnívají se, že rozsah těchto trestů uvedených v trestním zákoně je zcela dostačující. Uvádějí, že v každém konkrétním případě je vždy bráno v úvahu, zda nelze využít některé z alternativ, oproti nejpřísnější ze zákonných sankcí, což je trest odnětí svobody.

Policisté

I zde dochází k jednoznačné shodě. Opět si myslí, že rozsah alternativ, jak je uveden v trestním zákoně, je dostačující.

Shrnutí

Otázku č. 4 lze jednoznačně vyhodnotit. Všichni dotázaní se vyjádřili shodně, a to, že v rozsahu našeho trestního práva jsou alternativní tresty ukládány v maximálním množství a jejich vymezení v trestním zákoně je dostatečné.

Další otázka se ptá na názor, zda jsou alternativní tresty dostatečně uplatňovány.

Úředníci PMS

Všichni dotázaní se na uvedenou otázku vyjádřili kladně. V jednom případě dotazovaný sdělil, že větší problém vidí na straně soudců. Upozorňuje na reakce soudů na sankce za neplnění podmínek alternativních trestů. I přes podklady od PMS, které jsou soudu doručeny, se odsouzeným, kteří neplní trest nic nestane.

Soudci

Pouze jeden soudce se domnívá, že alternativní tresty nejsou dostatečně uplatňovány. Všichni ostatní vyjádřili kladný názor a tudíž se domnívají, že alternativní tresty jsou dostatečně uplatňovány. Problém však spatřují v jejich procentuální vykonatelnosti odsouzenými. Uvádějí, že bývá častý problém s výkonem. Dále jeden soudce vyjádřil názor, že v poslední době je jejich ukládání navíc často nesprávné a nadbytečné, neboť jsou ukládány i v případech, kdy by měl být uložen již trest odnětí svobody.

Policisté

Zde dochází k názorové remíze. V jednom případě se dotazovaný domnívá, že ukládání alternativ je dostatečné a v druhém případě nikoliv.

Shrnutí

Deset z dvanácti dotazovaných se domnívá, že alternativní tresty jsou uplatňovány dostatečně. Pouze dva dotazovaní jsou opačného názoru. Soudci zde zároveň upozorňují na problémy, které jsou s výkonem těchto alternativ spojeny.

Šestá otázka zjišťuje, v čem vidí odborníci největší přínos alternativních trestů.

Úředníci PMS

Všichni úředníci PMS se jednoznačně shodují na ekonomickém přínose. Dochází ke snížení nákladů na výkon těchto trestů. Nejsou tak ekonomicky náročné jako výkon

trestu odnětí svobody. Dále tři dotázaní uvádějí sociální přínos. Odsouzený zůstává v kontaktu s rodinou, nepřichází o zaměstnání. Ve dvou odpovědích byla rovněž zmíněna náhrada škody a participace s poškozenými.

Soudci

Ve čtyřech případech soudci uvádějí jako přínos omezení ukládání krátkodobých, tedy neefektivních nepodmíněných trestů odnětí svobody. Tím se snížila nutnost ukládání trestů odnětí svobody. Dále je zmíněna jako přínos snadnější resocializace pachatele. Jeden soudce vidí rovněž přínos v rychlosti řízení.

Policisté

Zde se v jednom případě znovu objevuje ekonomická úspora. Dále je přínos vnímán i v rychlejším poskytnutí satisfakce obětem trestné činnosti. Rovněž se domnívají, že možnost udílení alternativních trestů přináší naší justici úsporu času a práce.

Shrnutí

Shrnutí u této otázky již není tak jednoznačné jako v předchozích případech. Vyskytla se zde větší různorodost odpovědí. Pět odpovědí uvádělo jako přínos ekonomickou úsporu, čtyři dotazovaní uvedli sociální přínos, další čtyři vidí přínos alternativ v omezení ukládání krátkodobých, tedy neefektivních nepodmíněných trestů odnětí svobody. Tři dotazovaní vnímají pozitivně participaci s poškozenými a rychlejší satisfakci obětem trestné činnosti. Dva dotazovaní zmínili přínos v rychlosti řízení a úspoře času a práce naší justici.

Další otázka se naopak ptá na rizika ukládání alternativních trestů.

Úředníci PMS

Rovněž dochází ke shodě. Úředníci PMS se domnívají, že hlavní riziko je v tom, že pokud odsouzený alternativní trest nevykoná, dlouho trvá k přeměně trestu, nebo jeho

projednání. Je to údajně způsobené přetížeností soudů. Rizikem je i nevhodné uložení alternativního trestu. Odsouzení pak stejně končí ve výkonu trestu odnětí svobody a tím alternativy ztrácejí smysl.

Soudci

Opět dochází k jednoznačné shodě. Rizikem je poměrně komplikovaná vymahatelnost a vykonatelnost. Velmi často dochází k jejich přeměně na trest odnětí svobody nepodmíněně. U trestu OPP je problém kontrola výkonu trestu a také jeho častá prodleva. U části odsouzených nelze objektivně zjistit zda skutečně trest OPP vykonali ve stanoveném rozsahu. V jednom případě se soudce vyslovil, že vidí riziko i v tom, že alternativy málokdy vedou k nápravě pachatele.

Policisté

Zde se objevují dva názory. Jeden vidí opět riziko v nedostatečné kontrole výkonu alternativ, zejména trestu OPP. Druhý dotazovaný uvádí nízkou efektivnost převýchovy pachatele.

Shrnutí

U této otázky převládají dva hlavní názory. Ze strany probačních úředníků je riziko vnímáno jako pomalá přeměna trestu, pokud odsouzený neplní alternativní trest. S tím do jisté míry souvisí i převládající názor soudců. Ti hlavní riziko vidí v nízké vymahatelnosti a vykonatelnosti alternativ. Proto často dochází k jejich přeměně na trest odnětí svobody nepodmíněně. Ve dvou případech se objevila i nízká efektivita převýchovy pachatele.

Za jaké trestné činy by měl být ukládán trest OPP a komu, zjišťuje osmá otázka.

Úředníci PMS

Úředníci PMS se ztotožňují s platnou právní úpravou. Trest OPP by dali za trestný čin, jehož hranice horní sazby nepřevyšuje 5 let. Ve dvou případech by trest OPP udělili

prvopachatelům nebo těm, kteří již v minulosti tento trest vykonali bez problémů. Jeden úředník zmínil i to, že v budoucnu se uvažuje o předjednání tohoto trestu s obviněným. Tím by se předešlo uložení trestu OPP osobě, která tento trest nechce vykonávat.

Soudci

Čtyři z oslovených soudů se odvolávají na trestní zákon. Souhlasí se současnou právní úpravou. Jeden však upozorňuje i na fakt, že je nutné trest OPP udělovat osobám, které skýtají záruku, že tento trest skutečně vykonají v návaznosti na jejich postoj k tomuto druhu trestu a s ohledem na jejich zdravotní stav. V jednom případě by soudce uložil trest OPP za všechny trestné činy s horní sazbou trestu odnětí svobody do tří let. V posledním případě by soudce uložil trest OPP za nedbalostní trestné činy a dále jen prvopachatelům.

Policisté

Policisté jmenovali konkrétní trestné činy. V jednom případě se vyslovil policista pro nedbalostní trestné činy a druhý policista by trest OPP uložil za krádež a výtržnictví.

Shrnutí

Převážná většina dotázaných souhlasí s platnou právní úpravou (§ 45 TrZ.). Tři dotázaní rovněž uvedli, že trest OPP by udělili prvopachatelům. Ve dvou případech se objevily nedbalostní trestné činy jako důvod pro uložení trestu OPP. Jeden soudce by uložil trest OPP za všechny trestné činy s horní sazbou trestu odnětí svobody do tří let. Z těchto odpovědí se mohou domnívat, že platná právní úprava je vyhovující, a že soudci rovněž přihlížejí k minulosti odsouzeného a berou v úvahu, zda se jedná o prvopachatele.

Otázka č. 9 zjišťuje přiměřenost rozsahu trestu OPP přiměřený.

Úředníci PMS

Všichni probační úředníci se odvolávají na chystanou novelu trestního zákona. Domnívají se, že horní sazba udělených hodin je příliš vysoká (400 hod.). Za optimální považují snížení na 300 hodin. Dále by byla vhodná změna přepočtu neodpracovaných hodin. Za jednu neodpracovanou hodinu by musel obviněný odsedět jeden den ve výkonu trestu.

Soudci

S názorem probačních úředníků se ztotožňuje i jeden soudce. Jeden soudce by naopak zvýšil počet hodin a k tomu i delší dobu nutnou k výkonu trestu. Většina soudců však souhlasí s platnou právní úpravou a shledává jí dostačující.

Policisté

Policisté rovněž shledávají platnou právní úpravu vymezující rozsah trestu OPP jako dostačující.

Shrnutí

Pět dotázaných se domnívá, že současný rozsah trestu OPP je příliš vysoký. Za optimální považují maximum 300 hodin. Také by uvítali změnu v přeměně neodpracovaných hodin. Za jednu neodpracovanou hodinu by následoval jeden den ve výkonu trestu odnětí svobody. Všechny tyto změny by měla přinést novela trestního zákona. Šest dotazovaných je naopak spokojeno s platnou právní úpravou a rozsah trestu OPP shledává vyhovující. Jeden soudce by naopak zvýšil počet udělených hodin a s tím i dobu nutnou na výkon tohoto trestu.

Desátá otázka zjišťuje, zda by dotazovaní byli příznivci elektronické vazby, tzv. domácího vězení, v případě, že by tuto možnost naše zákony připouštěly.

Úředníci PMS

Všichni oslovení se jednoznačně shodují v tom, že jsou příznivci elektronické vazby. Jeden upozorňuje na skutečnost, že by to však nesmělo být v kompetenci PMS. Hlavní výhody elektronické vazby vidí v ekonomické úspoře, dále odsouzený zůstává ve svém prostředí, nepřichází o práci a tudíž může hradit způsobenou škodu.

Soudci

Názory soudců na elektronickou vazbu se zcela liší od názorů úředníků PMS. Pět soudců je zásadně proti této možnosti. Nepovažují takový trest za příliš účinný ani výchovný, a to i z hlediska generální prevence. Pouze jeden soudce vyslovil souhlas s elektronickou vazbou.

Policisté

V názorech policistů opět dochází k remíze. Jeden se vyslovil pro elektronickou vazbu a druhý policista byl proti této možnosti.

Shrnutí

Pokud shrnu všechny odpovědi, tak se dotazovaní rozdělili přesně na dvě poloviny. Skupina těch, kteří jsou proti elektronické vazbě navíc tento názor argumentují tím, že nepovažují takový trest za příliš účinný ani výchovný. Naopak ti, kteří souhlasí uvádějí tyto argumenty. Hlavní výhodu vidí v úspoře, nevytržení odsouzeného ze svého prostředí a možnosti splácet škodu poškozenému.

Další otázka se ptá na zakotvení mediace i v jiném právu než v trestním.

Úředníci PMS

Zde převažuje názor, že mediace by mohla být více využívána a mohla mít tudíž větší uplatnění. Větší využití by měla mít zejména v občansko právním řízení.

Soudci

Nikdo z dotázaných soudců není v tomto směru optimistický. Mají veskrze negativní názor, prý není důvod pro takovou právní úpravu. Zároveň také pochybují o efektivnosti takového zakotvení.

Policisté

Na tuto otázku mi nedokázali odpovědět.

Shrnutí

Odpovědi na tuto otázku se rozdělily do dvou táborů. A to úředníci PMS versus soudci. Úředníci PMS by uvítali větší využívání mediace a soudci jsou zde naopak skeptičtí.

Poslední dvanáctá otázka zjišťuje, zda podle odborníků přispívá mediace ke zpružnění trestního řízení.

Úředníci PMS

Všichni dotázaní se domnívají, že mediace nevede ke zpružnění trestního řízení.

Soudci

Soudci se rozdělili na dvě poloviny. Tři soudci si myslí, že mediace přispívá ke zpružnění trestního řízení. Naopak tři oslovení soudci si toto nemyslí.

Policisté

Dochází opět k vyrovnanosti názorů. Jeden policista se vyslovil kladně a druhý dotázaný si naopak nemyslí, že mediace vede ke zpružnění trestního řízení.

Shrnutí

Osm všech dotázaných je přesvědčeno, že mediace nevede ke zpružnění trestního řízení. Čtyři dotázaní připouštějí to, že mediace zrychlí trestní řízení.

5. DISKUSE

5.1. Diskuse k dotazníku

Dotazník byl určen široké veřejnosti. Při distribuci jsem použila prostý náhodný výběr. Nejvíce respondentů bylo zastoupeno v kategoriích do 39 let, což je 59,5 % (graf 1). U otázky č. 2 jsem zjišťovala pohlaví. Zde to bylo poměrně vyrovnané. Ženy byly zastoupeny v 52 % a muži v 48 % (graf 2). Poslední identifikační otázkou bylo zjištění nejvyššího dosaženého vzdělání. Nejvíce zastoupenou skupinou jsou středoškoláci s 37 %, následují vyučení s 28 % a 24 % představují vysokoškoláci. Zbytek představují respondenti se základním nebo vyšším odborným vzděláním (graf 3).

Následující čtvrtá a pátá otázka mi posloužily k posouzení hypotézy č. 2. Domnívám se, že laická veřejnost má nízké povědomí o problematice alternativních trestů. Celých 92,5 % všech dotázaných uvádí, že má povědomí o existenci alternativních trestů (graf 4). V následující otázce opět celých 90 % dotázaných uvedlo, že znají některé druhy alternativních trestů (graf 5), ale pokud jsem následně vyhodnotila výčet uváděných druhů trestů, došla jsem k následujícímu zjištění. I přesto, že povědomí o alternativních trestech mezi laickou veřejností skutečně je, je velmi mylné a nízké, o čemž svědčí 71 % nesprávných odpovědí (graf 7). Z toho vyplývá, že hypotéza č.2 byla potvrzena.

Důvodů proč je povědomí o této problematice zkreslené je jistě více. Jednak tato problematika je poměrně dosti specifická a běžný člověk s ní nepříjde příliš do styku. Jedná se o novou problematiku, která se do povědomí teprve dostává. Respondenti si velmi pletou trest obecně prospěšných prací s veřejně prospěšnými pracemi, což je jistě způsobeno přežitkem z minulosti. V médiích se také běžně setkávám s chybováním a záměnou těchto dvou institutů.

Hypotézu č. 4 jsem vyhodnotila na základě páté otázky. Vzhledem k tomu, že podmíněné odsouzení je jedním z nejstarších alternativních trestů, domnívám se, že se jedná u běžné populace o nejznámější formu alternativního opatření. Výsledky vyplývající z této otázky danou hypotézu jednoznačně vyvrátily. Ze 176 variant

odpovědi pouhé 2 % zmínily trest podmíněného odsouzení (graf 6). Z toho usuzuji, že většina populace si tento trest vůbec nespojí s možností, že by se mohlo jednat o alternativní druh trestu. Zřejmě trest chápou jako trest odnětí svobody, který je v tomto případě podmíněný. Běžná populace by si měla uvědomit, že pod pojmem alternativní trest v širším pojetí rozumíme všechny tresty nespojené s odnětím svobody (41). Naopak poměrně významným zjištěním je pro mě znalost elektronické vazby ze strany respondentů. Přesto, že naše zákony tento druh alternativního trestu zatím nedovolují, celých 8,5 % uvedlo tento druh trestu. Pravdou je, že novela trestního zákona již tuto alternativu zmiňuje jako jednu z dalších možností alternativních trestů.

Odpovědi laické veřejnosti na otázku č. 6 se dostávají do rozporu s odbornou literaturou a i mými dalšími zjištěnými výsledky od odborné veřejnosti. Literatura uvádí, že alternativní tresty jsou dostatečně uplatňovány, i když připouští, že ne vždy je alternativa uložena vhodně. Nejvíce roste počet udělování trestu obecně prospěšných prací (2). Většina respondentů z řad odborníků se domnívá, že alternativní tresty jsou dostatečně uplatňovány. Dokonce se objevil názor, že jsou nadužívány. Názoru laické veřejnosti se přibližuje článek V. M. Kalmthouta, který zmiňuje, že ve využívání alternativních trestů jsou stále rezervy (17). To zřejmě pramení z neznalosti problematiky. Domnívám se, že v případě odpovědí ze strany laické veřejnosti jde pouze o jejich domněnku. Nejspíše většinou jen typovali, než aby znali skutečná fakta.

Sedmá a osmá otázka se věnovala konkrétním trestným činům, za které by mohl být uložen trest odnětí svobody nebo některý alternativní trest. Trest odnětí svobody by nejvíce lidí udělilo za trestný čin vraždy, znásilnění a u násilných trestných činů. Překvapující je skutečnost, že lidé jsou velmi tolerantní k trestnému činu krádeže. Za tento trestný čin by udělili pouze alternativní trest. Veřejnost je zřejmě ovlivněna i aktuálním společenským a politickým prostředím, kde se podobné věci tolerují. Svědčí o tom i velká benevolence veřejnosti k podobným trestným činům, protože ani jednou se například neobjevila majetková trestná činnost nebo zpronevěra jako důvod k trestu odnětí svobody.

Další devátá otázka zjišťuje, zda se veřejnost domnívá, že trest OPP je zároveň i přínosem pro společnost. Výsledky ukázaly, že celých 90 % respondentů si myslí, že tento trest má rovněž společenský přínos (graf 11). U daného zjištění nelze nalézt rozpor s odbornou literaturou. Většina autorů rovněž zmiňuje trest OPP jako společensky přínosný (42,45). I já se s tímto názorem plně ztotožňuji. Tím, že při výkonu trestu OPP udělají odsouzení práci prospěšnou pro společnost, chápu jako větší přínos, než když budou stát společnost nemalé finanční prostředky vynaložené na jejich pobyt ve věznicích. Z výsledků usuzuji, že veřejnost dobře chápe smysl tohoto trestu a uvědomuje si jeho prospěšnost pro veřejnost.

Desátá otázka ukazuje následující výsledky. Pro mě neočekávané zjištění je, že celých 21 % respondentů má důvěru v odsouzené k trestu OPP a svěřilo by jim práci ve zdravotnictví nebo v sociální sféře. Udělení práce v této oblasti by podle mě hodně záleželo na druhu spáchaného trestného činu. Všichni odsouzení by určitě nebyli vhodnými kandidáty na práci ve zdravotnictví nebo sociální sféře.

Pro vyhodnocení mé další hypotézy je nutné zmínit otázku č. 11. Ptám se, zda respondenti souhlasí s ukládáním alternativních trestů a proč. V hypotéze č. 3 se domnívám, že laická veřejnost souhlasí s udělováním alternativních trestů hlavně z ekonomických důvodů. Celých 97 % odpovědí souhlasí s udělováním alternativ (graf 13), ale nejvíce respondentů zejména z důvodu, že se jedná o humánnější řešení (39 %). Dalším důvodem proč souhlasí je, že by se měli přičinit na nápravě škod, které zavinily (34 %). Nejméně respondentů odpovědělo, že s tvrzením souhlasí z ekonomických důvodů (27 %) viz. graf 14. Hypotéza č. 3 se mi vyvrátila. Chci zmínit zajímavost, že odborná veřejnost vidí mimo jiné také ekonomický přínos v alternativních trestech. Tuto skutečnost zmiňuji i ve výsledcích, které jsem vyhodnotila z odpovědí z řad odborné veřejnosti. Rovněž v odborné literatuře se s tímto názorem můžeme velmi často setkat (41).

Vyvrácení této hypotézy mě překvapilo, protože jsem se domnívala, že většinu veřejnosti bude nejvíce tížit ekonomický dopad. Očekávala jsem, že u veřejnosti převažuje názor, že by všichni provinilci měli být uvězněni a měli pykat za své činy.

Zjištění svědčí o změně pohledu na tuto problematiku. Určitě zajímavé by bylo pro jiné účely i zjištění názoru veřejnosti na trest smrti.

Další dvě otázky dávají odpověď na dílčí hypotézu č. 2. Domnívám se, že většina laické veřejnosti nezná instituci Probační a mediační služby. Otázka č. 12 ukazuje, že se hypotéza potvrzuje. Výsledkem je, že 57 % respondentů nezná instituci Probační a mediační služby (graf 15). Dané zjištění ještě více upevňuje skutečnost, že ze 43 % respondentů, kteří uvedli, že znají instituci PMS, uvedlo 19 % nesprávnou činnost této instituce a dalších 13 % neuvedlo žádnou činnost, kterou se Probační a mediační služba zabývá (graf 17). Lze to shrnout, že ze 162 všech respondentů pouze 47 dotázaných zná činnost Probační a mediační služby, což činí 29 %. Tato hypotéza se potvrzuje. Většina laické veřejnosti nezná instituci PMS.

Jedná se o poměrně mladou instituci, která nemá v České republice dlouhou historii. Teprve v roce 2000 byl schválen zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě (48). Tato instituce je také úzce specializovaná, což může mít za příčinu nízké povědomí veřejnosti o její existenci. Zajímavostí je i to, že mé výsledky ukázaly, že celých 35 % respondentů zdá tuto instituci ze školy (tabulka 8).

Dle mého názoru je instituce Probační a mediační služby významným přínosem a svůj význam může dokázat již v přípravném řízení. Souhlasím s názorem L. Fingera, že velmi důležitou roli zde hraje součinnost Probační a mediační služby a státních zástupců. Probační úředníci začínají svou činnost již v ranných fázích trestního řízení a vytvářejí nejen podmínky pro uplatnění odklonů, ale také zpracovávají podrobné informace o sociální situaci obviněného, okolnostech, které ho přivedly do konfliktu se zákonem, jeho postoji k řešení škody a také jeho stanovisku k případnému uložení alternativního trestu. Tyto informace by měly soudům usnadnit a urychlit kvalitní rozhodování o ukládání alternativních trestů a opatření (12). Tím by se předešlo i nevhodnosti ukládání alternativních trestů, a to zejména trestu obecně prospěšných prací. Další zajímavostí ve čtrnácté otázce je, že celých 39 % respondentů, kteří znají instituci PMS, uvedlo jako činnost PMS dohled. Ještě větším překvapením pro mě je, že někteří (8,5%) uvedli mediaci.

U otázky č. 15 dochází k nápadné shodě. To jak v odpovědích laické veřejnosti, tak v odpovědích odborné veřejnosti, kde se ptám na totožnou věc v otázce č. 10. Zajímá mě, zda by dotazovaní byli příznivci elektronické vazby, za předpokladu, že by tuto možnost naše zákony připouštěly. U obou zmíněných skupin došlo k vyrovnanému výsledku. Polovina by byla pro zavedení elektronické vazby a druhá polovina nikoliv. Ke vzácné shodě došlo zejména u odpovědí laické veřejnosti, kde se 33 % vyjádřilo spíše ano pro elektronickou vazbu a stejných 33 % spíše ne. Čisté ano pro elektronickou vazbu odpovědělo 17 % a čisté ne také 17 % (graf 19).

Otázka elektronického monitorování dává široký prostor k diskusi. Já osobně se spíše přikláním k této alternativě, i když nejsem úplně přesvědčená o výchovné funkci tohoto trestu. Muselo by se jednat o velmi odborně zvolené pachatele vhodné k uplatnění dané alternativy. Elektronické monitorování se experimentálně aplikuje např. v Anglii a Nizozemsku. V USA a Kanadě je běžně užívané (33).

Hypotézu č. 1 osvětluje otázka č. 16. V otázce se ptám, jaký trest by byl pro dotázané nejpříjemnější. Mohou si vybrat trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest a trest odnětí svobody. Ve své hypotéze předpokládám, že laická veřejnost by nejvíce preferovala přijetí trestu obecně prospěšných prací. Hypotéza se mi potvrzuje, protože skutečně celých 52 % respondentů by preferovalo právě trest obecně prospěšných prací. V těsném závěsu však za trestem OPP následuje peněžitý trest (48 %). Naopak vůbec nikdo by nepreferoval trest odnětí svobody (graf 20).

Výsledek vychází zřejmě z toho, že pro nejvíce lidí je svoboda velmi důležitá, a proto raději obětují svůj volný čas, než aby šli do výkonu trestu odnětí svobody. Rovněž by si raději laická veřejnost svůj přečin odpracovala, než aby se musela vyplatit peněžitým trestem. Oproti tomu odsouzení by jistě preferovali trest odnětí svobody, protože jak je známo, práce je pro ně spíše odstrašující. Výsledky však byly velmi těsné. Překvapivé je, že celých 48 % by se vyplatilo. Usuzuji, že v těchto případech půjde spíše o movitější jedince. To vychází i z textu Z. Karabce. Podle něj je však skutečností, že podíl peněžitého trestu na celkovém počtu ukládaných trestů má od roku 1990 trvale klesající tendenci. Institut pro kriminologii a sociální prevenci provedl ve druhém čtvrtletí roku 2000 dotazníkové šetření, v němž vyjadřovali své názory na problematiku

alternativních trestů, včetně trestu peněžitého, soudci okresních soudů a státní zástupci okresních státních zastupitelství.

Odpovědi soudců i státních zástupců je možno zhruba rozdělit do dvou skupin. Menší počet se omezil na konstatování, že nemají připomínek, právní úpravu považují za vyhovující, zdařilou. Naproti tomu většina respondentů (cca 70 %) své poznatky a názory k peněžitému trestu vyjadřovala nejčastěji slovy, že jde o trest vhodný, soudci by jej více používali, avšak vzhledem ke špatným majetkovým poměrům u většiny pachatelů uložení tohoto trestu nepřichází v úvahu, častějšímu používání brání špatná ekonomická situace a nedostatek finančních prostředků obviněných, pachatelé jsou často bez práce, stoupají počty nezaměstnaných. U těchto osob peněžitý trest není vymahatelný a v případě jeho uložení nastupuje náhradní trest. Peněžitý trest je tak zúžen na okruh lidí výdělečně činných či majetných pachatelů. Lze proto doporučit, aby v souladu s rekodifikačními záměry v oblasti trestního práva hmotného byl systém majetkových sankcí doplněn o tzv. denní pokuty, jejichž ukládání by modifikovalo dosavadní peněžitý trest **(20)**. Toto řešení bych osobně považovala za velmi vhodné. Poskytlo by další možnosti v ukládání alternativních sankcí. Dobře tento systém funguje například v sousedním Německu. Peněžitý trest je zde již tradičně nejdůležitější sankcí. Ten je zde realizován systémem právě oněch zmiňovaných tzv. denních pokut **(13)**.

Poslední otázka č. 17 ukazuje poměrně vysokou důvěru v lidi, kteří již byli v minulosti potrestáni k trestu odnětí svobody. Otázkou se ptám, zda v případě, že by byli respondenti zaměstnavateli, zaměstnali by člověka, který již byl dříve ve výkonu trestu odnětí svobody, obecně prospěšnými pracemi. Výsledek je překvapující, protože celých 77,5 % dotázaných by zaměstnalo takto trestaného člověka. To opět svědčí o tom, že nahlížení na stigmatizované osoby se v průběhu let mění. Veřejnost zřejmě přestává trpět předsudky, což hodnotím pozitivně.

5.2. Diskuse k rozhovorům

Rozhovory jsem vedla s odbornou veřejností. Do této skupiny jsem zařadila úředníky Probační a mediační služby, soudce krajského a okresního soudu a dále policisty. Celkem jsem udělala 12 rozhovorů. Rozhovor obsahoval 12 otázek. První tři otázky sloužily k bližší identifikaci dotazovaných. Zjišťovala jsem věk, pohlaví a profesi. Nejvíce zastoupenou skupinou byli dotazovaní do 39 let. V této věkové kategorii bylo celkem 9 dotázaných (tabulka 11). Druhá otázka zjišťovala pohlaví. V poměru tři ku jedné převládají muži. Mužů bylo celkem 9 a ženy pouhé 3 (graf 22). Třetí otázka ukazuje zastoupení jednotlivých profesí (tabulka 12). V rozhovorech převládají zástupci soudců.

V otázce č. 4 zjišťuji názor odborníků na ukládání alternativních trestů co do rozsahu v našem platném trestním zákoně. Všichni dotázaní se vyjádřili shodně, a to, že v rozsahu našeho trestního práva jsou alternativní tresty ukládány v maximálním množství a jejich vymezení v trestním zákoně je dostatečné. Lze tedy tímto vyjádřit hypotézu, že **odborná veřejnost se domnívá, že alternativní tresty jsou v trestním zákoně vymezeny dostatečně**. Za povšimnutí stojí i to, že někteří odborníci se odvolávají na chystanou novelu trestního zákona, kde by měl být změněn rozsah výkonu trestu OPP a dále by došlo i ke změně poměru v přeměně trestu OPP na trest odnětí svobody (2,36). Já osobně bych byla také zastáncem chystané novely, ale dle mého názoru by tato novela měla ještě obsahovat nutnost vyslovení souhlasu odviněného s udělením trestu obecně prospěšných prací. Podobně to funguje například v Anglii, Belgii či na sousedním Slovensku (2). Tím by se předešlo do určité míry i neplnění těchto trestů ze strany těch obviněných, kterým byl daný trest udělen. Pokud by vyslovili nesouhlas s trestem, mohl by jim být udělen jiný adekvátní trest a tím by došlo zajisté i k zefektivnění celého řízení.

Následující pátá otázka přináší další hypotézu. **Odborná veřejnost se domnívá, že alternativní tresty jsou dostatečně uplatňovány**. Na otázku, zda se domnívají, že alternativní tresty jsou dostatečně uplatňovány 10 dotázaných odpovědělo, že ano. Pouze 2 byli opačného názoru. Soudci však upozornili na problém, který souvisí s

procentuální vykonatelností trestu odsouzenými. Uvádějí, že bývá častý problém s výkonem. Dále jeden soudce vyjádřil názor, že v poslední době je jejich ukládání navíc často nesprávné a nadbytečné, neboť jsou ukládány i v případech, kdy by měl být uložen již trest odnětí svobody.

Shodnou otázku obsahoval i dotazník, který byl určen laické veřejnosti. Mezi odbornou a laickou veřejností dochází i názorové odlišnosti. Laická veřejnost v 82 % uvedla, že se domnívá, že alternativní tresty nejsou dostatečně uplatňovány. Jejich domněnka, dle mého názoru, pramení právě z mylného povědomí laické veřejnosti o problematice.

V otázce č. 6 se ptám na přínos alternativních trestů. Odpovědi na tuto otázku byly různorodé. Mezi odpověďmi se objevil ekonomický přínos, sociální přínos, další dotázaní vidí přínos alternativ v omezení ukládání krátkodobých, tedy neefektivních nepodmíněných trestů odnětí svobody. Dále někteří vnímají pozitivně participaci s poškozenými a rychlejší satisfakci obětí trestné činnosti. Byl zmíněn i přínos v rychlosti řízení a úspoře času a práce naší justici. Se všemi vyjmenovanými přínosy lze jednoznačně souhlasit.

A. Sotolář vyjádřil hlavní smysl alternativních způsobů řešení trestních věcí obecněji. Podle něj jde o přiměřenou reakci na spáchaný trestný čin a odstranění konfliktního stavu spojeného s trestním činem po objasnění jeho příčin. Konkrétně tedy jde při jejich uplatnění především o vypořádání vzájemných vztahů mezi obviněným, poškozeným a osobami z jejich blízkého okolí. Dále o sankční i pozitivně motivující působení na obviněného a dosažení satisfakce poškozeného. Současně tyto formy postihu trestné činnosti vytvářejí podmínky pro urychlení, zjednodušení a zhospodárnění trestního řízení. Rovněž přispívají k prevenci kriminality (42).

V další otázce č. 7 se ptám naopak na rizika spojená s ukládáním alternativních trestů. Probační úředníci vnímají jako riziko pomalou přeměnu trestu, pokud odsouzený neplní alternativní trest. S tím do jisté míry souvisí i převládající názor soudců. Ti hlavní riziko vidí v nízké vymahatelnosti a vykonatelnosti alternativ. Proto často dochází k jejich přeměně na trest odnětí svobody nepodmíněně. Tudíž zde ztrácí

alternativní tresty svůj význam. Zmiňována byla i nízká efektivita převýchovy pachatele.

Z výsledků osmé otázky vznikla další hypotéza. Ptám se, za jaké trestné činy by měl být uložen trest OPP. **Odborná veřejnost souhlasí ve většině odpovědí s platnou právní úpravou (§ 45 TrZ.).** A to, že soud může uložit trest OPP, odsuzuje-li pachatele za trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let (**51**). Tři dotázaní rovněž uvedli, že trest OPP by udělili prvopachatelům. Ve dvou případech se objevily nedbalostí trestné činy jako důvod pro uložení trestu OPP. Jeden soudce uvedl zajímavý názor, s kterým se i já ztotožňuji. Uložil by trest OPP již za všechny trestné činy s horní sazbou trestu odnětí svobody do tří let. Z odpovědí odborníků se tedy mohu domnívat, že platná právní úprava je vyhovující a že soudci rovněž přihlížejí k minulosti odsouzeného a berou v úvahu, zda se jedná o prvopachatele.

V další otázce zjišťuji názor odborníků na rozsah trestu OPP. Menší polovina se domnívá, že současný rozsah trestu OPP je příliš vysoký a za optimální považuje maximum 300 hodin. Také by uvítali změnu v přeměně neodpracovaných hodin. Za jednu neodpracovanou hodinu by následoval jeden den ve výkonu trestu odnětí svobody. Všechny tyto změny by měla přinést novela trestního zákona (**2,36**). Polovina dotazovaných je naopak spokojená s platnou právní úpravou a rozsah trestu OPP shledává vyhovující. Jeden soudce by naopak zvýšil počet udělených hodin, a s tím i dobu nutnou na výkon trestu.

Osobně se přikláním ke snížení počtu udělených hodin. Pravdou je, že zahraniční zkušenost také vypovídá o příklonu k nižšímu počtu hodin. Ve většině zahraničních zemí je maximální horní hranice 240 hodin. Také se ve většině zemí je vyžadován souhlas obviněného s trestem OPP (**36,50**).

Další desátá otázka je shodná s otázkou, kterou jsem kladla i laické veřejnosti. A to, zda by byli příznivci elektronické vazby, v případě, že by to naše zákony připouštěly. U obou skupin dotazovaných došlo shodně k názorové remíze. Jedna polovina je přikloněna této alternativě a druhá nikoliv. Domácí vězení existuje již například v USA či Kanadě, kde dobře funguje. Právě zahraniční zkušenosti vedou české experty k tomu, že tento

trest začlenili i do návrhu zákoníku. Jeho výhody spočívají především v tom, že odsouzený si po dobu trestu udrží své sociální vazby, není odtržen od rodiny a může chodit do práce (33). Z výsledků této otázky lze vyčíst, že polovina všech dotázaných se přiklání k zavedení elektronické vazby.

Otázka č. 11 se ptá na názor odborné veřejnosti na zakotvení mediace i v jiném právu než v trestním. Ne všichni dotázaní mi byli schopni na tuto otázku odpovědět. Veskrze převládají dva názory. Úředníci PMS by uvítali větší využívání mediace a soudci jsou zde naopak skeptičtí. Nikdo z dotázaných soudců není v tomto směru optimistický. Mají veskrze negativní názor, protože prý není důvod pro takovou právní úpravu. Zároveň také pochybují o efektivnosti takového zakotvení. Poslední dvanáctá otázka se ptá, zda mediace přispívá ke zpružnění trestního řízení. Většina dotázaných se domnívá, že mediace nevede ke zpružnění trestního řízení.

6. ZÁVĚR

Práce má přiblížit možnosti alternativních trestů, jejich využívání a ukládání. Nejvíce jsem se zabývala trestem obecně prospěšných prací, který je velmi často uplatňován. Nastínila jsem i zahraniční zkušenosti s ukládáním trestu obecně prospěšných prací. Zmiňuji zde i chystanou novelu trestního zákona, kde by jistých změn měl nabýt právě trest obecně prospěšných prací. Hlavním cílem práce je zjistit stanoviska a povědomí laické veřejnosti o využívání a realizaci alternativních trestů. Zjišťovala jsem jaké tresty by laická veřejnost preferovala.

Ke zjištění těchto skutečností jsem si stanovila celkem pět hypotéz.

H 1: Laická veřejnost preferuje trest obecně prospěšných prací před jinými tresty.

Tato hypotéza se mi potvrdila.

H2: Laická veřejnost má nízké povědomí o problematice alternativních trestů.

Hypotéza H2 se mi potvrdila.

Dílčí H2: Většina laické veřejnosti nezná instituci Probační a mediační služby.

Dílčí H2 hypotéza se opět potvrdila.

H3: Laická veřejnost souhlasí s udělováním alternativních trestů hlavně z ekonomických důvodů.

Tato hypotéza se mi nepotvrdila. Laická veřejnost souhlasí s udělováním alternativních trestů převážně z humanitních důvodů.

H4: Podmíněné odsouzení je u běžné populace nejznámější forma alternativního opatření.

Hypotéza H4 se mi opět nepotvrdila. Trest podmíněného odsouzení uvedli pouze 2 % respondentů.

Dalším cílem práce je zjistit názory odborníků na uplatňování a realizaci alternativních trestů. V tomto případě jsem použila kvalitativního výzkumu, tudíž jsem k určitým hypotézám dospěla až na základě zjištěných skutečností.

Na základě vedených rozhovoru jsem došla k následujícím závěrům:

H5: Odborná veřejnost se domnívá, že alternativní tresty jsou v trestním zákoně vymezeny dostatečně.

H6: Odborná veřejnost se domnívá, že alternativní tresty jsou dostatečně uplatňovány.

H7: Odborná veřejnost souhlasí s ukládáním trestu obecně prospěšných prací za trestné činy podle § 45 TrZ.

Je těžké zde uvádět, čím by bylo možné zlepšit informovanost laické veřejnosti o této problematice. Jedná se o problém úzce specializovaný, se kterým se běžná populace nedostává běžně do kontaktu. Za dobrou informační cestu směrem k veřejnosti považují zvýšení zájmu médií o tuto problematiku.

Práce může posloužit zejména jako studijní materiál, obsahuje přehled možných alternativ, vymezuje termín alternativních trestů, ukazuje právní úpravu trestu obecně prospěšných prací ve vybraných zahraničních zemích, seznamuje s institucí Probační a mediační služby. V neposlední řadě nabízí hned několik témat k diskusi. Práce podrobně mapuje názory laické a odborné veřejnosti na konkrétní otázky týkající se problematiky alternativních trestů. Výsledky této práce ukazují na to, že laická veřejnost sice určité povědomí o dané problematice má, ale co se týká znalostí, tak se jedná jen o povrchní znalosti. Laická veřejnost prokázala značné množství tolerance a benevolence k osobám odsouzeným k alternativním trestům. Názory odborné veřejnosti vyslovují povětšinou souhlas se stávající právní úpravou alternativních trestů. Vymezení těchto trestů v trestním zákoně shledávají jako dostačující a domnívají se, že alternativní tresty jsou dostatečně využívány. Cíl práce byl splněn.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAJCURA, L. *Práva vězně*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1999.160 s. ISBN 80-7169-555-6.
2. BARBOŘÍK, M. *Trest obecně prospěšných prací* [online]. Poslední aktualizace 22.3.2006. [cit. 2007-03-20]. Dostupné z: <<http://www.vsehrd.info/node/view/48>>.
3. BÁRTLOVÁ, S. – HNILICOVÁ, H. *Vybrané metody a techniky výzkumu zjišťování spokojenosti pacientů*. 1. vyd. Brno: IDVPZ, 2000. 118 s. ISBN 80-7013-311-2.
4. BEZOUŠKA, P. *Propadnutí majetku*. [online]. Poslední aktualizace 5.12.2003.[cit. 2007-03-20]. Dostupné z: <<http://tisk.juristic.cz/482213/tisk/old>>.
5. BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla* [online]. Verze 3.3. ©1999-2004, poslední aktualizace 11.11.2004. [cit. 2007-03-22] Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace1.pdf>>.
6. BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentu podle CSN ISO 690 a CSN ISO 690-2 (01 0197): Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů* [online]. Verze 3.1.©1999-2004, poslední aktualizace 11.11.2004.[cit. 2007-03-22] Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace2.pdf>>.
7. BURIÁNEK, J. *Sociologie*. 2. vyd. Praha: Fortuna, 2003. 128 s. ISBN 80-7168-754-5.

8. BYZOVOVÁ, S. *Poškozený a odklony v trestním řízení 1.* [online]. Poslední aktualizace 26.2.2003. [cit. 2007-03-15]. Dostupné z: <<http://tisk.juristic.cz/169886/tisk/old>>.
9. ČERNÍKOVÁ, V. – MAKARIUSOVÁ, V. *Sociální ochrana.* 2.vyd. Praha : Policejní akademie České republiky, 1996. 156 s. ISBN 80-85981-36-X.
10. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele.* Praha: Karolinum, 1993. 374 s. ISBN 80-7184-141-2.
11. DRAŠTÍK, A. – HASCH, K. – KABÁTOVÁ, I. K výkonu trestu obecně prospěšných prací. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související.* 1999, roč. 4, č. 4, s.16. ISSN 1211-2860.
12. FINGER, L. *Probace a její prvky v českém trestním systému* [online]. Poslední aktualizace 10.11. 2003. [cit. 2007-03-19]. Dostupné z: <<http://trestni2.juristic.cz/481190/clanek/trest3>>.
13. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2005. 183 s. ISBN 80-86708-05-5.
14. HOLÁ, L. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů.* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2003. 192 s. ISBN 80-247-0467-6.
15. *Informace pro pachatele trestné činnosti.* Informační leták PMS.
16. *Informace pro oběti trestné činnosti.* Informační leták PMS.

17. KALMTHOUT, V. M. *Realizace alternativních trestů, některé zkušenosti západoevropských zemí* [online]. 1995. [cit. 2007-03-16]. Dostupné z: <<http://spj.cz/opp/vykon/clanek02.html>>.
18. KARABEC, Z. Účel trestání. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*. 2000, roč. 33, č. 2, s. 8-14. ISSN 1210-9150.
19. KARABEC, Z. – BLATNÍKOVÁ, Š. K problematice dlouhodobých trestů odnětí svobody. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*. 2004, roč. 37, č. 3, s. 22-26. ISSN 1210-9150.
20. KARABEC, Z. *Možnosti sankční politiky* [online]. 2001. [cit. 2007-03-12]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2001/01_03/karabec.html>.
21. KARABEC, Z. Nové možnosti pro trestní justici. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*. 2003, roč.36, č. 2, s. 29-32. ISSN 1210-9150.
22. KLÁŠTERECKÝ, J. D. *Peněžitý trest – důrazné potrestání trestného činu* [online]. Poslední aktualizace 21.6. 2005. [cit. 2007-03-19]. Dostupné z: <<http://www.mesec.cz/clanky/penezity-trest-durazne-potrestani-trestneho-cinu/>>.
23. KLÁŠTERECKÝ, J. D. *Za trestný čin – zabavení majetku* [online]. Poslední aktualizace 13.9. 2005. [cit. 2007-03-19]. Dostupné z: <<http://www.mesec.cz/clanky/za-trestny-cin-zabaveni-majetku/>>.
24. KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 7. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 2005. 829 s. ISBN 80-7235-272-5.

25. KOLEKTIV AUTORŮ. *Ilustrovaný encyklopedický slovník- 3 díl Pro- Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1982. 975 s.
26. KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné – obecná část*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 571 s. ISBN 80-210-2985-4.
27. LYONS, L. *Historie trestu: justiční tresty od dávných dob po současnost*. 1. vyd. Praha: Svojtka & CO, 2004. 190 s. ISBN 80-7352-021-4.
28. MATOUŠEK, O. – KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.
29. *Mediace*. Informační leták PMS.
30. NEZKUSIL, J. *Evropský seminář o alternativách trestu odnětí svobody*. 1. vyd. Praha: Výzkumný stav kriminologický, 1989. 63 s.
31. NOVOTNÝ, O. *Trestní právo hmotné*. 3. vyd. Praha: Codex, 1997. 630 s. ISBN 80-85963-24-8 .
32. *Obecně prospěšné práce: průvodce trestem OPP pro klienty PMS ČR*. Informační leták PMS.
33. OSMANČÍK, O. – VŮJTĚCH, J. – KARABEC, Z. *K problematice alternativních trestů a opatření*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. 151 s. ISBN 80-86008-26-6.
34. *Poslání a cíle Probační a mediační služby ČR* [online]. [cit. 2007-03-19]. Dostupné z:<http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=21&PHPSESSID=83d7658937157f57ddf35d95b3606bb6>.

35. *Probační dohled*. Informační leták PMS.
36. PŘESLIČKOVÁ, H. – GAJDOŠ, R. – KRUTINA, M. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. 1. vyd. Praha: Český helsinský výbor, 2003. 72 s. ISBN 80-86436-14-4.
37. ROUČKOVÁ, M.(vedoucí střediska) Osobní konzultace dne 29.10.2006 na středisku PMS v Českých Budějovicích.
38. RISKIN, L. L. – ARNOLD, T. – KEATING, J. M. *Mediace aneb jak řešit konflikt*. Praha:SPJ, FACIA, 1997. 126 s. ISBN 80-901710-6-0.
39. ROZUM, J. – KOTULAN, P. – VŮJTĚCH, J. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 141 s. ISBN 80-86008-77-0.
40. SKOBLOVÁ, J. *Historie trestního práva* [online]. Poslední aktualizace 23.7. 2000. [cit. 2007-03-10]. Dostupné z: <<http://trestni2.juristic.cz/30486/clanek/trest2>>.
41. SOTOLÁŘ, A. – SOVÁK, Z. – KRATOCHVÍL, V. et al. Právní rámec alternativního řešení trestních věcí – díl první. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001. 607 s.
42. SOTOLÁŘ, A. – PÚRY, F. – ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000. 468 s. ISBN 80-7179-350-7.
43. SUCHÝ, O. – VÁLKOVÁ, H. Obecně prospěšné práce jako alternativa trestu odnětí svobody v mezinárodním srovnání. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. 1996, roč. 4, č. 4, s. 151. ISSN 1210-6410.

44. ŠÁMAL, P. - VÁLKOVÁ, H. – SOTOLÁŘ, A. et al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. 1043 s. ISBN 80-7179-829-0.
45. ŠAŠTINSKÁ, M. *Obecně prospěšné práce, jejich výkon a význam v českém trestním právu* [online]. Poslední aktualizace 14.14. 2004. [cit. 2007-03-11]. Dostupné z: < <http://trestni2.juristic.cz/489620/clanek/trest3>>.
46. *Tresty a ochranná opatření* [online]. [cit. 2007-03-11]. Dostupné z: < <http://www.kspssp.info/sylaby/05-06/pravo/tresty-a-ochranna-opatreni.htm>>.
47. VÁLKOVÁ, H. – SOTOLÁŘ, A. Restorativní justice – trestní politika pro 21. století. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*. 2000, roč. 5, č.1, s. 4-11. ISSN 1211-2860.
48. VĚTROVEC, V. – NEDOROST, L. – SOVÁK, Z. *Zákon o mediaci a probaci – komentář*. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2002. 115 s. ISBN 80-86432-32-7.
49. VŮJTĚCH, J. Základní poznatky z výzkumu institutu obecně prospěšných prací. *České vězeňství*. 2000, roč. 8, č. 1, s. 233-234. ISSN 1213-9297.
50. VŮJTĚCH, J.- HANÁK, V. et al. Výzkum institutu obecně prospěšných prací. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1998.155 s. ISBN 80-86008-48-7.
51. *Zákon č. 2/1993 Sb.*, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, v platném znění.
52. *Zákon č. 140/1961 Sb.*, trestní zákon, v platném znění.
53. *Zákon č. 141/1961 Sb.*, o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění.

54. *Zákon č. 218/2003 Sb.*, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), v platném znění.

55. *Zákon č. 257/2000 Sb.*, o Probační a mediační službě, v platném znění.

56. ZEHR, H. Úvod do restorativní justice. 1. vyd. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci, 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Alternativní tresty

Obecně prospěšné práce

Obviněný

Trestní zákon

Restorativní justice

Probační a mediační služba

9. PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazník pro laickou veřejnost

Příloha č. 2: Otázky rozhovoru s odbornou veřejností

Příloha č. 3: Dohled

Příloha č. 4: Trestní zákon a trestní řád

Příloha č. 5: Trest obecně prospěšných prací

Příloha č. 6: Peněžitý trest

Příloha č. 7: Seznam poskytovatelů výkonu trestu OPP

Příloha č. 8: Vzor rozsudku k trestu OPP

Příloha č. 9: Vzor přeměny trestu na trest odnětí svobody nepodmíněný

Příloha č. 10: Vzor rozsudku podmíněného odsouzení trestu odnětí svobody s dohledem

Příloha č. 11: Statistika VT OPP za rok 2005 na středisku PMS v Českých Budějovicích

Příloha č. 1

Dotazník určený pro laickou veřejnost

Vážená paní, vážený pane,

jmenuji se Petra Turková a jsem studentkou posledního ročníku Zdravotně sociální fakulty v Českých Budějovicích. Tímto bych Vás ráda požádala o pomoc. Vyplněním tohoto dotazníku mi pomůžete při provádění výzkumu, který potřebuji ke své diplomové práci na téma „Postoje odborné a laické veřejnosti k institutu alternativních trestů.“ Zpracování dotazníku je anonymní. Velmi Vám děkuji za ochotu a Váš čas, který jste věnovali vyplňování dotazníku.

Zakroužkujte odpovídající odpověď nebo u některých otázek uveďte odpověď vlastní.

1. Věk

2. Pohlaví

a) žena

b) muž

3. Dosažené vzdělání a) základní

b) vyučen

c) středoškolské s maturitou

d) vyšší odborné

e) vysokoškolské

4. Víte, že kromě trestu odnětí svobody existují i jiné druhy trestů tzv. alternativní tresty, které nejsou spojeny s odnětím svobody?

a) ano

b) ne (pokud odpovíte negativně, běžte až na otázku č. 12)

5. Znáte některé druhy alternativních trestů?

a) ano (uveďte které)

b) ne

6. Myslíte si, že jsou alternativní tresty dostatečně uplatňovány?
- a) ano
 - b) ne
7. U kterých trestních činů byste preferovali trest odnětí svobody před udělením některého alternativního trestu? Uved'te max. 2.
8. U kterých trestných činů byste preferovali alternativní trest před udělením trestu odnětí svobody? Uved'te max.2.
9. Domníváte se, že trest obecně prospěšných prací je zároveň i přínosem pro společnost?
- a) spíše ano
 - b) ano
 - c) spíše ne
 - d) ne
10. Co by dle Vašeho názoru byla nejvhodnější práce v rámci trestu obecně prospěšných prací? Označte pouze 1 možnost.
- a) úklid veřejného prostranství
 - b) pomocné práce ve stavebnictví
 - c) práce ve zdravotnictví a sociální sféře
 - d) práce v zemědělství a lesnictví
 - e) nezáleží na tom, jakou práci by měli vykonávat, hlavně aby odčinili svůj trest
 - f) jiné a jaké
11. Souhlasíte s ukládáním alternativních trestů, tedy trestů, které nejsou spojeny s odnětím svobody a užívá se jich u méně závažných trestných činů? Označte pouze 1 možnost.
- pokud ano, proč
 - a) měli by se přičinit o náprav škod, které zavinili

- b) pro odsouzené za méně závažné trestné činy je to humánnější řešení
- c) z ekonomických důvodů, kvůli přeplněným věznicím je zatěžován státní rozpočet
- d) jiné a uveďte jaké
 - pokud ne, proč
- a) berou práci nezaměstnaným
- b) nevyužijí šance poučit se z vlastních chyb a znovu spáchají trestní čin
- c) věznice jsou zde od toho, aby byla společnost chráněna před delikventy
- d) jiné a uveďte jaké

12. Slyšeli jste někdy o instituci Probační a mediační služby?

- a) ano
- b) ne (pokud odpovíte negativně, běžte až na otázku č. 16)

13. Jakou činností se Probační a mediační služba zabývá v souvislosti s alternativními tresty?

14. Odkud znáte Probační a mediační službu?

- a) televize
- b) rozhlas
- c) noviny a tisk
- d) z vlastní zkušenosti
- e) jiné a odkud

15. Byli byste příznivcem elektronické vazby, tzv. domácího vězení, v případě, že by tuto možnost naše zákony připouštěly?

- a) spíše ano
- b) ano
- c) spíše ne
- d) ne

16. Kdybyste byli odsouzeni, jaký trest by byl pro Vás nejpříjemnější? Uveďte pořadí.

- a) trest obecně prospěšných prací
- b) trest odnětí svobody
- c) peněžitý trest

17. V případě, že byste byli zaměstnavatelem, zaměstnali byste člověka, který již byl dříve ve výkonu trestu odnětí svobody, obecně prospěšnými pracemi?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ne
- d) spíše ne

Děkuji za Vaše odpovědi.

Příloha č. 2

Otázky k rozhovoru s odbornou veřejností.

- 1. Věk**
- 2. Pohlaví**
- 3. Vaše profese**
- 4. Sdělte mi, prosím, Váš názor na ukládání alternativních trestů co do rozsahu v našem platném trestním zákoně.**
- 5. Domníváte se, že alternativní tresty jsou dostatečně uplatňovány?**
- 6. V čem vidíte největší přínos alternativních trestů?**
- 7. V čem vidíte rizika ukládání alternativních trestů?**
- 8. Za jaké trestné činy by měl být dle Vašeho názoru ukládán trest OPP a komu?**
- 9. Je dle Vašeho názoru rozsah trestu OPP přiměřený? Pokud ne, uveďte, kolik by bylo optimální.**
- 10. Byli byste příznivcem elektronické vazby, tzv. domácího vězení, v případě, že by tuto možnost naše zákony připouštěly?**
- 11. Sdělte mi, prosím, Váš názor na zakotvení mediace i v jiném právu než v trestním.**
- 12. Přispívá podle Vás mediace ke zpružnění trestního řízení?**

Příloha č. 3

Dohled – viz. tištěná podoba diplomové práce

Příloha č. 4

Trestní zákon a trestní řád – viz. tištěná podoba diplomové práce

Příloha č. 5

Obecně prospěšné práce – viz. tištěná podoba diplomové práce

Příloha č. 6

Peněžitý trest – viz. tištěná podoba diplomové práce

Příloha č. 7

Seznam poskytovatelů OPP.

DC Arpida U Hvízdala 1402/9 Č.B
Arpida - Borovany (Borůvka) Petra z Lindy 147 info@boruvka.borovany-cb.cz
Azylový dům - Riegrova 32
Centrum ZP - Vltavské nábř. 530/5 ČB
DK Metropol Senovážné nám.2, 37021
Městská charita - B. Němcové 53 ČB
DD U Hvízdala 6 ČB
TJ Vltava Bezdrevská 3/1 ČB Hřbitov Mladé
Jesl.a azyl. zař.- E.Pittera 256/3 ČB
Jihočeské divadlo - Dr. Stejskala 424/19
NAERYO CHAGI TAEKWON- DO ITF J.Opletala 69
MKD Jirsíkova 2 ČB
MŠ Čéčova 651/40A ČB
Mm ČB - MŠ Nerudova 2247/53 ČB
Veřejné služby města - Dolní 876/1 ČB
ZŠ Čéčova 2092/66 ČB
ZŠ Emy Destino. 1138/46 ČB
ZŠ J.Š. Baara - Jirovcova 9/A ČB
ZŠ Kubatova 2202/1 ČB
ZŠ Máj I. - M. Chlajna 1319/21 ČB
ZŠ Máj II. - M. Chlajna 1347/23 ČB
ZŠ Matice škol. 62/3 ČB
ZŠ Mladé
ZŠ Nová 1872/7 ČB
ZŠ Rudolfovská 23 ČB
ZŠ Borovany, Petra z Lindy 13, 373 12 Borovany
Mú Lišov - třída 5. května 754/139
Mú Borovany - Žižkovo nám. 107
Mú Hluboká nad Vlt. - Masarykova 36 po - pá
Mú Nové Hrady - nám. Republiky 46
Mú Trhové Sviny - Žižkovo nám. 32
Mú Týn nad Vlt. - nám. Míru 2
Mú Zliv, Dolní nám. 585, 37344

Os Háječek - F. A. Gerstnera 2/1235 ČB
Oú Adamov - V chalupách 47
Oú Bečice - 21
Oú Branišov - 5
Oú Čejkovice
Oú Dasný - 17 so+ne
Oú Dobrá Voda - U Domova důchodců 1356/33
Oú Dolní Bukovsko
Oú Doubravice - 1
Oú Dynín
Oú Hartmanice
Oú Hlavatce
Oú Homole - 72
Oú Hosín po-pá bus104
Oú Horní Stropnice
Oú Hrdějovice Dlouhá 221 bus 4,104
Oú Hvozdec - 2
Oú Chotýčany
Oú Chrástřany - 79
Oú Kamenný Újezd - Náměstí 220
Oú Ledenice
Oú Lipí
Oú Litvínovice
Oú Ločnice, okr. ČB
Oú Mladošovice
Oú Nákří
Oú Nová Ves - 30
Oú Pištín - 33
Oú Planá
Oú Plav
Oú Radošovice- 7
Oú Roudné
Oú Rudolfov
Oú Slavče - (Vrábče)
Oú Strážkovice - 95
Oú Ševětín
Oú Štěpánovice - Vlkovická 154
Oú Včelná Husova 212, 373 82
Oú Všemyslice - Neznašov 9
Oú Vrátó - 20
Oú Zahájí, okr.ČB
Oú Žabovřesky
Oú Žimutice
Oú Úsilné - 43

Klášter sv.Petra a Pavla
Sportovně střelecký klub Borovany
TJ Čtyři Dvory - E.Rošického 35 málo hodin cca 50
TJ Nové Hodějovice
TJ Pedagog - Branišovská 581/36
TJ Start, Na Sádkách 4
VSK Slavia ZF ČB - Na Sádkách 2
ZOO - Hluboká n. V. po-pá 7-15,30
Krizové centrum pro d. a rodinu
obč.sdr., Nerudova 53
Empatie-ústav soc.péče
Pražská 88
ZUŠ Trhové Sviny,Sokolská 1052
ZUŠ - Piaristické nám. 149/1
Oú Římov - 2
Oú Dívčice
Oú Drahotěšice - 103
Oú Vitín
CpKP
Oú Strížov - 63 Tr. Sviny 374 01
Oú Temelín
Oú Jílovice - 170
Oú Slavče
Sdružení rybářů
Oú Olešnice - 226

Zdroj: středisko PMS České Budějovice

**Vzor č. 28 - Odsuzující rozsudek k trestu obecně prospěšných prací
s uložením přiměřených omezení
(enunciát)**

2 T 34/00 - 47

ČESKÁ REPUBLIKA

R o z s u d e k

J m é n e m r e p u b l i k y

Okresní soud v Teplicích rozhodl samosoudcem JUDr. Josefem Janů v hlavním líčení konaném dne 4. března 2000 t a k t o:

Obžalovaný

Jiří P i s k a č,

nar. 2. května 1967 v Praze, posunovač, bytem Teplice, Krátká č. 5,

j e v i n e n ,

že dne 15. listopadu 1999 v době od 8.00 do 9.00 hodin v Teplicích, v šatně zaměstnanců nádraží Českých drah, urazil kladivem visací zámek u skříňky Františka Jebavého, nar. 2. ledna 1951, a z této skříňky mu odcizil zimní péřový kabát modré barvy s červenými pruhy a nápisem Motorhead v hodnotě 4 350 Kč,

t e d y p ř i s v o j i l s i c i z í v ě c t í m , ž e s e j í z m o c n i l , z p ů s o b i l t a k š k o d u n i k o l i n e p a t r n o u a č i n s p á c h a l v l o u p á n í m ,

č í m ž s p á c h a l

trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. a), b) TrZ.

a z a t o s e o d s u z u j e

podle § 247 odst. 1 TrZ za použití § 45 odst. 1, 2 a § 45a odst. 1 TrZ k trestu obecně prospěšných prací v trvání 100 hodin.

Podle § 45a odst. 1 věta druhá TrZ se obžalovanému ukládá přiměřené omezení spočívající v povinnosti zúčastnit se v průběhu výkonu trestu obecně prospěšných prací psychosociálního a resocializačního programu Komunitního centra Cesta, se sídlem Praha 2, Rakovského 138.

Zdroj : Sotolář, A. – Púry, F. – Šámal, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi* [disketa 3,5]. Verze 2.1. Praha © 2000 C.H.Beck, Diskus multimedia.

**Vzor č. 79 - Usnesení o přeměně trestu obecně prospěšných prací
v trest odnětí svobody
(enunciát)**

4 T 90/99 - 156

USNESENÍ

Samosoudkyně Okresního soudu v Jičíně rozhodla ve veřejném zasedání konaném dne 16. května 1999 v trestní věci odsouzeného Petra Kolibu, nar. 6. 7. 1948 ve Vrchlabí, dělníka, bytem Jičín, Pražská č. 18, t.č. ve vazbě ve vazební věznici Ministerstva spravedlnosti č. 2, Praha 4 - Pankrác, t a k t o :

Podle § 340b odst. 1 TrŘ za použití § 45a odst. 4 TrZ se celý trest obecně prospěšných prací, který byl odsouzenému Petru Kolibovi ve výměře 160 hodin uložen za trestný čin poškozování cizí věci podle § 257 odst. 1 TrZ pravomocným trestním příkazem Okresního soudu v Jičíně z 8. ledna 1999 č.j. 4 T 90/99 - 134, p ř e m ě ň u j e v nepodmíněný trest odnětí svobody ve výměře osmdesáti dnů, neboť odsouzený ve stanovené době uložený trest obecně prospěšných prací zaviněně nevykonal. Pro výkon trestu odnětí svobody se odsouzený Petr Koliba zařazuje podle § 39a odst. 2 písm. b) TrZ do věznice s dozorem.

Zdroj : Sotolář, A. – Púry, F. – Šámal, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi* [disketa 3,5]. Verze 2.1. Praha © 2000 C.H.Beck, Diskus multimedia.

§ 60a odst. 1, 2, 3 TrZ
§ 58 odst. 1 písm. a) TrZ
§ 26 odst. 4 TrZ

Vzor č. 27 - Odsuzující rozsudek k podmíněnému odsouzení

**k trestu odnětí svobody s dohledem a s uložením
přiměřených omezení a povinností
(enunciát)**

1 T 48/95 - 92

ČESKÁ REPUBLIKA

R o z s u d e k

J m é n e m r e p u b l i k y

Obvodní soud pro Prahu 2 rozhodl samosoudcem JUDr. Robertem Podlipným v hlavním líčení konaném dne 17. června 1999 t a k t o:

Obžalovaný

Jaroslav M o k r ý,

nar. 18. září 1946 v Praze, strojvedoucí, bytem Praha 4, Krátká č. 5,

u z n á v á s e v i n n ý m,

že dne 2. ledna 1999 okolo 23.00 hodin v Praze 2 v restauraci U Nováků, Palackého č. 26, se požitím většího množství piva a rumu přivedl do stavu prosté opilosti, v němž nemohl rozpoznat nebezpečnost činu pro společnost a ovládat své jednání, a v tomto stavu bezdůvodně napadl Vlastimila Šálka, nar. 28. února 1972, třemi údery pěstí do obličeje, čímž mu způsobil zlomeninu nosu, býválový hematom okolo pravého oka, pohmoždění pravého oka se zakrvácením pod rohovku a pohmoždění čela, s dobou léčení a pracovní neschopností do 6. února 1999,

t e d y požitím návykové látky se úmyslně přivedl do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustil jednání, které má jinak znaky trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 TrZ,

č í m ž s p á c h a l

trestný čin opilství podle § 201a odst. 1 TrZ,

a z a t o s e o d s u z u j e

podle § 221 odst. 1 TrZ za použití § 201a odst. 1 věta za středníkem TrZ k trestu odnětí svobody v trvání š e s t i (6) měsíců.

Podle § 60a odst. 1, 2 TrZ za podmínek uvedených v § 58 odst. 1 písm. a) TrZ se výkon tohoto trestu podmíněně odkládá a stanoví se stanoví zkušební doba v trvání dvou let.

Podle § 60a odst. 1 TrZ se vyslovuje nad obžalovaným dohled spočívající v pravidelném osobním kontaktu obžalovaného s probačním úředníkem, spolupráci při vytváření a realizaci probačního programu ve zkušební době a kontrole dodržování podmínek uložených obžalovanému soudem. Dohled nad obžalovaným provádí probační úředník.

Obžalovaný je ve zkušební době povinen:

- a) spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě jeho probačního programu,
- b) dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách nejčastěji jednou za čtrnáct dnů, které mu budou blíže stanoveny probačním úředníkem,
- c) informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování soudem uložených přiměřených omezeních a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,
- d) umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje.

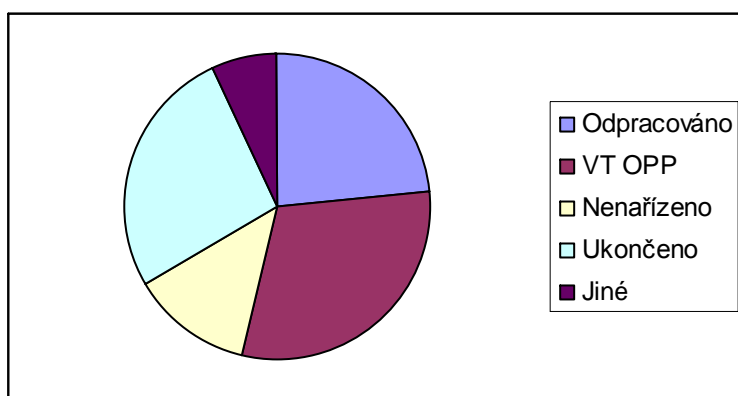
Podle § 60a odst. 3 TrZ za použití § 26 odst. 4 písm. c) TrZ se obžalovanému ukládá povinnost, aby se v průběhu zkušební doby podrobil léčení závislosti na alkoholu, které není ochranným léčením podle trestního zákona, v léčebném středisku pro léčení závislosti „Protialkoholní centrum“, se sídlem v Teplicích, Nová č. 4, a dále přiměřené omezení spočívající v zákazu požívání alkoholu v průběhu zkušební doby.

Zdroj : Sotolář, A. – Púry, F. – Šámal, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi* [disketa 3,5]. Verze 2.1. Praha © 2000 C.H.Beck, Diskus multimedia.

Statistika VT OPP za rok 2005 na středisku PMS v Českých Budějovicích (stav věci k 27.10.2006)

Na středisku PMS v Českých Budějovicích bylo v roce 2005 evidováno celkem 500 nových případů. Z toho bylo v evidenci 215 klientů, kterým byl uložen trest OPP.

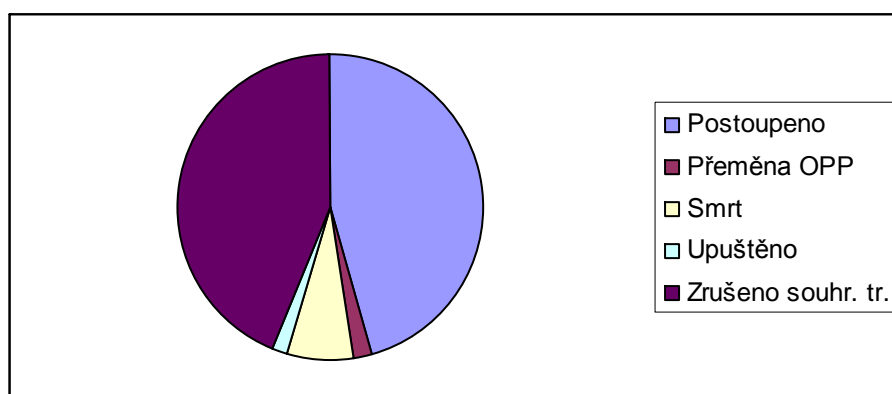
Klientů celkem:	Odpracováno	VT OPP	Nenařízeno	Ukončeno	Jiné
215	51	64	28	57	15

pozn. VT OPP – klienti, kteří svůj trest v současné době odpracovávají
Nenařízeno – klienti, kterým nebyl trest OPP nařízen OS v ČB formou usnesení ve prospěch konkrétní organizace

Počet klientů evidovaných jako ukončení

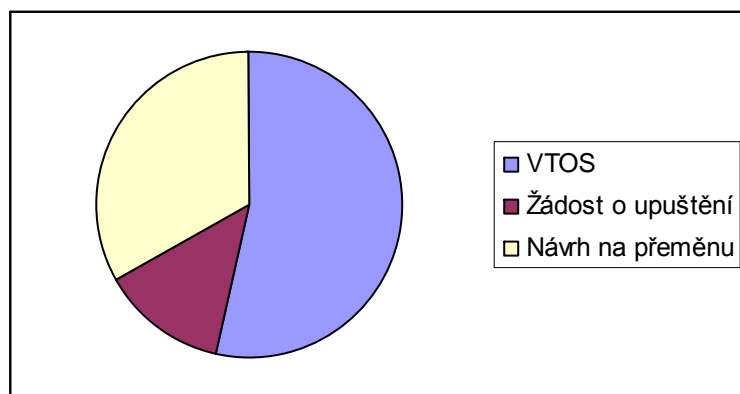
Postoupeno	Přeměna	Smrt	Upuštěno	Zrušeno souhr. tr.
26	1	4	1	25

- pozn. Postoupeno – případ postoupen na jiné středisko PMS v ČR
 Přeměna OPP – pravomocná přeměna trestu
 Upuštěno – upuštěno ze zdravotních důvodů
 Zrušeno souhr. tr. – trest OPP zrušen souhrnným trestem

Počet klientů evidovaných jako jiné

VTOS	Žádost o upuštění	Návrh na přeměnu
8	2	5

- pozn. VTOS – klienti, kteří v současné době vykonávají trest odnětí svobody
 Žádost o upuštění – počet klientů, kteří si ze zdravotních důvodů požádali o upuštění od VT OPP
 Návrh na přeměnu – počet návrhů na přeměnu nevykonaných hodin trestu OPP podaných střediskem PMS v Českých Budějovicích

Zdroj: středisko PMS České Budějovice